

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΘΕΑΤΡΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**«Δραματική Τέχνη και Παραστατικές Τέχνες στην Εκπαίδευση και Διά Βίου
Μάθηση – MA in Drama and Performing Arts in Education and Lifelong
Learning»**

**ΘΕΜΑ : « Η αφήγηση και η δραματοποίηση παραμυθιών ως μέσο ενίσχυσης
της ψυχικής ανθεκτικότητας παιδιών σχολικής ηλικίας. Έρευνα σε παιδιά Δ΄
Δημοτικού»**

Ευθυμία Βλαχάκη

A.M. 5052202001004

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ:

Κλαδάκη Μαρία

ΜΕΛΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ:

Τζαρτζάνη Ιωάννα

Κόνδης Γεώργιος

ΝΑΥΠΑΙΟ 2022

Περιεχόμενα

Ευρετήριο πινάκων	II
Ευχαριστίες.....	II
Περίληψη.....	VI
Εισαγωγή.....	1
Θεωρητικό μέρος.....	2
Κεφάλαιο πρώτο	2
1.1.Ορισμοί παραμυθιού	2
1.2.Χαρακτηριστικά του παραμυθιού.....	3
1.3. Η σημασία των παραμυθιών.....	4
Κεφάλαιο δεύτερο	5
2.1. Ορισμός της αφήγησης	5
2.2. Ο αφηγητής.....	5
2.3. Ορισμός της δραματοποίησης	6
2.4. Μεθοδολογία της αφήγησης και της δραματοποίησης.....	7
2.5 Ο παιδαγωγικός ρόλος της δραματοποίησης και της αφήγησης.....	8
Κεφάλαιο τρίτο	9
3.1. Η έννοια της ψυχικής ανθεκτικότητας	9
3.2. Ιστορική αναδρομή.....	9
3.3. Ορισμοί	9
3.4. Βασικά χαρακτηριστικά της ψυχικής ανθεκτικότητας	140
3.5. Προστατευτικοί παράγοντες	150
3.6. Το προφίλ του « ψυχικά ανθεκτικού παιδιού».....	11
3.7. Παράγοντες επικινδυνότητας.....	12
Κεφάλαιο τέταρτο	12
4.1. Αφήγηση και δραματοποίηση παραμυθιών – ψυχική ανθεκτικότητα	12
Κεφάλαιο πέμπτο: Ερευνητικό μέρος.....	14
5.1. Σκοπός της έρευνας	14
5.2. Ερευνητικά ερωτήματα.....	14
5.3. Σχεδιασμός της έρευνας	14
5.4. Ερευνητικός πληθυσμός - δείγμα.....	15
5.5. Εργαλεία συλλογής δεδομένων.....	15

5.6. Διαδικασία χορήγησης ερωτηματολογίου	16
5.7. Παρεμβάσεις	16
5.8. Στατιστική επεξεργασία – Ανάλυση αποτελεσμάτων	18
5.8.1. Αποτελέσματα ποσοτικής έρευνας	18
5.8.2. Ανάλυση δημογραφικών χαρακτηριστικών	19
5.8.3. Έλεγχος εσωτερικής συνέφειας	20
5.8.4. Αξιολόγηση αρχικών αποτελεσμάτων	21
5.8.5. Έλεγχος κανονικότητας	22
5.8.6. Στατιστικός έλεγχος υποθέσεων για την πειραματική ομάδα.....	24
5.8.7. Στατιστικοί έλεγχοι υποθέσεων για την ομάδα ελέγχου.....	29
Κεφάλαιο έκτο	34
6. Περιορισμοί έρευνας	34
Κεφάλαιο έβδομο	34
7. Αποτίμηση αποτελεσμάτων - Συμπεράσματα	34
Κεφάλαιο όγδοο	35
8. Συζήτηση - προτάσεις	35
Βιβλιογραφία.....	36
Παράρτημα.....	41
Το ερωτηματολόγιο της ανθεκτικότητας	41
Αναλυτική περιγραφή των παρεμβάσεων.....	47

Ευρετήριο εικόνων και πινάκων

Εικόνα 1. Κατανομή δείγματος (πειραματική ομάδα).....	19
Εικόνα 2. Κατανομή δείγματος (ομάδα ελέγχου).....	20
Πίνακας 1. Έλεγχος Cronbach's Alpha.....	20
Πίνακας 2. Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις.....	21
Πίνακας 3. Έλεγχος κανονικότητας Shapiro – Wilk.....	22
Πίνακας 6. Έλεγχος υποθέσεων για τον παράγοντα Sum_School για την πειραματική ομάδα πριν και μετά (Wilcoxon signed rank).....	24
Πίνακας 7. Έλεγχος μέσων όρων.....	25
Πίνακας 8. Έλεγχος υποθέσεων για τον παράγοντα Sum_Relatives για την πειραματική ομάδα πριν και μετά (Wilcoxon signed rank).....	25
Πίνακας 9. Έλεγχος μέσων όρων.....	26
Πίνακας 10. Έλεγχος υποθέσεων για τον παράγοντα Sum_Self για την πειραματική ομάδα πριν και μετά (paired t test).....	27
Πίνακας 11. Έλεγχος μέσων όρων.....	27
Πίνακας 12. Έλεγχος υποθέσεων για τον παράγοντα Sum_Friends για την πειραματική ομάδα πριν και μετά (Wilcoxon signed rank).....	28
Πίνακας 13. Έλεγχος μέσων όρων.....	28
Πίνακας 14. Έλεγχος υποθέσεων για τον παράγοντα Sum_School για την ομάδα ελέγχου πριν και μετά (Paired t test).....	29
Πίνακας 15. Έλεγχος μέσων όρων.....	30
Πίνακας 16. Έλεγχος υποθέσεων για τον παράγοντα Sum_Relatives για την ομάδα ελέγχου πριν και μετά (Wilcoxon signed rank).....	31
Πίνακας 17. Έλεγχος μέσων όρων.....	31
Πίνακας 18. Έλεγχος υποθέσεων για τον παράγοντα Sum_Self για την ομάδα ελέγχου πριν και μετά (paired t test).....	32
Πίνακας 19. Έλεγχος μέσων όρων.....	32
Πίνακας 20. Έλεγχος υποθέσεων για τον παράγοντα Sum_Friends για την ομάδα ελέγχου πριν και μετά (Paired t test).....	33
Πίνακας 21. Έλεγχος μέσων όρων.....	33

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά για τη συνεργασία και τη στήριξη σε αυτό το υπέροχο εκπαιδευτικό ταξίδι τον αντιπρύτανη και αναπληρωτή καθηγητή στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου κ. Αστέριο Τσιάρα, τον καθηγητή του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου κ. Γεώργιο Κόνδη και την πρώην Κοσμήτορα και ομότιμη καθηγήτρια του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών Σχολής Καλών Τεχνών του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου κυρία Άλκηστη Κοντογιάννη.

Τέλος, ευχαριστίες και απέραντη ευγνωμοσύνη εκφράζω στους γονείς μου, Αιμίλιο και Ευαγγελία, για την αγάπη και τη στήριξη που μου προσφέρουν απλόχερα όλα αυτά τα χρόνια, καθώς και στον σύζυγό μου, Αλέξιο, για την αγάπη, τη στήριξη και την κατανόηση.

Περίληψη

Στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού προγράμματος «Δραματική Τέχνη και Παραστατικές Τέχνες στην Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» πραγματοποιείται η παρούσα εργασία που σκοπό έχει να ελέγξει εάν και κατά πόσο προκύπτουν θετικά αποτελέσματα από την αφήγηση και τη δραματοποίηση των παραμυθιών στη ψυχική ανθεκτικότητα των παιδιών.

Μέσω της Δραματικής Τέχνης στην εκπαίδευση και των τεχνικών αφήγησης και της δραματοποίησης, τα παιδιά έρχονται σε επαφή με τον εαυτό τους γνωρίζοντάς τον βαθύτερα. Σε αυτό κυρίαρχο ρόλο παίζει η αναγνώριση του εαυτού στον ήρωα της ιστορίας αλλά και της κατανόησης της ιστορίας που λειτουργεί ως πρόσφορο έδαφος για την αυτογνωσία η οποία είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την εδραίωση ψυχικής ανθεκτικότητας στην προσωπικότητα.

Η ψυχική ανθεκτικότητα ορίζεται ως η επιτυχημένη προσαρμογή στις δυσκολίες της ζωής, τις προκλήσεις σε κοινωνικό και ψυχικό επίπεδο, τα τραύματα και τις τραυματικές καταστάσεις, τις απειλές και τις απογοητεύσεις. Ο ψυχικά ανθεκτικός άνθρωπος χαρακτηρίζεται από αυτογνωσία η οποία συντελεί σημαντικά στην αποτελεσματική διαχείριση κρίσεων και την υιοθέτηση στρατηγικών επίλυσης των σύνθετων και απαιτητικών συνθηκών.

Στις μέρες μας η ενίσχυση της ψυχικής ανθεκτικότητας είναι ζωτικής σημασίας καθώς ο κορονοϊός μας έχει φέρει αντιμέτωπους με μια νέα πραγματικότητα και ζούμε συνθήκες που δεν έχουν υπάρξει στο παρελθόν, οι οποίες έχουν επιφέρει σημαντικές αλλαγές και είναι πολύ πιθανό να επιβαρύνουν την ψυχολογική μας κατάσταση. Τα άτομα προσαρμόζονται στις νέες συνθήκες που προκύπτουν εν μέρει χάρη στην ανθεκτικότητα και έτσι καταλαβαίνουμε πως είναι επιτακτική ανάγκη να καλλιεργήσουμε την ψυχική μας ανθεκτικότητα ενδυναμώνοντας τον ίδιο μας τον εαυτό. Μέσω των τεχνικών της δραματικής τέχνης, λοιπόν, θα προσπαθήσουμε να την ενισχύσουμε.

Για να διαπιστώσουμε κατά πόσο η ψυχική ανθεκτικότητα ενισχύεται από τις τεχνικές της αφήγησης και της δραματοποίησης σχεδιάσαμε, υλοποιήσαμε και αξιολογήσαμε ένα πρόγραμμα παρέμβασης το οποίο βασίστηκε στις παραπάνω τεχνικές και πραγματοποιήθηκε μέσα σε δέκα συναντήσεις.

Αρχικά επιλέχθηκε με δειγματοληψία σκοπιμότητας το ιδιωτικό δημοτικό σχολείο « Εκπαιδευτήρια Μπουγά», το οποίο εδρεύει στην Καλαμάτα. Δείγμα της

έρευνας αποτέλεσαν οι μαθητές της Δ΄ τάξης. Το τμήμα Δ΄1 αποτέλεσε την ομάδα ελέγχου, με αριθμό παιδιών 17, και το τμήμα Δ΄2 αποτέλεσε την πειραματική ομάδα, με 19 παιδιά. Οι μαθητές ήταν ηλικίας 9-10 ετών και την πειραματική ομάδα την αποτελούσαν 7 κορίτσια και 12 αγόρια.

Για τη συλλογή των ερευνητικών δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το Ερωτηματολόγιο της Ανθεκτικότητας, το οποίο δόθηκε πριν και μετά την παρέμβαση που εφαρμόσαμε στην πειραματική ομάδα και στην ομάδα ελέγχου. Τα αποτελέσματα τα επεξεργαστήκαμε μέσω του προγράμματος SPSS.

Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας απέδειξαν πως οι τεχνικές της αφήγησης και της δραματοποίησης παραμυθιών στην εκπαίδευση μπορούν να αναπτύξουν την ψυχική ανθεκτικότητα των μαθητών της Δ΄ τάξης του δημοτικού σχολείου.

Λέξεις – κλειδιά: ψυχική, ανθεκτικότητα, παιδιά, αφήγηση, δραματοποίηση, παραμύθια, έρευνα, παρέμβαση, δεδομένα, ερμηνεία

ABSTRACT

In the framework of the postgraduate program “MA in Drama and Performing Arts in Education and Lifelong Learning” the present work is carried out which aims to check if and to what extent positive results emerge from the telling and dramatization of fairy tales in the mental resilience of children.

Through Dramatic Art in education and storytelling and dramatization techniques, children come into contact with themselves by getting to know them more deeply. In this dominant role plays the recognition of the self in the hero of the story but also of the understanding of the story that functions as a suitable ground for the self-knowledge which is a necessary condition for the consolidation of mental resilience in the personality.

Mental resilience is defined as the successful adaptation to life's difficulties, social and psychological challenges, traumas and traumatic situations, threats and frustrations. The mentally resilient person is characterized by self-knowledge which contributes significantly to the effective management of crises and the adoption of strategies for resolving complex and demanding conditions.

Nowadays, strengthening mental resilience is vital as the coronavirus has brought us face to face with a new reality and we are experiencing unprecedented conditions, which have brought about significant changes and may aggravate our psychological state. People adapt to new situations partly thanks to resilience and the aim now is to

cultivate our mental resilience by strengthening ourselves. Through the techniques of dramatic art, then, we will try to strengthen it.

In order to find out whether mental resilience is enhanced by the techniques of narration and dramatization, we designed, implemented and evaluated an intervention program which was based on the above techniques and took place in twelve meetings.

Initially, the private primary school "Bougas Schools", located in Kalamata, was selected by expediency sampling. The sample of the research was the students of the 4th grade. Division Δ'1 was the control group with 15 children and Division Δ'2 was the experimental group with 17 children. The students were aged 9-10 years and the experimental group consisted of 7 girls and 10 boys.

The Durability Questionnaire was used to collect the research data, which was given before and after the intervention we applied to the experimental group and the control group. The results were processed through the SPSS program.

The results of the present research showed that the techniques of storytelling and dramatization in education can develop the mental resilience of primary school students.

Keywords: mental, resilience, children, storytelling, dramatization, fairy tales, research, intervention, data, interpretation

Εισαγωγή

Αν μπορούσαμε να θέσουμε ένα ερώτημα αναφορικό με την ψυχική ανθεκτικότητα και την ενίσχυση της, ποια θα μπορούσε να είναι η απάντηση; Μήπως η ενίσχυση της ψυχικής ανθεκτικότητας έγκειται στην παιδική ηλικία και στην ύπαρξη ή δημιουργία τεχνικών που μπορούν να την ενισχύσουν; Η αφήγηση και η δραματοποίηση παραμυθιών ωφελούν και συντελούν στην ψυχική ανθεκτικότητα των μαθητών και επομένως μπορούν να αποτελούν κάποιες από αυτές τις τεχνικές;

Στην Ελλάδα, δεν έχει εξαχθεί μέχρι τώρα έρευνα για τον βαθμό θετικής επιρροής της αφήγησης και της δραματικής τέχνης στην ενίσχυση της ψυχικής ανθεκτικότητας. Μέσα από την παρούσα εργασία λοιπόν αυτό θα επιχειρήσουμε.

Το πρώτο μέρος της εργασίας αποτελεί το θεωρητικό πλαίσιο των παραμυθιών, της αφήγησης, της δραματοποίησης και της ψυχικής ανθεκτικότητας.

Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται προσέγγιση του ορισμού των παραμυθιών, της σημασίας που αυτά έχουν για τον άνθρωπο, καθώς και των χαρακτηριστικών τους.

Στο δεύτερο κεφάλαιο επιχειρείται η προσέγγιση του ορισμού και των χαρακτηριστικών της αφήγησης και της δραματοποίησης παραμυθιών. Αναφερόμαστε στη μεθοδολογία της αφήγησης και της δραματοποίησης και οδηγούμαστε στον παιδαγωγικό τους ρόλο.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναφέρουμε τους ορισμούς της ψυχικής ανθεκτικότητας καθώς και αντιπροσωπευτικές θεωρίες ερευνητών για αυτήν. Επιπρόσθετα, ερχόμαστε σε επαφή με τα κυριότερα χαρακτηριστικά της και γνωρίζουμε το «προφίλ» ενός «ψυχικά ανθεκτικού παιδιού».

Στο τέταρτο κεφάλαιο συνδέουμε τις τεχνικές της αφήγησης και της δραματοποίησης παραμυθιών με την ψυχική ανθεκτικότητα των παιδιών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Στο δεύτερο μέρος παρουσιάζεται το ερευνητικό κομμάτι της εργασίας που εφαρμόσαμε.

Το πέμπτο κεφάλαιο αναφέρεται στον σκοπό και τη μεθοδολογία της έρευνας, τα ερευνητικά ερωτήματα και την έρευνα δράσης. Επιπρόσθετα, παραθέτουμε τα εργαλεία συλλογής δεδομένων που χρησιμοποιήσαμε και πραγματοποιείται περιγραφή των θεατροπαιδαγωγικών παρεμβάσεων που έλαβαν

χώρα. Στο τέλος, τα ευρήματα της έρευνας επιβεβαιώνουν το αρχικό ερευνητικό μας ερώτημα.

Στο έκτο κεφάλαιο καταγράφουμε τους περιορισμούς της έρευνας.

Στο έβδομο κεφάλαιο καταλήγουμε σε συμπεράσματα ως προς την έρευνα που υλοποιήσαμε.

Τέλος, στο όγδοο κεφάλαιο κλείνουμε με τις δικές μας προτάσεις και προβληματισμούς για τη χρήση των τεχνικών της δραματικής τέχνης γενικότερα στην εκπαίδευση.

Θεωρητικό μέρος

Κεφάλαιο πρώτο

1.1.Ορισμοί παραμυθιού

Η λέξη «παραμύθι» προέρχεται από την αρχαία ελληνική λέξη «παραμύθιον», που είχε την έννοια της λέξης «παρηγοριά». Αρχικά, λοιπόν είχες την έννοια της ανακούφισης, της παρηγοριάς ενώ στις μέρες μας έχει οριστεί ως μια φανταστική ιστορία, που έχει πάντα σαν απώτερο σκοπό να παρηγορήσει και να ανακουφίσει τον αναγνώστη (Μαλαφάντης, 2011:19).

Κατά τον George Jean (1996: 24) τα παραμύθια είναι αφηγήσεις οι οποίες αποτελούνται από μοτίβα ή επεισόδια, τα οποία διαδέχονται το ένα το άλλο. Σύμφωνα με τον Παπαχριστοφόρου (2002) το παραμύθι είναι η προφορική αφήγηση φανταστικών γεγονότων.

Ο Αναγνωστόπουλος ορίζει το παραμύθι ως μια λαϊκή αφήγηση, η οποία στοχεύει στην τέρψη του αναγνώστη . Αυτό μάλιστα επισημαίνει πως είναι και η διαφορά ανάμεσα στον μύθο και το παραμύθι (Αναγνωστόπουλος, 1987:65).

«Παραμύθι είναι η λαϊκή διήγηση, που μοιάζει με μεγάλο περιπετειακό μύθο ή έχει συνδεθεί από τους περισσότερους πυρήνες (μοτίβα) ανθρωπο-μεταφυσικών μύθων, που είναι γνωστοί σε περισσότερους λόγους. Ό,τι είναι στη λογοτεχνία το μυθιστόρημα, είναι στη λαογραφία το παραμύθι. Το κείμενο του μπορεί κάποτε να κρατάει και ώρες και μέρες την αφήγηση» (Λουκάτος, 1988:33).

1.2. Χαρακτηριστικά του παραμυθιού

Το παραμύθι υπάρχει από όταν ξεκίνησε η ίδια ζωή. Κατά τον Δελώνη (1991) η μάνα, επιχειρώντας να ανακουφίσει το παιδί της, ήταν η πρώτη παραμυθού.

Το παραμύθι είναι ένα λογοτεχνικό είδος που απαντάται σε όλα τα κράτη και τους λαούς και απευθύνεται όχι μόνο σε παιδιά, όπως πολλοί πιστεύουν, αλλά και σε μεγάλους. Τα παραμύθια διακρίνονται σε δύο κατηγορίες, στο λαϊκό και στο σύγχρονο παραμύθι.

Το λαϊκό παραμύθι είναι το λογοτεχνικό είδος που έχει διασωθεί από πολύ παλιά και είναι δημιούργημα του λαού. Μεταφέρεται από τους απογόνους μας μέσα από τον προφορικό λόγο και στοχεύει στην τέρψη του αναγνώστη (Παπανικολάου, & Τσιλιμένη, 1998). Τα λαϊκά παραμύθια διακρίνονται για τη «μαγεία», εκείνο το συστατικό που οδηγεί στην υπερπήδηση των εμποδίων και στην εύρεση λύσεων για όλα τα προβλήματα. Επιπρόσθετα, δεν περιορίζονται ούτε ως προς τον χρόνο ούτε ως προς τον τόπο, καθώς στοχεύουν στην διαχρονικότητα και την παγκοσμιότητα. Επίσης, τα λαϊκά παραμύθια είναι γεμάτα αντιθέσεις, θέλοντας να καταδείξουν το καλό και το κακό. (Δελώνης, 1991) Απώτερος σκοπός τους είναι η ψυχαγωγία και όχι η διδασχία. Στοχεύουν στο να ταξιδέψουν τον αναγνώστη ή ακροατή σε έναν άλλον κόσμο, ώστε να τον παρηγορήσουν, να τον ανακουφίσουν από τα δικά του προβλήματα.

Το σύγχρονο παραμύθι, από την άλλη, έχει έναν συγκεκριμένο δημιουργό και εμφανίζεται σε έντυπη μορφή. (Δελώνης, 1991). Βασίζεται περισσότερο στην πραγματικότητα, καθώς αναφέρονται, ως επί το πλείστον, σε καθημερινούς προβληματισμούς και καταστάσεις. Οι πρωταγωνιστές δεν είναι βασιλιάδες ή νεράιδες, αλλά απλοί άνθρωποι, καθώς προσεγγίζουν πιο σύγχρονα θέματα. Επιπρόσθετα, αποφεύγονται οι πολύ βίαιες σκηνές, που συνήθως εμφανίζονται στα λαϊκά παραμύθια, καθώς δημιουργούν έντονα αρνητικά συναισθήματα στα παιδιά. Τέλος, τα σύγχρονα παραμύθια ενδείκνυνται για ανάγνωση, ενώ τα λαϊκά για αφήγηση, καθώς το σύγχρονο παραμύθι δεν επιδέχεται μετατροπές αλλά πρέπει να μείνει πιστό στο πρωτότυπο παραμύθι, αφού είναι δημιούργημα ενός συγκεκριμένου συγγραφέα (Κανατσούλη, 2018· Νατσιοπούλου, 2012).

1.3. Η σημασία των παραμυθιών

Είναι πρωτεύουσας σημασίας να συνειδητοποιήσουμε πως η σχέση μας με τα παραμύθια είναι διαχρονική, και συνδέεται άρρηκτα με όλη μας τη ζωή. Η σημασία των παραμυθιών για τον άνθρωπο είναι τεράστια. Τα παραμύθια εκτός από το να ψυχαγωγήσουν τους ακροατές και τους αναγνώστες, τους φέρνουν και σε επαφή, σε επικοινωνία (Μερακλής,2012).

Τα παραμύθια είναι αυτά που μας ζεσταίνουν την καρδιά, που μας συντροφεύουν. Μέσα από αυτά προσεγγίζουμε την πραγματικότητα με διαφορετικούς τρόπους. Εξάπτουμε τη φαντασία μας, εξελίσσουμε τη κριτική μας σκέψη, βγαίνουμε από την καθημερινότητά μας και ταξιδεύουμε σε άλλα μέρη, πραγματοποιώντας ένα ταξίδι εξερεύνησης του ίδιου μας του εαυτού.

Ενώ η εικόνα, η οποία στις μέρες μας μας κατακλύζει, εμποδίζει τη φαντασία μας, τα παραμύθια μάς την ενεργοποιούν. Ταυτιζόμαστε με τους ήρωες των παραμυθιών και καταλαβαίνουμε καλύτερα τον εαυτό μας. Αναγνωρίζουμε προβλήματα και λαμβάνουμε ιδέες για την επίλυσή τους.

Μέσα από τα παραμύθια αποτινάσσουμε τα αισθήματα που μας κάνουν να νιώθουμε ντροπή ή ακόμα και ενοχή, προβάλλοντας τα στους κακούς ήρωες ενώ ταυτιζόμαστε με τους καλούς του παραμυθιού (Fox Eades, 2006).

Επιπρόσθετα, μέσα από τα παραμύθια μπορούμε να αποστασιοποιηθούμε και να δούμε τις καταστάσεις σφαιρικά. Βλέποντας τα πράγματα από διαφορετικές οπτικές γωνίες, αντιλαμβανόμαστε συμπεριφορές και εμπλουτιζόμαστε συναισθηματικά, καλλιεργούμε την ενσυναίσθησή μας.

Επιπροσθέτως, επειδή τις περισσότερες φορές τα παραμύθια έχουν ένα ευτυχές τέλος, παρά τις δυσκολίες που συνάντησε ο ήρωας, ο ακροατής συνειδητοποιεί πως δεν είναι ο μόνος που έχει προβλήματα και βιώνει δύσκολες καταστάσεις. Αλλά όπως και ο ήρωας του παραμυθιού αντιμετώπισε τις αντίξοες καταστάσεις και η έκβαση ήταν ευτυχής, έτσι κι αυτός μπορεί να βρει διέξοδο σε όσα τον ταλανίζουν και να οδηγηθεί με τη σειρά του κι αυτός στην ευτυχία (Τσιτσλσπέργκερ, 1999).

Ο καθένας μπορεί να βρει μια λύση μέσα από τα παραμύθια στα δικά του προβλήματα και να λυτρωθεί (Μπετελχάιμ,1995).

Για να μπορέσουμε να αποκτήσουμε όλα όσα προσφέρουν τα παραμύθια, αποτελεί προϋπόθεση η σωστή αφήγησή τους και φυσικά, σε επόμενο στάδιο, η δραματοποίησή τους.

Κεφάλαιο δεύτερο

2.1. Ορισμός της αφήγησης

Η έννοια της αφήγησης εμπεριέχει ένα πολύ μεγάλο φάσμα εννοιών, καθώς αρκετοί ήταν εκείνοι που προσπάθησαν να διατυπώσουν ορισμούς που την προσεγγίζουν από ένα διαφορετικό πρίσμα.

Ο Propp (1966) θεωρεί πως η αφήγηση είναι εκείνο το είδος του λόγου που αναφέρεται στην αλλαγή από μια πρώτη κατάσταση των πραγμάτων σε μια δεύτερη κατάσταση όπου επέρχεται η ρήξη και στο τέλος φυσικά υπάρχει ισορροπία.

Σύμφωνα με τον Greimas η αφήγηση είναι μία συνέχεια, καθώς έχουμε τη δυνατότητα να τη κατανοήσουμε με βάση τη δημιουργία των σχέσεων που δημιουργούνται μεταξύ των δρώντων προσώπων (Shelden, 1986).

Κατά τον Bremond η αφήγηση για να υφίσταται πρέπει να υπάρχει διαδοχή των γεγονότων, δράση και φυσικά το ενδιαφέρον των ανθρώπων (Bremond, κ.ά., 1991).

Η αφήγηση είναι μια συνέχεια γεγονότων, καταστάσεων και πράξεων. Βασικά στοιχεία της είναι τα εμπλεκόμενα πρόσωπα, οι σχέσεις μεταξύ τους και φυσικά η πλοκή, σύμφωνα με τον Bruner (1996).

Η αφήγηση υπάρχει παντού, σε ενήλικες και παιδιά, σε φτωχούς και πλούσιους, σε οποιοδήποτε μέρος του πλανήτη (Barthes, 1977). Είναι παντού καθώς είναι σημαντική αφού μας ψυχαγωγεί και είναι ένας τρόπος επικοινωνίας. Μέσα από την αφήγηση μαθαίνουμε τι συμβαίνει στον κόσμο και βρίσκουμε μια παρηγοριά. Δίνει λύσεις ακόμα και σε δύσκολα προβλήματα που μας ταλανίζουν και εξάπτει τη φαντασία μας (Schonmann, 2011).

2.2. Ο αφηγητής

Αφήγηση χωρίς αφηγητή, όμως, δεν υφίσταται (Τοντόροφ, 1989 : 78). Ο αφηγητής είναι εκείνος που μιλάει, που διηγείται και μεταδίδει σκέψεις, συναισθήματα. Ο συγγραφέας είναι μόνο αυτός ο οποίος φαντάζεται τους ήρωες και τις πράξεις, ενώ ο αφηγητής είναι εκείνος που βιώνει τα πάντα, είναι ο τρόπος με τον οποίο μεταδίδει την ιστορία ο συγγραφέας. Ο Πλάτωνας ήταν ο πρώτος που αντιλήφθηκε τη διαφορά ανάμεσα στον συγγραφέα και τον αφηγητή.

Αναφέρει τη μιμητική αφήγηση, μέσω της οποίας μεταφέρονται τα λόγια των πρωταγωνιστών, θέτοντας το πρόβλημα της απόστασης μεταξύ του αφηγητή και του υλικού του και προεικάζοντας τη διαφορά του εικοστού αιώνα ανάμεσα στο δείγνω (showing) και το λέγω (telling) (Τζιόβας, 1993).

Σύμφωνα με τον Genette, ο αφηγητής ορίζεται από τις λειτουργίες τις οποίες κάνει και από τις σχέσεις του με τους άλλους παράγοντες της αφήγησης. Μάλιστα έχει τη δυνατότητα να έχει πολλές λειτουργίες, όπως την αφηγηματική, σκηνοθετική, επικοινωνιακή, πιστοποιητική, σχολιαστική και ιδεολογική (Genette, 1972).

Επιπρόσθετα, υπάρχουν μερικά ειδικότερα κριτήρια τα οποία ορίζουν τον τύπο του αφηγητή. Αυτά είναι: α) η παρουσία του αφηγητή, σύμφωνα με την οποία έχουμε τη διάκριση σε φανερούς και κρυφούς αφηγητές β) η πράξη της αφήγησης, όπου οι αφηγητές διακρίνονται σε εξωδιηγητικούς και εσωδιηγητικούς. Οι εξωδιηγητικοί αφηγητές είναι απλά οι αφηγητές μιας ιστορίας, ενώ οι εσωδιηγητικοί είναι μέσα στην ιστορία και μεταδιηγούνται τα γεγονότα. (Genette, 1972) γ) η συμμετοχή του αφηγητή, όπου οι αφηγητές χωρίζονται σε ομοδιηγητικοί και ετεροδιηγητικοί. Ο ομοδιηγητικός αφηγητής συμμετέχει στην ιστορία σαν πρωταγωνιστής συνήθως, ενώ ο ετεροδιηγητικός δε λαμβάνει καθόλου μέρος στην ιστορία δ) η φωνή του αφηγητή ε) η οπτική γωνία στ) ο χρόνος της αφήγησης

2.3. Ορισμός της δραματοποίησης

Η αφήγηση όμως δεν αρκεί εάν στοχεύουμε στο να εμβαθύνουμε στους ρόλους και να δούμε τις ιστορίες από μια βαθύτερη ματιά. Θα πρέπει να χρησιμοποιήσουμε ένα ακόμη « όπλο » , τη δραματοποίηση, ώστε τα παιδιά αλλά και οι ενήλικες να «βιώσουν» τους ρόλους τους και να μεταβούν σε ένα ταξίδι πέρα από αυτούς (Σακελλαρίδης, 1996).

Κατά τους Cooper, Collins, & Saxby (1994), είναι μια διεργασία κατά την οποία τα παιδιά αναπαριστούν μια ιστορία την οποία έχει αφηγηθεί ο δάσκαλος και ύστερα παροτρύνει τα παιδιά να ζωντανέψουν την ιστορία.

Η δραματοποίηση είναι εκείνο το μέσο που οδηγεί το παιδί να μετατρέψει τις πληροφορίες σε εμπειρίες και να τις εκφράσει μέσα από τις κινήσεις του

σώματός του και τον προφορικό λόγο. Θέματα για την δραματοποίηση μπορούμε να αντλήσουμε από την καθημερινή μας ζωή (Άλκηστις, 1998).

Δραματοποίηση είναι η αλλαγή ενός αφηγηματικού κειμένου σε ένα θεατρικό κείμενο, ώστε να προκύψει στο τέλος μια παράσταση. Το να αποδίδουν θεατρικά κάποια στοιχεία, αφηγήσεις και κείμενα απλοί άνθρωποι, χωρίς απαραίτητα να είναι ηθοποιοί, αυτό είναι δραματοποίηση (Pavis, 2006).

Η Δραματοποίηση μιας ιστορίας ή ενός παραμυθιού αποτελεί σημαντική και ευρέως γνωστή τεχνική της Διδακτικής της Δραματικής Τέχνης στην Εκπαίδευση (Δ.Τ.Ε.), η οποία πραγματοποιείται, κυρίως, μετά από παιχνίδια γνωριμίας (Γραμματάς, & Τζαμαργιάς, 2004).

2.4. Μεθοδολογία της αφήγησης και της δραματοποίησης

Ο αφηγητής μεταφέρει τη δράση από το τρίτο πρόσωπο στο πρώτο πρόσωπο. Επιπρόσθετα, μετατρέπει τον πλάγιο λόγο σε ευθύ και ενισχύεται ο διάλογος, ώστε να δοθεί ζωντάνια και παραστατικότητα (Γραμματάς, & Τζαμαργιάς, 2004).

Φυσικά, ο αφηγητής στη δραματοποίηση θα πρέπει να «βιώσει» τον εκάστοτε ρόλο και όχι απλά να τον υποδύεται. (Ζενρέν, 1983). Όπως προαναφέραμε, η θεματολογία προκύπτει από ζητήματα και προβληματισμούς της καθημερινής μας ζωής, από τη φαντασία μας, τον αυτοσχεδιασμό, την ιδεοθύελλα (Τσιάρας, 2007).

Το άτομο δεν προσαρμόζεται στον ρόλο που του έχει δοθεί, αλλά τον κάνει δικό του καθώς προβάλλει στον ρόλο δικά του, μοναδικά στοιχεία, κρυφά «θέλω», όνειρα, προβληματισμούς, που μοιράζεται μέσω της δραματοποίησης (Μπάκα, 2011).

Στη δραματοποίηση λαμβάνουν χώρα και διάφορες Τεχνικές της Δ.Τ.Ε. Ενδεικτικά, αναφέρουμε την Παγωμένη Εικόνα, την Τηλεφωνική Συνδιάλεξη, τον Μανδύα του Ειδικού και τον Διάδρομο Συνείδησης.

Απώτερος στόχος είναι συνήθως η δημιουργία μιας παράστασης (Πελασγός, 2007).

Ωστόσο, μπορεί να μην οδηγηθεί σε παράσταση αλλά να είναι η αφορμή για την αρχή ενός σχεδίου εργασίας ή ακόμα και στην ολοκλήρωση ενός σχεδίου.

Στο τέλος της δραματοποίησης, συνήθως γίνεται ένας αναστοχασμός. Το τελευταίο αυτό κομμάτι περιλαμβάνει συζητήσεις πάνω σε σκέψεις, εμπειρίες, και συναισθήματα που δημιουργήθηκαν κατά τη διάρκεια της δραματοποίησης

Φυσικά, τα ενθαρρυντικά σχόλια δεν πρέπει να λείπουν από τη διαδικασία της δραματοποίησης. Άλλωστε η ανταμοιβή των συμμετεχόντων είναι η χαρά της συμμετοχής στη θεατρική δράση (Τσιάρας, 2005).

2.5. Ο παιδαγωγικός ρόλος της δραματοποίησης και της αφήγησης παραμυθιών

Για να επιτύχουμε να κατανοήσουμε βαθύτερα τον εαυτό μας πρέπει να ερευνήσουμε τα προσωπικά αισθήματα, να τα διακρίνουμε και να διαλέξουμε εκείνα που θα μας κατευθύνουν στη συμπεριφορά μας (Gardner, & Hatch, 1989). Σε αυτό θα μας βοηθήσουν οι τεχνικές της αφήγησης και της δραματοποίησης.

Ο παιδαγωγικός ρόλος της δραματοποίησης και της αφήγησης παραμυθιών είναι πολύ σημαντικός, καθώς μέσω αυτών το παιδί καλλιεργεί την ικανότητα της ενδοπροσωπικής νοημοσύνης, δηλαδή μπορεί να δημιουργεί ένα υγιές πρότυπο που θα το οδηγήσει στην επιτυχία (Gardner, 1993).

Επιπρόσθετα, μέσα από την αφήγηση και τη δραματοποίηση το παιδί εκπαιδεύει τον ίδιο του τον εαυτό. Κάνει εσωτερικούς διαλόγους με τον εαυτό του, τον εξιδανικεύει και στο τέλος φτάνει στην αυτογνωσία και στην ενίσχυση της αυτοπεποίθησής του (Γιάνναρης, 1994).

Ο μαθητής μέσα από τους ρόλους που αναλαμβάνει να ενσαρκώσει πλάθει τη συμπεριφορά του (Faure, & Lascar, 1988). Έχει καλύτερη επίγνωση των πράξεών του, των ιδεών του και των συναισθημάτων του. Αντιμετωπίζει με επιτυχία δύσκολες καταστάσεις και προσπαθεί να βρει λύση. Κάποιες φορές ταυτίζεται με τον ρόλο του, ενώ άλλες αποστασιοποιείται από αυτόν. Με αυτόν τον τρόπο βιώνει αισθήματα που δε θα μπορούσε να ζήσει στην πραγματική του ζωή. Αποκτά εσωτερική δύναμη, μειώνει το άγχος, τις αναστολές και τους φόβους. Νιώθει καλά με τον εαυτό του, τον θαυμάζει και το αποτέλεσμα είναι να δημιουργήσει κάτι εντελώς ξεχωριστό και νέο, που δεν το περίμενε ούτε ο ίδιος για τον εαυτό του (Αλκηστις, 2012).

Επιπρόσθετα, η δραματοποίηση ενισχύει τα παιδιά με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (Walsh, Kosidoy, & Swanson, 1991).

Κεφάλαιο τρίτο

3.1. Η έννοια της ψυχικής ανθεκτικότητας

Η ψυχική ανθεκτικότητα είναι η επιτυχής ψυχοκοινωνική προσαρμογή των ανθρώπων, όταν βιώνουν αντίξοες και τραυματικές καταστάσεις. Η ανάγκη ύπαρξης της παραπάνω έννοιας προέκυψε από το συμπέρασμα πως οι αντιδράσεις των ανθρώπων απέναντι σε απρόοπτα δυσάρεστα γεγονότα διαφέρουν σημαντικά και πως υπάρχει ευτυχώς ένα ποσοστό ανθρώπων που καταφέρνει να ξεπεράσει τις δυσκολίες χωρίς να δημιουργηθούν ψυχοπαθολογικά προβλήματα (Rutter, 2012).

Η έννοια της ψυχικής ανθεκτικότητας είναι μια πολυσχιδής και σύνθετη έννοια, η οποία έχει απασχολήσει πολύ τα τελευταία έτη τους επιστήμονες.

3.2. Ιστορική αναδρομή

Ψυχίατροι και ψυχολόγοι μελέτησαν για πρώτη φορά τη ψυχική ανθεκτικότητα τις δεκαετίες του 1960 και του 1970, ερευνώντας περιπτώσεις παιδιών που είχαν μεγάλο κίνδυνο να εμφανίσουν ψυχικές διαταραχές λόγω των αντίξοων συνθηκών στις οποίες μεγάλωναν (Masten, & Tellegen, 2012).

Γνωστοί επιστήμονες που μελέτησαν τη ψυχική ανθεκτικότητα κατέληξαν στο συμπέρασμα πως παρά τα προβλήματα που μπορεί να υπήρχαν, ένα ποσοστό παιδιών μεγάλωνε και λειτουργούσε φυσιολογικά.

Οι έρευνες αρχικά επικεντρώθηκαν στο να βρουν τους παράγοντες που προστατεύουν τα παιδιά από τα αντίξοα και απρόοπτα γεγονότα που συνάντησαν στη ζωή τους.

3.3. Ορισμοί

Ο επιστημονικός αγγλικός όρος για τη λέξη «ανθεκτικότητα» είναι «resilience», ο οποίος προήλθε από τη λατινική λέξη «resilire», η οποία έχει την έννοια «ανάκαμψη μετά τη πίεση» (Masten & Gewirtz, 2006).

Οι ορισμοί της ψυχικής ανθεκτικότητας διαφοροποιούνται. Αρχικά την όρισαν ως αντίσταση στο άγχος. (Garmezy, Masten, & Tellegen, 1984). Οι επόμενοι ορισμοί όμως βασίστηκαν περισσότερο στη διαδικασία της

ανθεκτικότητας. Σύμφωνα με τους Luthar και Cicchetti(2000) η ψυχική ανθεκτικότητα είναι μια διαδικασία κατά την οποία ο άνθρωπος προσαρμόζεται επιτυχώς παρά τα τραυματικά γεγονότα ή τις αντίξοες καταστάσεις τις οποίες έχει βιώσει. Κατά τους Masten, Best και Garmezy(1990) είναι «η διαδικασία , η ικανότητα ή το αποτέλεσμα της επιτυχούς προσαρμογής παρά την ύπαρξη δύσκολων ή απειλητικών συνθηκών.»(σ.426)

Η Masten (2011) έδωσε τον παρακάτω ορισμό. «Η ψυχική ανθεκτικότητα είναι η ικανότητα ενός δυναμικού συστήματος να αντέχει ή να ανακάμπτει από σημαντικές προκλήσεις που απειλούν τη σταθερότητα, τη βιωσιμότητα ή την ανάπτυξή του» (Masten, 2011).

Η πλειοψηφία των επιστημόνων πρεσβεύει πως η ψυχική ανθεκτικότητα δεν είναι ένα έμφυτο χαρακτηριστικό, αλλά ένα χαρακτηριστικό που μπορεί να αναπτυχθεί από τον κάθε άνθρωπο.

Κατά τη διάρκεια της ζωής του ο άνθρωπος βιώνει διάφορες καταστάσεις και αποκτά εμπειρίες που το οδηγεί στο να αναπτύξει τους σωστούς ψυχικούς μηχανισμούς, ώστε να προσαρμοστεί εύκολα ακόμα και σε δύσκολες καταστάσεις (Masten & Wright, 2010).

3.4. Βασικά χαρακτηριστικά της ψυχικής ανθεκτικότητας

Σύμφωνα με τους παραπάνω ορισμούς για να οδηγηθούμε στην ψυχική ανθεκτικότητα αποτελεί προϋπόθεση η ύπαρξη ενός τραυματικού ή αντίξοου γεγονότος στο οποίο ο άνθρωπος θα καταφέρει να αντιδράσει ικανοποιητικά.

Προϋπόθεση, λοιπόν, αποτελεί η ύπαρξη ενός αρνητικού συμβάντος ή μιας αντιξοότητας. Με τον όρο αντιξοότητα αναφερόμαστε στις κακές συνθήκες διαβίωσης και επακόλουθα δυσκολίες προσαρμογής (Luthar &Cicchetti, 2000).

Εξίσου σημαντική προϋπόθεση αποτελεί και ο τρόπος προσαρμογής του ανθρώπου είτε κατά τη διάρκεια που λαμβάνει χώρα το αρνητικό γεγονός είτε έπειτα από αυτό. Όταν αναφερόμαστε, λοιπόν, σε μια επιτυχημένη προσαρμογή εννοούμε τόσο τη συνέχιση μιας φυσιολογικής συμπεριφοράς και ανάπτυξης όσο και το ότι λειτουργεί καλύτερα από ότι θα περιμέναμε ύστερα από το βίωμα μιας αντίξοης συνθήκης (Luthar, 2006).

3.5. Προστατευτικοί παράγοντες

Οι μελετητές θέλησαν να ερευνήσουν πώς κάποια άτομα καταφέρνουν να ανταπεξέλθουν καλύτερα στα δυσάρεστα απρόοπτα της ζωής. Ως αποτέλεσμα οδηγήθηκαν σε εκείνους τους μηχανισμούς που βελτιώνουν τον τρόπο αντίδρασης ενός ανθρώπου απέναντι σε μια αντίξοχη συνθήκη, οδηγήθηκαν δηλαδή στους προστατευτικούς παράγοντες.

Οι ερευνητές, λοιπόν, δημιούργησαν έναν κατάλογο με τα χαρακτηριστικά των ανθρώπων που έχουν σχέση με τη ψυχική ανθεκτικότητα. Έτσι, λοιπόν, προέκυψαν: α) Τα χαρακτηριστικά του παιδιού (π.χ. νοητικές ικανότητες, ψυχοσύνθεση, χιούμορ) β) Τα χαρακτηριστικά της οικογένειας (τρόπος ανατροφής, κοινωνικό επίπεδο, μορφωτικό επίπεδο, οικονομικό επίπεδο) γ) Τα χαρακτηριστικά του ευρύτερου περιβάλλοντος (π.χ σχολείο) (Luthar, Cicchetti, & Becker, 2000).

Πιο συγκεκριμένα σημαντικοί παράγοντες αποτελούν τα παρακάτω:

1. Αυτογνωσία και θετική αυτοεικόνα: Το να νιώθει ο άνθρωπος καλά με τον ίδιο του τον εαυτό είναι πολύ σημαντικός παράγοντας που προστατεύει το άτομο από τις δυσάρεστες συνέπειες ενός αρνητικού συμβάντος και ταυτόχρονα ενισχύουν τη ψυχική ανθεκτικότητα (Rutter, 1987).
2. Αυτοαποτελεσματικότητα: Η αυτοαποτελεσματικότητα είναι η πίστη του ανθρώπου πως έχει όλες εκείνες τις ικανότητες για να κάνει κάτι συγκεκριμένο κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες. Δε σημαίνει ότι το άτομο διαθέτει όντως τις ικανότητες αυτές, αλλά ότι πιστεύει πως τις έχει.
3. Στρατηγικές αντιμετώπισης: Με τον παραπάνω όρο αναφερόμαστε στον τρόπο σκέψης και συμπεριφοράς των ανθρώπων όταν έρχονται αντιμέτωποι με δύσκολες καταστάσεις (Lazarus, & Folkman, 1984).
4. Διαπροσωπικές σχέσεις και κοινωνική στήριξη: «Η ψυχική ανθεκτικότητα βασίζεται ουσιαστικά στις σχέσεις (Luthar, 2006). Οι σχέσεις που αναπτύσσουμε έχουν σχετιστεί με την ψυχική ανθεκτικότητα σε όλες τις ηλικιακές ομάδες και απέναντι σε πολύ δύσκολες και αγχωτικές καταστάσεις.

3.6. Το προφίλ του «ψυχικά ανθεκτικά παιδιού»

Με βάση, λοιπόν, τα παραπάνω για να ορίσουμε ένα παιδί ως « ψυχικά υγιές» θα πρέπει να είναι ένα παιδί που έχει έρθει αντιμέτωπο με πολύ δύσκολες

συνθήκες και καταστάσεις στη ζωή του, αλλά παρόλα αυτά προσαρμόστηκε επιτυχώς. Είναι τα παιδιά εκείνα που έχουν ένα βοηθητικό περιβάλλον, θετική αυτοεικόνα, πίστη στον εαυτό τους και διακρίνονται για τον έλεγχο των συναισθημάτων τους, την επιμονή, το χιούμορ τους (Zucker et al., 2003).

3.7. Παράγοντες επικινδυνότητας

Είναι όλα τα στρεσογόνα γεγονότα του βίου μας (φτώχεια, βία, απώλεια, ασθένεια, πόλεμος) που ενισχύουν τη πιθανότητα εμφάνισης ενός προβλήματος (Rutter, 1985).

Τα παιδιά μπορεί να ζήσουν πολλούς κινδύνους. Οι συνέπειες αυτών συσσωρεύονται και έτσι το αποτέλεσμα μπορεί να μην έχει προκύψει από μόνο έναν παράγοντα (Flouri, Tzavidis, & Kallis, 2010).

Υπάρχουν λοιπόν οι ατομικοί και οι περιβαλλοντικοί παράγοντες επικινδυνότητας.

Ατομικοί παράγοντες είναι η ηλικία, το παιδικό άγχος, οι τραυματικές καταστάσεις, όπως το διαζύγιο των γονέων ή η απώλεια ενός αγαπημένου προσώπου (Luthar & Zigler, 1991), η χαμηλή σχολική επίδοση, οι γενετικές ανωμαλίες και το χαμηλό βάρος γέννησης (Rak, & Patterson, 1996).

Τους περιβαλλοντικούς παράγοντες αποτελούν το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο της οικογένειας, η οικογενειακή βία, το σχολείο και οι συμμαθητές (Rew, & Horner, 2003).

Κεφάλαιο τέταρτο

4.1. Αφήγηση και δραματοποίηση παραμυθιών – ψυχική ανθεκτικότητα

Από μωρά, ακόμη, ακούμε αφηγήσεις παραμυθιών από τη μητέρα, τον πατέρα, τον παππού ή τη γιαγιά και σίγουρα έχουμε παρατηρήσει πως τα παραμύθια έχουν ένα μοτίβο. Σχεδόν σε όλα τα παραμύθια υπάρχουν οι κεντρικοί ήρωες που είναι συνήθως καλόψυχοι και ευγενικοί άνθρωποι, οι οποίοι περιτριγυρίζονται από ανθρώπους που θέλουν να τους βλάψουν, τους κακούς. Στο τέλος τις περισσότερες φορές ο καλός κεντρικός ήρωας καταφέρνει να υπερισχύσει του κακού ακόμα και με έναν υπερφυσικό τρόπο.

Τα παιδιά, λοιπόν, διαβάζοντας ένα τέτοιο παραμύθι αντιλαμβάνονται από μικρή ακόμη ηλικία πως όλοι οι άνθρωποι, ακόμα και οι ήρωες του παραμυθιού,

βιώνουν δυσάρεστες και αναπάντεχες καταστάσεις και στο τέλος είναι πολύ πιθανό να βγει αλώβητος από αυτές. Για να μπορέσει όμως το εκάστοτε παιδί να βγει αλώβητο από δύσκολες καταστάσεις θα πρέπει να διαθέτει ψυχική ανθεκτικότητα (Graham, 2005).

Τα παιδιά, ακούγοντας ένα παραμύθι, κατανοούν τα σύμβολα που κρύβονται μέσα στο παραμύθι και αυτό έχει σαν επακόλουθο τα παιδιά να αποκτούν κίνητρα, ώστε να αντιμετωπίσουν κι εκείνα τις πιθανές δύσκολες καταστάσεις που θα προκύψουν στη ζωή τους (Danilewitz, 1991).

Την ώρα της αφήγησης ενός παραμυθιού δίνεται η ευκαιρία στον γονέα να προσεγγίσει περισσότερο το παιδί του, να επικοινωνήσουν, να δημιουργήσουν μια ιδιαίτερη σχέση. Εκτός όμως από την αλληλεπίδραση με τον γονέα, το παιδί αλληλεπιδρά και με το ίδιο το παραμύθι και προβληματίζεται γύρω από τους τρόπους αντιμετώπισης παρόμοιων καταστάσεων στην πραγματική ζωή.

Σύμφωνα με τον Bettelheim (1988) το παραμύθι βοηθά το παιδί καθώς μέσα από αυτό το παιδί δύναται να εξωτερικεύσει την πάλη του εσωτερικού του κόσμου και έπειτα να προσπαθήσει να επεξεργαστεί την κατάσταση καλύτερα. Μέσω των παραμυθιών βρίσκουν ποικίλους τρόπους επίλυσης των δικών τους προβλημάτων.

Τα παραμύθια πραγματεύονται και ιστορίες με κύριο θέμα την εγκατάλειψη και πώς οι ήρωες τη βιώνουν και τελικά την ξεπερνούν. Μέσα από αυτά, λοιπόν, τα παιδιά μπαίνουν στη θέση του πρωταγωνιστή και επιδιώκουν κι εκείνα να βρουν λύση και στις δικές τους δύσκολες καταστάσεις. Συνειδητοποιούν πως κάποια στιγμή και στην πραγματική ζωή όλοι θα αντιμετωπίσουμε δυσκολίες. Το πιο σημαντικό είναι να καταφέρουμε να υπερπηδήσουμε τα πιθανά εμπόδια και να βγούμε από αυτές όσο πιο αλώβητοι γίνεται. (Bettelheim, 1988)

Δυσκολίες έχουν κληθεί να αντιμετωπίσουν όλοι οι άνθρωποι κάθε ηλικίας. Ακόμα και στα παραμύθια το παρατηρούμε αυτό. Έτσι το παιδί δε νιώθει μόνο και άτυχο, που όλα τα κακά συμβαίνουν μόνο σε αυτό. Αντιθέτως, παίρνει δύναμη μέσα από παρόμοιες ιστορίες που έχει διαβάσει ή του έχουν αφηγηθεί, αποκτά θάρρος και κουράγιο ώστε να συνεχίσει προς την επιτυχημένη προσαρμογή ακόμα και στις αντίξοες συνθήκες (Bettelheim, 1988).

Όταν τα παιδιά κάνουν προβολή του ίδιου τους του εαυτού σε πρωταγωνιστές παραμυθιών, καταφέρνουν να έρθουν αντιμέτωπα με τους δικούς τους φόβους. Ένα παράδειγμα που καταδεικνύει το παραπάνω είναι πως όταν

παρουσιάζεται η μητριά σαν μια γυναίκα γεμάτη κακία, παρέχεται η ευκαιρία στα παιδιά να νιώσουν αισθήματα εκνευρισμού και θυμού προς τις μητέρες τους για τυχόν αδικίες που έχουν κάνει εκείνες προς τα παιδιά. Αυτό βέβαια συμβαίνει χωρίς να θέτει σε κίνδυνο τη σχέση παιδιού-μητέρας, απλά απενοχοποιεί το παιδί για τέτοιου είδους αισθήματα προς τη γυναίκα που το έφερε στον κόσμο (Bettelheim, 1988).

Από τα παραπάνω γίνεται σαφές πως τα παραμύθια παρηγορούν τα παιδιά και τους δίνουν ιδέες για να επιλύσουν τα δικά τους προβλήματα. Δε νιώθουν μόνα, αλλά αντιθέτως αποκτούν κίνητρα ώστε να γίνουν πιο δυνατά απέναντι σε δυσκολίες που θα τους φέρει η ζωή. Βλέπουν τα προβλήματα πιο σφαιρικά και έτσι μπορούν να βρουν τη λύση γρηγορότερα. Τα παραμύθια λοιπόν έχουν την ικανότητα να ενισχύσουν τις δεξιότητες και τα συναισθήματα των παιδιών.

Κεφάλαιο Πέμπτο: Ερευνητικό μέρος

5.1. Σκοπός έρευνας

Απώτερος στόχος της συγκεκριμένης έρευνας ήταν να ερευνηθεί αν και σε ποιο βαθμό ενισχύθηκε η ψυχική ανθεκτικότητα των μαθητών μέσω των τεχνικών της αφήγησης και της δραματοποίησης παραμυθιών.

5.2. Ερευνητικά ερωτήματα

Τα ερευνητικά ερωτήματα που προκύπτουν είναι τα παρακάτω:

1. Μπορεί η αφήγηση και η δραματοποίηση παραμυθιών να λειτουργήσουν ως παράγοντες ενίσχυσης της ψυχικής ανθεκτικότητας των μαθητών;
2. Σε τι βαθμό μπορεί η αφήγηση και η δραματοποίηση παραμυθιών να ενισχύσουν τη ψυχική ανθεκτικότητα των μαθητών;

5.3. Σχεδιασμός της έρευνας

Για να σχεδιάσουμε την παρούσα έρευνα προτιμήσαμε τη μικτή μέθοδο, καθώς η συγκεκριμένη μέθοδος δίνει ιδιαίτερη σημασία στα πρόσωπα της

έρευνας με την ποιοτική προσέγγιση και ταυτόχρονα μας παρέχει αντικειμενικά αποτελέσματα μέσω της ποσοτικής προσέγγισης.

Προκειμένου να πραγματοποιηθεί η συλλογή των δεδομένων έλαβε χώρα το πειραματικό σχέδιο πριν και μετά στην πειραματική ομάδα αλλά και στην ομάδα ελέγχου. Η ομάδα ελέγχου δεν έλαβε μέρος στις δραστηριότητες που πραγματοποιήθηκαν (Mertler, 2012).

Συνδυάζοντας την παραπάνω μέθοδο με τη βολική δειγματοληψία, είναι σαφές πως δεν μπορούμε να καταλήξουμε σε γενικεύσιμα αποτελέσματα, αλλά θα μας δώσουν μια πολύ καλή εικόνα για τα όσα λαμβάνουν χώρα στην περίπτωση στην οποία εφαρμόζεται (Mertler, 2012).

5.4. Ερευνητικός πληθυσμός - Δείγμα

Στην παρούσα έρευνα εφαρμόστηκε η βολική δειγματοληψία λόγω του γεγονότος πως η γράφουσα πραγματοποίησε το πρόγραμμα στους μαθητές του ιδιωτικού σχολείου στο οποίο δουλεύει. Ως δείγμα επιλέχθηκαν οι μαθητές από δύο τμήματα του ιδιωτικού σχολείου «Εκπαιδευτήρια Μπουγά». Η ομάδα ελέγχου αποτελείται από 17 μαθητές του Δ1, ενώ η πειραματική ομάδα από τους 19 μαθητές του Δ2. Την ομάδα ελέγχου απάρτιζαν 10 κορίτσια και 7 αγόρια. Την πειραματική ομάδα 7 κορίτσια και 12 αγόρια.

5.5. Εργαλεία συλλογής δεδομένων

Προκειμένου να πραγματοποιηθεί η συλλογή των ερευνητικών δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το Ερωτηματολόγιο της Ανθεκτικότητας (Resilience Youth development Module, RYDM) (Nearchou, Stogiannidou, & Kiosseoglou, 2014).

Απώτερος στόχος του συγκεκριμένου ερωτηματολογίου είναι να μετρήσει τα ατομικά χαρακτηριστικά και τα χαρακτηριστικά του ευρύτερου περιβάλλοντός τους (προσαρμοστικότητα παιδιών ως προς την κοινωνία, την οικογένειά τους, τους οικείους, τους συμμαθητές), λόγω του γεγονότος πως αποτελούν παράγοντες που συνδέονται με την καλή πορεία των παιδιών στο σχολείο, τη θετική ψυχική και κοινωνική εξέλιξή τους, καθώς και με την δυνατότητά τους να προστατεύονται από επικίνδυνες συμπεριφορές.

Το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει έντεκα περιβαλλοντικούς παράγοντες που σχετίζονται με την ανθεκτικότητα και έξι εσωτερικούς παράγοντες. Η

έκδοση του ερωτηματολόγιο έχει γίνει δύο φορές, καθώς στην πρώτη έκδοση απευθυνόταν σε παιδιά νηπιαγωγείου και δημοτικού και στη δεύτερη σε παιδιά γυμνασίου – λυκείου. Το αρχικό ερωτηματολόγιο περιέχει πενήντα ένα ερωτήματα κι η κλίμακα είναι τετράβαθμη (Δεν ισχύει καθόλου- Ισχύει σίγουρα).

Στα ελληνικά δεδομένα το προσάρμοσαν οι Nearchou, Stogiannidou και Kiosseoglou (2014). Το προσάρμοσαν στον ελληνικό πληθυσμό έχοντας ως δείγμα 387 συμμετέχοντες, οι οποίοι είχαν μέσο όρο ηλικίας 10,8 χρόνια. Το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει τριάντα τέσσερα ερωτήματα από τα οποία τα δεκατρία εξετάζουν τους προσωπικούς παράγοντες και τα είκοσι ένα εξετάζουν τους περιβαλλοντικούς παράγοντες που σχετίζονται με την ανθεκτικότητα των παιδιών.

5.6. Διαδικασία χορήγησης των ερωτηματολογίων

Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε το σχολικό έτος 2021-2022. Αρχικά, δόθηκε σχετική άδεια από τη διεύθυνση του ιδιωτικού σχολείου των Εκπαιδευτηρίων Μπουγά. Έπειτα, εστάλη στους γονείς μια επιστολή ώστε να δηλώσουν εάν επιθυμούν το τέκνο τους να συμμετέχει στην έρευνα. Όταν οι γονείς έστειλαν συμπληρωμένη την αίτηση στη διεύθυνση, ξεκίνησε η διαδικασία χορήγησης του ερωτηματολογίου. Η ερευνήτρια παρουσίασε διάβασε τις ερωτήσεις μία μία στους μαθητές, εξήγησε τις όποιες απορίες προέκυψαν και έπειτα τα παιδιά συμπλήρωσαν μόνα τους τις απαντήσεις.

5.7. Παρεμβάσεις

Για τους σκοπούς της έρευνας σχεδιάστηκαν 10 παρεμβάσεις Εκπαιδευτικού Δράματος. Η κάθε παρέμβαση έλαβε χώρα για μία ώρα. Πραγματοποιήθηκαν όλες εντός σχολικού ωραρίου, μία φορά στις δεκαπέντε ημέρες.

Η πλειοψηφία των παρεμβάσεων είχε την παρακάτω δομή.

Πρώτη δραστηριότητα: Δραστηριότητα ενεργοποίησης(10')

Δεύτερη δραστηριότητα: Δραστηριότητες βασισμένες στις τεχνικές της Δραματικής Τέχνης. (25')

Τρίτη δραστηριότητα: Αναστοχασμός (10')

Να σημειωθεί σε αυτό το σημείο πως υπήρχαν παρεμβάσεις που χρειάστηκαν περισσότερο χρόνο για να υλοποιηθούν, οπότε χρησιμοποιήσαμε και τον χρόνο των διαλειμμάτων.

Συνοπτικά παρουσιάζονται οι δράσεις στον παρακάτω πίνακα. Αναλυτικές οι παρεμβάσεις καταγράφονται στο παράρτημα.

Παρεμβάσεις	Τίτλος δραστηριοτήτων
1^η	«Hi ha ho» «Οι ιστορίες μας» « Ο επιθεωρητής»
2	«Κολλημένοι!» «Ζωντανοί» Αφήγηση παραμυθιού «Ο Κοντορεβυθούλης» Δραματοποίηση «Η άδεια καρέκλα» Αναστοχασμός
3	«Τα ζώακια μας» «Τυφλή εμπιστοσύνη» Αφήγηση παραμυθιού «Ο Δεκατρός» Δραματοποίηση
4	«Καθρεφτίσματα» Αφήγηση παραμυθιού «Η Σταχτοπούτα» «Το μαγικό εάν»
5	«Πιάσε τον, πέφτει!» Αφήγηση ιστορίας «Τα καρότα, το αυγό και ο καφές» Δραματοποίηση
6	«Κόκαλο» Αφήγηση παραμυθιού «Ο Τοσοδούλης» «Το δυνατό ανθρωπάκι» Αναστοχασμός
7	«Πλάτη με πλάτη» Αφήγηση παραμυθιού «Ο εγωιστής Γίγαντας» «Συνειδησιακή διέξοδος» «Ζωγραφική απεικόνιση του Γίγαντα»

8	«Μνήμη ελέφαντα» Αφήγηση παραμυθιού «Ο αλυσοδεμένος ελέφαντας» Παγωμένη εικόνα Αναστοχασμός
9	«Τι κοινό έχουμε» Αφήγηση παραμυθιού «Ο Μικρός Πρίγκιπας» «Η ανακριτική καρτέκλα» «Ένα γράμμα στον φίλο μου»
10	«Τα μουσικά στεφάνια» Αφήγηση παραμυθιού «Η Χιονάτη και οι επτά νάνοι» «Το clip και το trailer της Χιονάτης» «Η ψυχοσύνθεση»

5.8. Στατιστική επεξεργασία των δεδομένων του ερωτηματολογίου – Ανάλυση αποτελεσμάτων

Σύμφωνα με τις προσωπικές σημειώσεις της δασκάλας - ερευνήτριας συμπεραίνουμε ότι οι μαθητές της πειραματικής ομάδας συμμετείχαν με περίσσιο ενθουσιασμό στις δραστηριότητες. Μάλιστα , κατάφεραν μέσα από τις δράσεις να διαχειριστούν καλύτερα το άγχος και τους φόβους τους.

Προκειμένου να επεξεργαστούμε τα αποτελέσματα του ερωτηματολογίου χρησιμοποιήσαμε το πρόγραμμα στατιστικής ανάλυσης SPSS. Παρακάτω περιγράφεται εκτενώς η στατιστική ανάλυση που χρησιμοποιήθηκε.

5.8.1. Αποτελέσματα ποσοτικής έρευνας

Ένα ερωτηματολόγιο με 35 στοιχεία αναπτύχθηκε ως ποσοτικό ερευνητικό εργαλείο και δόθηκε στους μαθητές της ομάδας ελέγχου και της πειραματικής ομάδας. Η πρώτη ερώτηση επικεντρώνεται σε δημογραφικές μεταβλητές που αφορούν το φύλο, ενώ οι επόμενες 34 ερωτήσεις επιδιώκουν να αξιολογήσουν τέσσερα διαφορετικά κριτήρια. Άτομα που σχετίζονται με τους μαθητές (Sum_Relatives), προέρχονται από το σχολείο των μαθητών (Sum_School) και είναι φίλοι των μαθητών (Sum_Friends).

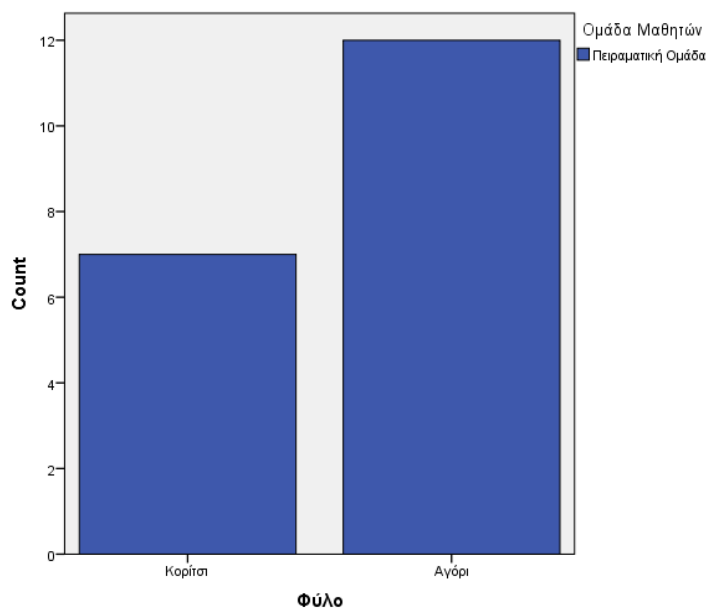
Οι απαντήσεις της πειραματικής ομάδας και της ομάδας ελέγχου, καθώς και των μαθητών πριν και μετά τις παρεμβάσεις, κωδικοποιούνται από το 1 έως το 4 (1

Καθόλου αληθές έως 4 Σίγουρα αληθές) και στη συνέχεια τα δεδομένα εισάγονται στο στατιστικό πρόγραμμα SPSS 23.

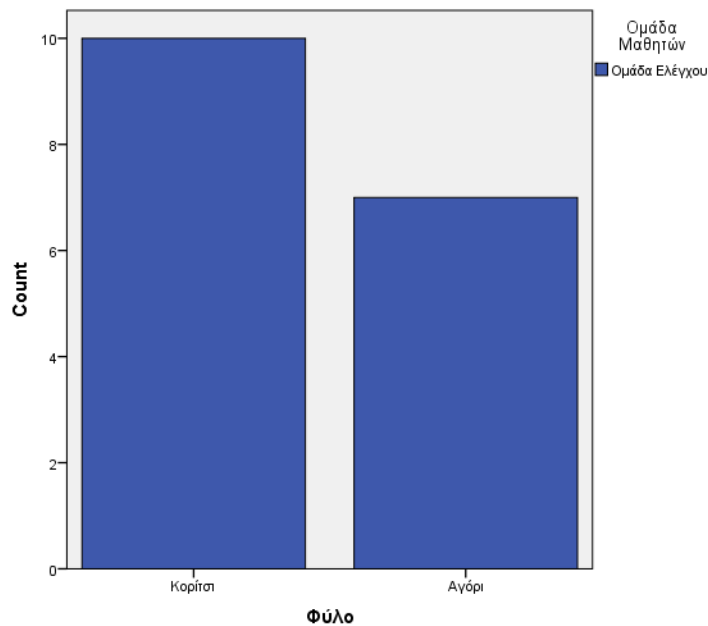
5.8.2. Ανάλυση δημογραφικών χαρακτηριστικών του δείγματος

Αρχικά αναλύονται τα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος που αντιστοιχούν στην πρώτη ερώτηση του ερωτηματολογίου.

Η πειραματική ομάδα αποτελείται από 19 μαθητές, 12 αγόρια και 7 κορίτσια, ενώ η ομάδα ελέγχου αποτελείται από 17 μαθητές, 7 αγόρια και 10 κορίτσια (Σχήμα 2).

Εικόνα 3. Κατανομή δείγματος (πειραματική ομάδα).

Εικόνα 4. Κατανομή δείγματος (ομάδα ελέγχου).

5.8.3. Έλεγχος εσωτερικής συνέπειας Cronbach's Alpha

Με τη χρήση του Cronbach's Alpha, η εγκυρότητα και η αξιοπιστία του ερωτηματολογίου εξετάζονται ξεχωριστά για κάθε υποκλίμακα. Όταν ο δείκτης είναι μεγαλύτερος από 0,7, το ερωτηματολόγιο εγκρίνεται (Ισέρης, 2016). Σύμφωνα με τον Πίνακα 3, ο δείκτης παραμένει υψηλός για τα δύο τελευταία στοιχεία, Sum_Self και Sum_Friends, ενώ είναι αρκετά υψηλός για τα δύο αρχικά στοιχεία, Sum_School και Sum_Relatives (0,981 και 0,982, αντίστοιχα) (0,892 και 0,879 αντίστοιχα).

Πίνακας 4. Έλεγχος Cronbach's Alpha.

Υποκλίμακες	Cronbach's Alpha	Αριθμός ερωτήσεων
Sum_School	0,981	5 (1 ^η – 5 ^η)
Sum_Relatives	0,982	6 (6 ^η – 11 ^η)
Sum_Self	0,892	13 (12 ^η – 24 ^η)
Sum_Friends	0,879	10 (25 ^η – 34 ^η)

5.8.4. Αξιολόγηση αρχικών αποτελεσμάτων

Πριν από τον έλεγχο των στατιστικών υποθέσεων, παρέχονται ο μέσος όρος και η τυπική απόκλιση των απαντήσεων των μαθητών για κάθε παράγοντα (υποκλίμακα του ερωτηματολογίου) χωριστά για την πειραματική ομάδα και την ομάδα ελέγχου πριν και μετά τις παρεμβάσεις. Σύμφωνα με τους μέσους όρους, οι απαντήσεις των μαθητών της πειραματικής ομάδας και στους τέσσερις υποπαράγοντες (Sum_School, Sum_Relatives, Sum_Self και Sum_Friends) έχουν βελτιωθεί στη μέτρηση μετά την παρέμβαση, ενώ οι απαντήσεις τους στον δεύτερο παράγοντα (Sum_Negative) παρέμειναν σταθερές, ενώ το ίδιο ισχύει (σε μικρότερο βαθμό) για τις απαντήσεις των μαθητών της πειραματικής ομάδας πριν και μετά τις παρεμβάσεις της ομάδας ελέγχου (βλ. Πίνακα 4).

Πίνακας 5. Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις.

Descriptive Statistics						
Ομάδα		N	Minimu m	Maximu m	Mean	Std. Deviation
Πειραμα τική	Sum_School (πριν)	19	5,00	20,00	13,578	5,40900
	Sum_School (μετά)	19	12,00	20,00	17,684	2,96372
	Sum_Relatives (πριν)	19	6,00	24,00	16,421	5,46012
	Sum_Relatives (μετά)	19	18,00	24,00	21,736	2,55695
	Sum_Self (μετά)	19	30,00	52,00	39,842	5,84297
	Sum_Self (μετά)	19	41,00	52,00	46,894	3,19539
	Sum_Friends (μετά)	19	23,00	39,00	30,315	4,53447
	Sum_Friends (μετά)	19	32,00	40,00	35,736	2,46852
	Valid N (listwise)	19				
Ελέγχου	Sum_School (πριν)	17	9,00	20,00	14,294	3,54903
	Sum_School (μετά)	17	12,00	20,00	15,529	2,42687
	Sum_Relatives (πριν)	17	12,00	24,00	20,882	3,44388

	Sum_ Relatives (μετά)	17	18,00	24,00	21,235	2,70484
	Sum_ Self (μετά)	17	28,00	49,00	39,529	6,54902
	Sum_ Self (μετά)	17	34,00	49,00	41,470	4,67864
	Sum_ Friends (μετά)	17	17,00	40,00	29,764	6,02629
	Sum_ Friends (μετά)	17	24,00	40,00	30,764	4,80273
	Valid N (listwise)	17				

5.8.5. Έλεγχος κανονικότητας

Κάθε ερώτηση του ερωτηματολογίου υποβάλλεται σε έλεγχο κανονικότητας πριν από την επιλογή του κατάλληλου στατιστικού κριτηρίου για τις συγκρίσεις των μεταβλητών. Χρησιμοποιείται το κριτήριο Shapiro-Wilk κατάλληλο για δείγμα μικρότερο των 50 ατόμων. (βλέπε πίνακα 5).

Η μηδενική (H_0) και η εναλλακτική (H_1) υπόθεση πρέπει να αναπτυχθούν ανεξάρτητα για κάθε στοιχείο.

H_0 : Τα δεδομένα μας ακολουθούν κανονική κατανομή.

H_1 : Τα δεδομένα μας δεν ακολουθούν κανονική κατανομή.

Τα δεδομένα μας έχουν κανονική κατανομή και αποδεχόμαστε τη μηδενική υπόθεση εάν η τιμή p-value είναι μεγαλύτερη από 0,05 ή 5%. Αποδεχόμαστε την εναλλακτική υπόθεση αν η p-τιμή είναι 0,05 ή μικρότερη ή αν είναι μεγαλύτερη ή ίση με 5%. Ένα μη παραμετρικό κριτήριο υιοθετείται εάν μία από τις δύο μεταβλητές έχει κανονική κατανομή ενώ η άλλη όχι. Η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται όταν η τιμή p-value είναι ίση με 0,00, πράγμα που σημαίνει ότι είναι μικρότερη από το επίπεδο σημαντικότητας 0,05 ή 5%. (βλέπε πίνακα 5).

Πίνακας 6. Έλεγχος κανονικότητας Shapiro – Wilk.

Tests of Normality							
	Ομάδα	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
		Statistic	df	Sig.	Statistic	Df	Sig.

Sum_School (πριν)	Πειραματική	.210	19	.027	.878	19	.020
	Ελέγχου	.122	17	.200*	.938	17	.298
Sum_School (μετά)	Πειραματική	.309	19	.001	.879	19	.021
	Ελέγχου	.175	17	.178	.942	17	.345
Sum_Relatives (πριν)	Πειραματική	.265	19	.001	.879	19	.021
	Ελέγχου	.229	17	.018	.820	17	.004
Sum_Relatives (μετά)	Πειραματική	.338	19	.000	.755	19	.000
	Ελέγχου	.258	17	.004	.770	17	.001
Sum_Self (πριν)	Πειραματική	.113	19	.200*	.978	19	.922
	Ελέγχου	.154	17	.200*	.948	17	.432
Sum_Self (μετά)	Πειραματική	.118	19	.200*	.968	19	.742
	Ελέγχου	.183	17	.135	.940	17	.314
Sum_Friends (πριν)	Πειραματική	.189	19	.073	.952	19	.420
	Ελέγχου	.160	17	.200*	.970	17	.819
Sum_Friends (μετά)	Πειραματική	.222	19	.015	.898	19	.044
	Ελέγχου	.173	17	.189	.937	17	.284
*. This is a lower bound of the true significance.							
a. Lilliefors Significance Correction							

5.8.6. Στατιστικοί έλεγχοι υποθέσεων για την πειραματική ομάδα

Οι απαντήσεις που έδωσαν οι μαθητές της πειραματικής ομάδας για κάθε στοιχείο (υποκλίμακα του ερωτηματολογίου) συγκρίνονται πριν και μετά τις παρεμβάσεις (pre- και post-test). Ο δείκτης στατιστικής σημαντικότητας δηλώνεται με το σύμβολο $\alpha = 0,05$ ή 5%. Στη συνέχεια επιλέγεται το κατάλληλο παραμετρικό ή μη παραμετρικό κριτήριο ανάλογα με το αν υπάρχει ή όχι κανονικότητα, αφού διατυπωθούν οι μηδενικές και εναλλακτικές υποθέσεις για κάθε συνιστώσα ανεξάρτητα (βλ. Πίνακα 5).

Δεδομένου ότι καμία από τις δύο μεταβλητές για την πρώτη συνιστώσα (Sum_School) δεν ακολουθεί κανονική κατανομή (βλ. πίνακα 5), χρησιμοποιείται το μη παραμετρικό Wilcoxon signed rank test.

Στη συνέχεια διατυπώνονται οι υποθέσεις:

H_0 : Έχουμε ισότητα μέσων όρων

H_1 : Δεν έχουμε ισότητα μέσων όρων

Δεχόμαστε την εναλλακτική υπόθεση ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική αλλαγή στις απαντήσεις των μαθητών πριν και μετά τις παρεμβάσεις, καθώς, όπως φαίνεται στον πίνακα 6, η τιμή p-value είναι $0,0000,01\alpha=0,05$. Οι μέσοι όροι του Πίνακα 7 δείχνουν ότι υπάρχει βελτίωση για τη μεταβλητή Sum_School μετά τις δράσεις.

Πίνακας 6. Έλεγχος υποθέσεων για τον παράγοντα Sum_School για την πειραματική ομάδα πριν και μετά (Wilcoxon signed rank).

Test Statistics ^a	
Sum_School (μετά)	Sum_School (πριν)
Z	-3.527 ^b
Asymp. Sig. (2-tailed)	.000
a. Wilcoxon Signed Ranks Test	
a. Based on negative ranks.	

Πίνακας 7. Έλεγχος μέσων όρων.

Ομάδα		Mean	Std. Deviation	Διαφορά
Πειραματική	Sum_School (πριν)	13,578	5,40900	30%
	Sum_School (μετά)	17,684	2,96372	
	Sum_Relatives (πριν)	16,421	5,46012	32%
	Sum_Relatives (μετά)	21,736	2,55695	
	Sum_Self (πριν)	39,842	5,84297	17%
	Sum_Self (μετά)	46,894	3,19539	
	Sum_Friends (πριν)	30,315	4,53447	17%
	Sum_Friends (μετά)	35,736	2,46852	
	Sum_Friends (μετά)	30,764	4,80273	

Δεδομένου ότι καμία από τις δύο μεταβλητές για τη δεύτερη συνιστώσα (Sum_Relatives) δεν ακολουθεί κανονική κατανομή (βλέπε πίνακα 5), χρησιμοποιείται το μη παραμετρικό Wilcoxon signed rank test. Δημιουργούνται οι ακόλουθες υποθέσεις:

H_0 : Έχουμε ισότητα μέσων όρων

H_1 : Δεν έχουμε ισότητα μέσων όρων

Δεχόμαστε την εναλλακτική υπόθεση ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική αλλαγή στις απαντήσεις των μαθητών πριν και μετά τις δράσεις, καθώς, όπως φαίνεται στον πίνακα 8, η τιμή p-value είναι $0,0000,01a=0,05$. Οι μέσοι όροι του Πίνακα 9 δείχνουν ότι υπάρχει βελτίωση για τη μεταβλητή Sum_Relatives.

Πίνακας 8. Έλεγχος υποθέσεων για τον παράγοντα Sum_Relatives για την πειραματική ομάδα πριν και μετά (Wilcoxon signed rank).

Test Statistics^a

Sum_Relatives (μετά)	Sum_Relatives (πριν)
Z	-3.524 ^b
Asymp. Sig. (2-tailed)	.000
a. Wilcoxon Signed Ranks Test	
b. Based on negative ranks.	

Πίνακας 9. Έλεγχος μέσων όρων.

Ομάδα		Mean	Std. Deviation	Διαφορά
Πειραματική	Sum_School (πριν)	13,578	5,40900	30%
	Sum_School (μετά)	17,684	2,96372	
	Sum_Relatives (πριν)	16,421	5,46012	32%
	Sum_Relatives (μετά)	21,736	2,55695	
	Sum_Self (πριν)	39,842	5,84297	17%
	Sum_Self (μετά)	46,894	3,19539	
	Sum_Friends (πριν)	30,315	4,53447	17%
	Sum_Friends (μετά)	35,736	2,46852	
	Sum_Friends (μετά)	30,764	4,80273	

Χρησιμοποιείται το παραμετρικό τεστ ζεύγους t, δεδομένου ότι και οι δύο μεταβλητές για την τρίτη συνιστώσα (Sum_Self) έχουν κανονική κατανομή (βλ. πίνακα 5).

Στη συνέχεια διατυπώνονται οι υποθέσεις:

H₀: Έχουμε ισότητα μέσων όρων

H₁: Δεν έχουμε ισότητα μέσων όρων

Δεχόμαστε την εναλλακτική υπόθεση ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική αλλαγή στις απαντήσεις των μαθητών πριν και μετά τις παρεμβάσεις, καθώς, όπως φαίνεται στον

πίνακα 10, η τιμή p-value είναι 0,0000,01α=0,05. Οι μέσοι όροι του Πίνακα 11 δείχνουν ότι υπήρξε βελτίωση για τη μεταβλητή Sum_Self.

Πίνακας 10. Έλεγχος υποθέσεων για τον παράγοντα Sum_Self για την πειραματική ομάδα πριν και μετά (paired t test).

		Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)
		Mean	Std. Dev.	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
					Lower	Upper			
Pair 1	Sum_Self (πριν) – Sum_Self (μετά)	-7.052	4.034	.92551	-8.9970	-5.1082	-7.620	18	.000

Πίνακας 11. Έλεγχος μέσων όρων.

Ομάδα		Mean	Std. Deviation	Διαφορά
Πειραματική	Sum_School (πριν)	13,578	5,40900	30%
	Sum_School (μετά)	17,684	2,96372	
	Sum_Relatives (πριν)	16,421	5,46012	32%
	Sum_Relatives (μετά)	21,736	2,55695	
	Sum_Self (πριν)	39,842	5,84297	17%
	Sum_Self (μετά)	46,894	3,19539	
	Sum_Friends (πριν)	30,315	4,53447	17%
	Sum_Friends (μετά)	35,736	2,46852	
	Sum_Friends (μετά)	30,764	4,80273	

Για τον τελευταίο παράγοντα (Sum_Friends) οπότε πραγματοποιείται ο μη παραμετρικός έλεγχος Wilcoxon signed rank.

Στη συνέχεια διατυπώνονται οι υποθέσεις:

H₀: Έχουμε ισότητα μέσων όρων

H₁: Δεν έχουμε ισότητα μέσων όρων

Δεχόμαστε την εναλλακτική υπόθεση ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική αλλαγή στις απαντήσεις των μαθητών πριν και μετά τις θεραπείες, καθώς, όπως φαίνεται στον πίνακα 12, η τιμή p-value είναι 0,0000,01α=0,05. Οι μέσοι όροι του Πίνακα 13 δείχνουν ότι υπήρξε βελτίωση για τη μεταβλητή Sum_Friends μετά τις δράσεις.

Πίνακας 12. Έλεγχος υποθέσεων για τον παράγοντα Sum_Friends για την πειραματική ομάδα πριν και μετά (Wilcoxon signed rank).

Test Statistics ^a	
Sum_Friends (μετά)	Sum_Friends (πριν)
Z	-3.729 ^b
Asymp. Sig. (2-tailed)	.000
a. Wilcoxon Signed Ranks Test	
c. Based on negative ranks.	

Πίνακας 13. Έλεγχος μέσων όρων.

Ομάδα		Mean	Std. Deviation	Διαφορά
Πειραματική	Sum_School (πριν)	13,578	5,40900	30%
	Sum_School (μετά)	17,684	2,96372	
	Sum_Relatives (πριν)	16,421	5,46012	32%
	Sum_Relatives (μετά)	21,736	2,55695	
	Sum_Self (πριν)	39,842	5,84297	17%

	Sum_Self (μετά)	46,894	3,19539	
	Sum_Friends (πριν)	30,315	4,53447	17%
	Sum_Friends (μετά)	35,736	2,46852	
	Sum_Friends (μετά)	30,764	4,80273	

5.8.7. Στατιστικοί έλεγχοι υποθέσεων για την ομάδα ελέγχου

Οι απαντήσεις που έδωσαν οι μαθητές της ομάδας ελέγχου πριν και μετά τις θεραπείες συγκρίνονται για κάθε στοιχείο (υποκλίμακα του ερωτηματολογίου). Ο δείκτης στατιστικής σημαντικότητας φαίνεται από την τιμή $\alpha = 0,05$ ή 5%. Στη συνέχεια επιλέγεται το σχετικό παραμετρικό ή μη παραμετρικό κριτήριο με βάση την ύπαρξη ή την έλλειψη κανονικότητας και αναπτύσσονται οι μηδενικές και εναλλακτικές υποθέσεις για κάθε στοιχείο ανεξάρτητα (βλ. Πίνακα 5).

Για τον πρώτο παράγοντα (Sum_School) και οι δύο μεταβλητές ακολουθούν κανονική κατανομή (βλ. πίνακα 5) άρα χρησιμοποιείται ο παραμετρικός έλεγχος t test paired.

Στη συνέχεια διατυπώνονται οι υποθέσεις:

H_0 : Έχουμε ισότητα μέσων όρων

H_1 : Δεν έχουμε ισότητα μέσων όρων

Δεχόμαστε την εναλλακτική υπόθεση ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική αλλαγή στις απαντήσεις των μαθητών πριν και μετά τις παρεμβάσεις, όπως φαίνεται στον πίνακα 14, όπου η τιμή p-value είναι 0,0020,01 $\alpha=0,05$. Οι μέσοι όροι του Πίνακα 15 δείχνουν ότι υπήρξε βελτίωση για τη μεταβλητή Sum_School.

Πίνακας 14. Έλεγχος υποθέσεων για τον παράγοντα Sum_School για την ομάδα ελέγχου πριν και μετά (Paired t test).

	Paired Differences				t	df	Sig. (2-tailed)
	Mean	Std. Dev.	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference			
				Lower			

Pair	Sum_School	-1.235	1.347	.32685	-1.9281	-.54239	-3.779	16	.002
1	(πριν)								
	Sum_School								
	(μετά)								

Πίνακας 15. Έλεγχος μέσω των όρων.

Ομάδα		Mean	Std. Deviation	Διαφορά
Ελέγχου	Sum_School (πριν)	14,294	3,54903	8%
	Sum_School (μετά)	15,529	2,42687	
	Sum_Relatives (πριν)	20,882	3,44388	1%
	Sum_Relatives (μετά)	21,235	2,70484	
	Sum_Self (πριν)	39,529	6,54902	4%
	Sum_Self (μετά)	41,470	4,67864	
	Sum_Friends (πριν)	29,764	6,02629	3%
	Sum_Friends (μετά)	30,764	4,80273	

Χρησιμοποιείται το μη παραμετρικό Wilcoxon signed rank test, καθώς καμία από τις δύο μεταβλητές για τη δεύτερη συνιστώσα (Sum_Relatives) δεν ακολουθεί κανονική κατανομή (βλ. Πίνακα 5). Αναπτύσσονται οι ακόλουθες θεωρίες:

H_0 : Έχουμε ισότητα μέσω των όρων

H_1 : Δεν έχουμε ισότητα μέσω των όρων

Δεχόμαστε τη μηδενική υπόθεση ότι δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική αλλαγή στις απαντήσεις των μαθητών πριν και μετά τις δραστηριότητες, καθώς, όπως φαίνεται στον πίνακα 16, η τιμή p-value είναι $0,317 > \alpha = 0,05$. Οι μέσοι όροι του Πίνακα 17 δείχνουν ότι η μεταβλητή Sum_Relatives δεν βελτιώθηκε σημαντικά ως αποτέλεσμα των παρεμβάσεων.

Πίνακας 16. Έλεγχος υποθέσεων για τον παράγοντα *Sum_Relatives* για την ομάδα ελέγχου πριν και μετά (*Wilcoxon signed rank*).

Test Statistics ^a	
Sum_Relatives (μετά)	Sum_Relatives (πριν)
Z	-1.000 ^b
Asymp. Sig. (2-tailed)	.317
a. Wilcoxon Signed Ranks Test	
d. Based on negative ranks.	

Πίνακας 17. Έλεγχος μέσων όρων.

Ομάδα		Mean	Std. Deviation	Διαφορά
Ελέγχου	Sum_School (πριν)	14,294	3,54903	8%
	Sum_School (μετά)	15,529	2,42687	
	Sum_Relatives (πριν)	20,882	3,44388	1%
	Sum_Relatives (μετά)	21,235	2,70484	
	Sum_Self (πριν)	39,529	6,54902	4%
	Sum_Self (μετά)	41,470	4,67864	
	Sum_Friends (πριν)	29,764	6,02629	3%
	Sum_Friends (μετά)	30,764	4,80273	

Χρησιμοποιείται το παραμετρικό τεστ ζεύγους *t*, δεδομένου ότι και οι δύο μεταβλητές για την τρίτη συνιστώσα (*Sum_Self*) έχουν κανονική κατανομή (βλ. πίνακα 5).

Στη συνέχεια διατυπώνονται οι υποθέσεις:

H_0 : Έχουμε ισότητα μέσων όρων

H_1 : Δεν έχουμε ισότητα μέσων όρων

Δεχόμαστε την εναλλακτική υπόθεση ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική αλλαγή στις απαντήσεις των μαθητών πριν και μετά, καθώς όπως φαίνεται στον πίνακα 18, η τιμή p-value είναι $0,0020,01 < 0,05$. Οι μέσοι όροι του Πίνακα 19 δείχνουν ότι υπήρξε βελτίωση για τη μεταβλητή Sum_Self στο τέλος.

Πίνακας 18. Έλεγχος υποθέσεων για τον παράγοντα Sum_Self για την ομάδα ελέγχου πριν και μετά (paired t test).

		Paired Differences					T	df	Sig. (2-tailed)
		Mean	Std. Dev.	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
					Lower	Upper			
Pair 1	Sum_Self (πριν) – Sum_Self (μετά)	-1.941	2.1056	.51070	-3.0238	-.85854	-3.801	16	.002

Πίνακας 19. Έλεγχος μέσων όρων.

Ομάδα		Mean	Std. Deviation	Διαφορά
Ελέγχου	Sum_School (πριν)	14,294	3,54903	8%
	Sum_School (μετά)	15,529	2,42687	
	Sum_Relatives (πριν)	20,882	3,44388	1%
	Sum_Relatives (μετά)	21,235	2,70484	
	Sum_Self (πριν)	39,529	6,54902	4%
	Sum_Self (μετά)	41,470	4,67864	
	Sum_Friends (πριν)	29,764	6,02629	3%
	Sum_Friends (μετά)	30,764	4,80273	

Χρησιμοποιείται το παραμετρικό τεστ t με ζεύγη, δεδομένου ότι και οι δύο μεταβλητές για την τελική συνιστώσα (Sum Friends) έχουν κανονική κατανομή (βλέπε πίνακα 5).

Στη συνέχεια διατυπώνονται οι υποθέσεις:

H₀: Έχουμε ισότητα μέσων όρων

H₁: Δεν έχουμε ισότητα μέσων όρων

Δεχόμαστε τη μηδενική υπόθεση ότι δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των απαντήσεων των μαθητών πριν και μετά τις παρεμβάσεις, καθώς, όπως φαίνεται στον πίνακα 20, η τιμή p-value είναι $0,063 > \alpha = 0,05$. Οι μέσοι όροι του πίνακα 21 δείχνουν ότι δεν υπήρξε διακριτή βελτίωση για τη μεταβλητή Sum Friends μετά τις δραστηριότητες.

Πίνακας 20. Έλεγχος υποθέσεων για τον παράγοντα Sum_Friends για την ομάδα ελέγχου πριν και μετά (Paired t test).

		Paired Differences					T	df	Sig. (2-tailed)
		Mean	Std. Dev.	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
					Lower	Upper			
Pair 1	Sum_Friends (πριν) – Sum_Friends (μετά)	-1.000	2.0615	.50000	-2.0599	-.05995	-2.000	16	.063

Πίνακας 21. Έλεγχος μέσων όρων.

Ομάδα		Mean	Std. Deviation	Διαφορά
Ελέγχου	Sum_School (πριν)	14,294	3,54903	8%
	Sum_School (μετά)	15,529	2,42687	
	Sum_Relatives (πριν)	20,882	3,44388	1%

	Sum_Relatives (μετά)	21,235	2,70484	
	Sum_Self (πριν)	39,529	6,54902	4%
	Sum_Self (μετά)	41,470	4,67864	
	Sum_Friends (πριν)	29,764	6,02629	3%
	Sum_Friends (μετά)	30,764	4,80273	

Συνολικά, από τον πίνακα 5 με τους ελέγχους κανονικότητας και τους πίνακες για τους μέσους όρους και τις τυπικές αποκλίσεις προκύπτει ότι και τα τέσσερα στοιχεία βελτιώθηκαν μετά τις θεραπείες, αν και οι βελτιώσεις ήταν καλύτερες για την πειραματική ομάδα από ότι για την ομάδα ελέγχου.

Κεφάλαιο έκτο

6. Περιορισμοί της έρευνας

Οι περιορισμοί της έρευνας αφορούν κυρίως το γεγονός πως η έρευνα δεν πραγματοποιήθηκε σε τυχαίο δείγμα και ο αριθμός των μαθητών ήταν περιορισμένος, καθώς όπως προαναφέρθηκε η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε μαθητές του σχολείου στο οποίο εργάζεται η γράφουσα.

Ένα ακόμη γεγονός που λειτούργησε περιοριστικά για την έρευνά μας ήταν η ύπαρξη του κορονοϊού, ο οποίος δεν μας επέτρεψε να υλοποιήσουμε όλες τις δράσεις που αρχικά είχαμε σχεδιάσει καθώς ήταν αναγκαίο σε κάποιες από αυτές να έρχονται οι μαθητές σε πολύ κοντινή απόσταση.

Κεφάλαιο έβδομο

7. Αποτίμηση αποτελεσμάτων – Συμπεράσματα

Τα παραπάνω δεδομένα μας οδηγούν στο συμπέρασμα πως η εφαρμογή του προγράμματος παρέμβασης βελτίωσε την ψυχική ανθεκτικότητα των μαθητών.

Πιο συγκεκριμένα, προέκυψε πως τα παιδιά της πειραματικής ομάδας ενίσχυσαν τη ψυχική τους ανθεκτικότητα. Εξέτασαν από διαφορετικό πρίσμα τις καταστάσεις και τις συνθήκες όπου ζουν και φάνηκε πως ανέπτυξαν έναν πιο θετικό τρόπο στην αντιμετώπιση δύσκολων και απρόοπτων γεγονότων που μπορεί να προκύψουν στη ζωή τους.

Τα παραπάνω επιβεβαιώνουν την αρχική μας υπόθεση πως η αφήγηση και η δραματοποίηση παραμυθιών μπορούν να ενισχύσουν τη ψυχική ανθεκτικότητα παιδιών δημοτικού.

Οι παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν στόχευαν στην ενδυνάμωση των μαθητών, στο να έρθουν αντιμέτωποι με τους φόβους τους, να βρουν εναλλακτικές λύσεις σε πιθανά προβλήματα που θα προκύψουν στο μέλλον, να μάθουν να αντιμετωπίζουν τα απρόοπτα της ζωής και να προσαρμόζονται επιτυχώς.

Αξίζει να σημειωθεί πως ακόμη και τα πιο συνεσταλμένα παιδιά συμμετείχαν με ενθουσιασμό στις δράσεις και σταδιακά φάνηκε να αποκτούν περισσότερη αυτοπεποίθηση.

Καταληκτικά, ένα πρόγραμμα Δραματικής Τέχνης, αν λάβει χώρα σε τακτά χρονικά διαστήματα κι είναι σωστά δομημένο, μπορεί να ενισχύσει τη ψυχική ανθεκτικότητα των μαθητών.

Κεφάλαιο όγδοο

8. Συζήτηση - Προτάσεις

Η ολοκλήρωση της έρευνας απέδειξε πως οι τεχνικές της αφήγησης και της δραματοποίησης παραμυθιών αποτελούν σημαντικό εργαλείο για την ενίσχυση της ψυχικής ανθεκτικότητας των παιδιών.

Μέσα από τις παραπάνω τεχνικές μπορεί με ευχάριστο τρόπο να δημιουργηθεί το κατάλληλο περιβάλλον, ώστε οι μαθητές να κατανοήσουν την ανάγκη για προσαρμογή σε νέες συνθήκες, σωστή διαχείριση του άγχους και των φόβων τους.

Στη χώρα μας έχουν πραγματοποιηθεί πολύ λίγες έρευνες για το συγκεκριμένο θέμα με αποτέλεσμα να αποτελεί επιτακτική ανάγκη η περαιτέρω έρευνά του σε μεγαλύτερο δείγμα για πιο γενικεύσιμα αποτελέσματα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Barthes, R. (1977). Image, music, text. (S. Heath, Ed.), *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 37, 220.
- Bettelheim, B. (1988). *The uses of enchantment: the meaning and importance of fairy tales*. Harmondsworth: Penguin Books.
- Bremond C., Chatman S., Greimas A.J., Lintvelt J., ..., Stanzel, F.K. (1991), *Σύγχρονη θεωρία της λογοτεχνίας , Θεωρία της αφήγησης*, Αθήνα: Εξάντας.
- Bruner, J. S. (1996). *The culture of education*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Cooper, P. & Collins, R. & Saxby, H. (1994). *The power of story*. Melbourne: Macmillan Education Australia Pty Ltd.
- Danilewitz, D. (1991). Once upon a time..... The meaning and importance of fairy tales. *Early Child Development and Care*, 75(1), 87-98.
- Faure, G., & Lascar, S. (1988). *Το θεατρικό παιχνίδι* (μετ. Αγνή Στρουμπούλη), Αθήνα: Gutenberg.
- Flouri, E., Tzavidis, N., & Kallis, C. (2010). *Adverse life events, area socioeconomic disadvantage, and psychopathology and resilience in young children: the importance of risk factors' accumulation and protective factors' specificity*. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 19(6), 535-546.
- Fox Eades, J.M. (2006). *Classroom tales. Using storytelling to build emotional, social and academic skills across the primary curriculum*. London, Philadelphia: Jessica Kingsley.
- Graham, T. (2015). *Do you want your child to be resilient?* <https://www.teresagraham.ie/single-post/2015/10/29/DO-YOU-WANT-YOUR-CHILD-TO-BE-RESILIENT#!>
- Gardner, H. (1993). *Multiple intelligences: The theory in practice*. New York: Basic Books.
- Gardner, H., & Hatch, T. (1989). Multiple intelligences go to school: Educational implications of the theory of multiple intelligences. *American Educational Research Association*, 18(8), 4-9.

- Garnezy, N., Masten, A. S., & Tellegen, A. (1984). The study of stress and competence in children: A building block for developmental psychopathology. *Child Development, 55*(1), 97–111.
- Genette, G. (1962). *Figures III*. Paris: Editions du Seuil.
- Iseris, G. (2016). Στατιστικές μέθοδοι ελέγχου εγκυρότητας και αξιοπιστίας ερωτηματολογίων. Η περίπτωση του CiGreece. *International Journal of Language, Translation and Intercultural Communication, 5*, 175–189.
- Jean, G. (1996). *Η δύναμη των παραμυθιών*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. New York: Springer.
- Luthar, S. S., & Zigler, E. (1991). Vulnerability and competence: A review of the research on resilience in childhood. *American Journal of Orthopsychiatry, 61*(1), 6-22.
- Luthar, S.S. (2006). Resilience in development: A synthesis of research across five decades. In D. Cicchetti, & D. J. Cohen (Eds.), *Developmental Psychopathology: Risk, disorder, and adaptation* (pp. 740-795). New York: Wiley.
- Luthar, S. S., Cicchetti, D., & Becker, B. (2000). The construct of resilience. A critical evaluation and guidelines for future work. *Child Development, 71*, 543-562
- Masten, A. S., Best, K. M., & Garnezy, N. (1990). Resilience and development: Contributions from the study of children who overcome adversity. *Development and Psychopathology, 2*(4), 425–444.
- Masten A. S., & Gewirtz A. H. (2006). Resilience in development: The importance of early childhood. In R. E. Tremblay, R. G. Barr, R. De V. Peters (Eds.), *Encyclopedia on early childhood development* (σσ.1-6). Montreal, Quebec: Centre of Excellence for Early Childhood Development,.
- Masten, A. S., & Wright, M. O. (2010). Resilience over the lifespan: Developmental perspectives on resistance, recovery, and transformation. In J. W. Reich, A. J. Zautra, & J. S. Hall (Eds.), *Handbook of adult resilience* (pp. 213–237). The Guilford Press.
- Masten, A. S. (2011). Resilience in children threatened by extreme adversity: Frameworks for research, practice, and translational synergy. *Development and Psychopathology, 23*, 141–154.

- Masten, A. S., & Tellegen, A. (2012). Resilience in developmental psychopathology: contributions of the project competence longitudinal study. *Journal of Development and Psychopathology*, 24(2), 345–361.
- Mertler, C. (2012). *Action research: Improving schools and empowering educators*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc.
- Nearchou, F. A., Stogiannidou, A., & Kiosseoglou, G. (2014). Adaption and psychometric evaluation of a resilience measure in Greek elementary school students. *Psychology in the Schools*, 51, 58- 71.
- Pavis, P. (2006). *Λεξικό του θεάτρου*. Αθήνα: Gutenberg.
- Propp V. (1966). *Morfologia della fiaba*. Torino: G Einaudi.
- Rak, C. F., & Patterson, L. E. (1996). Promoting resilience in at-risk children. *Journal of Counseling & Development*, 74(4), 368-373.
- Rew, L., & Horner, S. D. (2003). Youth resilience framework for reducing healthrisk behaviors in adolescents. *Journal of Pediatric Nursing*, 18(6), 379-388
- Rutter, M. (1985). Resilience in the face of adversity. Protective factors and resistance to psychiatric disorder. *The British Journal of Psychiatry*, 147(6), 598-611
- Rutter, M. (2012). Resilience as a dynamic concept. *Development and Psychopathology*, 24(2), 335-344
- Shelden R, (1986), *Στοιχεία της ποίησης*. (Μτφ.: Αριστέα Παρίση). Θεσσαλονίκη. Κωνσταντινίδης.
- Schonmann, S. (2011). *Key Concepts in Theatre/Drama Education*. Rotterdam: Sense Publishers.
- Walsh, R. T., Kosidoy, M. & Swanson, L. (1991). Promoting social-emotional development through creative drama for students with special needs. *Canadian Journal of Community Mental Health*, 10, 53-166.
- Werner, E.E. (2000). Protective factors and individual resilience. In J. P., Shonkoff, & S. J., Meisels (Eds.), *Handbook of early intervention* (pp. 115-132), Cambridge, UK: Cambridge University Press
- Zucker, R. A., Wong, M. M., Puttier, L. I., & Fitzgerald, H. E. (2003). Resilience and vulnerability in sons of alcoholics. Relationship to development and outcomes between early childhood and adolescence. In S. S. Luthar (Ed.), *Resilience and vulnerability Adaptation in the context of childhood adversities* (pp.76-103). New York: Cambridge University Press.

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Άλκηστις (1998). *Το βιβλίο της δραματοποίησης*. Αθήνα : Ελληνικά Γράμματα.
- Άλκηστις (2012). *Το αυτοσχέδιο θέατρο στο σχολείο*. Αθήνα : Πεδίο.
- Αναγνωστόπουλος, Β.Δ. (1987). *Θέματα παιδικής λογοτεχνίας: Α΄ Ανιχνεύσεις*. Αθήνα: Καστανιώτη.
- Γιάνναρης, Γ. (1994). *Θεατρική αγωγή και παιχνίδι*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Γραμματάς, Θ. & Τζαμαργιάς Τ. (2004). *Πολιτιστικές εκδηλώσεις στο σχολείο*. Αθήνα: Ατραπός.
- Δελώνης, Α. (1991). *Βασικές γνώσεις για το παιδικό και νεανικό βιβλίο*. Αθήνα: Σύγχρονο Σχολείο.
- Ζενρέν, Γ. (1983). Προφορική και γραπτή λογοτεχνία. *Courier της Unesco*.
- Κανατσούλη, Μ.(2002). *Εισαγωγή στη θεωρία και κριτική της παιδικής λογοτεχνίας, σχολικής και προσχολικής ηλικίας*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Καπλάνογλου, Μ. (2001). *Παραμύθι και αφήγηση στην Ελλάδα: Μια παλιά τέχνη σε μια νέα εποχή*. Αθήνα: Πατάκης.
- Λουκάτος, Δ.(1998). Τα ελληνικά λαϊκά παραμύθια. Επιθεώρηση Παιδικής Λογοτεχνίας. Αφιέρωμα: Το παραμύθι και οι παραμυθάδες, τ. 3, σ.46. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Μαλαφάντης, Κ.Δ. (2011). *Το παραμύθι στην εκπαίδευση: Ψυχοπαιδαγωγική διάσταση και αξιοποίηση*. Αθήνα: Διάδραση.
- Μερακλής, Μ.Γ. (2012). *Για το λαϊκό παραμύθι*. Αθήνα: Διάδραση
- Μπάκα, Ε. (2011). *Η θεατρική αγωγή (το θεατρικό παιχνίδι) ως μέσο ενίσχυσης της αυτοαντίληψης και της αυτοεκτίμησης ατόμων τυπικής ανάπτυξης και ατόμων με ειδικές ανάγκες*. Διδακτορική Διατριβή. Σχολή Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών, Τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής. Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.
- Μπέτελχαϊμ, Μ.(1995). *Η γοητεία των Παραμυθιών. Μια ψυχαναλυτική προσέγγιση*. Αθήνα: Γλάρος.
- Νατσιοπούλου, Τ. (2012). *Παιδικά βιβλία στην προσχολική και βρεφική ηλικία: Θεωρητική και πρακτική προσέγγιση*. Θεσσαλονίκη: Ζυγός.
- Παπανικολάου, Ρ.,& Τσιλιμένη, Τ. (1998). *Η παιδική λογοτεχνία Στο Νηπιαγωγείο, θεωρία και πράξη*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Παπαχριστοφόρου, Μ.(2002). *Ο παραμυθιακός λόγος» Δημόσιος και ιδιωτικός βίος στην Ελλάδα II: Οι νεότεροι χρόνοι*. Λαϊκή Φιλολογία, Γ΄, ΕΑΠ, Πάτρα.

- Πελασγός, Σ. (2007). *Τα μυστικά του παραμυθά - μαθητεία στην τέχνη της προφορικής λογοτεχνίας και αφήγησης*. Αθήνα: Μεταίχμιο, 2007
- Σακελλαρίδης, Γ. (1996). Η μουσική στην αφήγηση του παραμυθιού. *Διαβάζω*, 363, 1996.
- Τζιόβας, Λ.(1993). *Το παλίμψηστο της ελληνικής αφήγησης. Από την αφηγηματολογία στη διαλογικότητα*. Αθήνα: Οδυσσέας.
- Τοντόροφ, Τ. (1989). *Ποιητική* (Μτφρ.: Αγγέλα Καστρινάκη). Αθήνα: Γνώση.
- Τσιάρας, Α. (2005). *Το δράμα και το θέατρο στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Παπούλιας.
- Τσιάρας, Α. (2007) *Η Θεατρική Αγωγή στο Δημοτικό Σχολείο - Μια Ψυχοκοινωνιολογική προσέγγιση*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Τσιτσλοπέργκερ, Χ. (1999). *Τα παιδιά παίζουν παραμύθια*. (μετάφρ. Δ. Παπαδοπούλου). Αθήνα: Πατάκης.
- ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ , ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο)(2006), *Οδηγός Νηπιαγωγού, Εκπαιδευτικοί Σχεδιασμοί και Δημιουργικά Περιβάλλοντα Μάθησης*. Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Το Ερωτηματολόγιο της Ανθεκτικότητας (Resilience Youth development Module, RYDM) (Nearchou, Stogiannidou, Kiosseoglou, 2014)

Το Ερωτηματολόγιο της Ανθεκτικότητας

Παρακαλώ διάβασε κάθε πρόταση και κύκλωσε την απάντηση που πιστεύεις ότι σου ταιριάζει. Κύκλωσε μόνο μία απάντηση. Δεν υπάρχει σωστό και λάθος.

I. Οι παρακάτω προτάσεις αναφέρονται στο σχολείο σου.

1) Στο σχολείο μου υπάρχει κάποιος δάσκαλος ή δασκάλα που να νοιάζεται πραγματικά για μένα.

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

2) Στο σχολείο μου υπάρχει κάποιος δάσκαλος/ δασκάλα που όταν τα καταφέρνω σε κάτι, μου το λέει. [μπράβο πολύ ωραία, πολύ καλά τα κατάφερες]

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

3) Στο σχολείο μου υπάρχει κάποιος δάσκαλος/ δασκάλα που πάντα θέλει να κάνω ότι καλύτερο μπορώ.

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

3) Στο σχολείο μου υπάρχει κάποιος δάσκαλος/ δασκάλα που πάντα θέλει να κάνω ότι καλύτερο μπορώ.

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

4) Στο σχολείο μου υπάρχει κάποιος δάσκαλος/ δασκάλα που με ακούει όταν έχω κάτι να πω.

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

5) Στο σχολείο μου υπάρχει κάποιος δάσκαλος/ δασκάλα που πιστεύει ότι θα τα πάω καλά, θα επιτύχω.

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

II. Οι παρακάτω προτάσεις αφορούν κάποιο ενήλικο(μεγάλο) άνδρα ή γυναίκα, που δεν είναι γονιός ή δάσκαλος/ α της τάξης σου, όπως κάποιος συγγενής, οικογενειακός φίλος, προπονητής κτλ. [θείος, νουνά, νουνός

6) Εκτός από το σπίτι και το σχολείο μου υπάρχει κάποιος μεγάλος που να νοιάζεται πραγματικά για μένα.

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

7) Εκτός από το σπίτι και το σχολείο μου υπάρχει κάποιος μεγάλος που όταν τα καταφέρνω σε κάτι, μου το λέει.

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

8) Εκτός από το σπίτι και το σχολείο μου υπάρχει κάποιος μεγάλος που παρατηρεί/ καταλαβαίνει όταν είμαι αναστατωμένος/ η με κάτι.

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

9) Εκτός από το σπίτι και το σχολείο μου υπάρχει κάποιος μεγάλος που πιστεύει ότι θα τα πάω καλά, θα επιτύχω.

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

10) Εκτός από το σπίτι και το σχολείο μου υπάρχει κάποιος μεγάλος που πάντα θέλει να κάνω ότι καλύτερο μπορώ.

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

11) Εκτός από το σπίτι και το σχολείο μου υπάρχει κάποιος μεγάλος που εμπιστεύομαι.

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

III. Οι παρακάτω προτάσεις αναφέρονται σε σένα και στο κατά πόσο πιστεύεις ότι ισχύουν για ΣΕΝΑ.

12) Κάνω σχέδια και βάζω στόχους για το μέλλον μου. [Μου λες έναν στόχο που έχεις για το μέλλον σου?]

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

13) Έχω στόχο να τελειώσω το Γυμνάσιο και το Λύκειο. [να τελειώσω όλες τις τάξεις του σχολείου όχι μόνο του δημοτικού αλλά και στο γυμνάσιο]

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

14) Έχω στόχο να πάω στο Πανεπιστήμιο ή να συνεχίσω με κάτι άλλο όταν τελειώσω το Λύκειο. [Εκεί που πηγαίνεις για να σπουδάσεις κάτι για παράδειγμα να γίνεις γιατρός, δικηγόρος, δάσκαλος,]

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

15) Μπορώ να δίνω λύση στα προβλήματά μου μόνος μου. [Εάν είχες ένα πρόβλημα μπορείς να βρεις λύσεις]

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

16) Μπορώ να συνεργάζομαι με κάποιον που έχει διαφορετικές απόψεις/ γνώμες από μένα. [για παράδειγμα, για μια εργασία κάποιος να λέει να πάτε στη βιβλιοθήκη και κάποιος να λέει να ψάξετε στο ίντερνετ]

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

17) Υπάρχουν πολλά πράγματα στα οποία τα καταφέρνω καλά.

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

18) Νιώθω άσχημα όταν κάποιος στεναχωριέται .

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

19) Προσπαθώ να καταλάβω τι περνάνε οι άλλοι άνθρωποι.

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

20) Μου αρέσει να συνεργάζομαι με άλλους (συμ)μαθητές/ (συμ) μαθήτριες της ηλικίας μου.

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

21) Μπορώ να υπερασπίζομαι τον εαυτό μου χωρίς να μειώνω/ ρίχνω τους άλλους.
[εάν αισθάνομαι ότι έχω δίκαιο, υπερασπίζομαι το δίκιο μου χωρίς όμως να βρίζω, χωρίς να υποτιμώ, χωρίς να κάνω κακό στους άλλους]

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

22) Προσπαθώ να καταλάβω πως νιώθουν και πως σκέφτονται οι άλλοι άνθρωποι.

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

23) Υπάρχει ένας σκοπός στη ζωή μου. [έχεις έναν στόχο, θέλεις κάτι να πετύχεις στη ζωή σου]

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

24) Καταλαβαίνω για ποιο λόγο κάνω ότι κάνω.

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

IV. Οι παρακάτω προτάσεις αναφέρονται στους φίλους/ φίλες σου.

25) Έχω ένα φίλο/ φίλη περίπου στην ίδια ηλικία με μένα που νοιάζεται πραγματικά για μένα.

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

26) Έχω ένα φίλο/ φίλη περίπου στην ίδια ηλικία με μένα που μιλάει μαζί μου για τα προβλήματα μου.

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

27) Έχω ένα φίλο/ φίλη περίπου στην ίδια ηλικία με μένα που με βοηθάει όταν περνάω δύσκολες στιγμές.

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

28) Οι φίλοι μου/ φίλες μου προσπαθούν να κάνουν το σωστό. [π.χ. ακολουθούν τους κανόνες, δεν μπλέκονται σε καβγάδες]

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

29) Οι φίλοι μου/ φίλες μου τα πάνε καλά στο σχολείο.

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

Οι παρακάτω προτάσεις αναφέρονται στο σπίτι σου και στους γονείς σου ή στους άλλους μεγάλους που ζούνε μαζί σου.

30) Στο σπίτι μου τουλάχιστον ένας από τους γονείς μου ή κάποιος άλλος μεγάλος (που ζει μαζί μας) που περιμένει από μένα να ακολουθώ τους κανόνες. [π.χ. παππούς, γιαγιά]

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

31) Στο σπίτι μου τουλάχιστον ένας από τους γονείς μου ή κάποιος άλλος μεγάλος (που ζει μαζί μας) που ενδιαφέρεται για τα μαθήματα του σχολείου μου.

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

32) Στο σπίτι μου τουλάχιστον ένας από τους γονείς μου ή κάποιος άλλος μεγάλος (που ζει μαζί μου) που πιστεύει ότι θα τα πάω καλά, ότι θα επιτύχω.

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

33) Στο σπίτι μου τουλάχιστον ένας από τους γονείς μου ή κάποιος άλλος μεγάλος (που ζει μαζί μας) πάντα θέλει να κάνω ότι καλύτερο μπορώ(να βάζω τα δυνατά μου).

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

34) Στο σπίτι μου τουλάχιστον ένας από τους γονείς μου ή κάποιος άλλος μεγάλος (που ζει μαζί μας) που με ακούει με προσοχή όταν έχω κάτι να πω.

A) Δεν ισχύει καθόλου B) Ισχύει λίγο Γ) Ισχύει Αρκετά Δ) Ισχύει σίγουρα

ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ 1^{ης} ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ – ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ

Δραστηριότητα 1^η : «Hi ha ho» (10')

Στόχος: Ενεργοποίηση και παρατηρητικότητα της ομάδας

Οι μαθητές βρίσκονται όρθιοι σε κύκλο. Ο εμπυχωτής τους ανακοινώνει πως βρίσκονται στην Ιαπωνία και είναι νίντζα. Ο κάθε νίντζα έχει τρεις κινήσεις. Ο πρώτος νίντζα ξεκινά προβάλλοντας τα χέρια του μπροστά, δείχνοντας έναν συμμαθητή του, και τοποθετώντας και το δεξί πόδι μπροστά. Η παραπάνω κίνηση είναι η επίθεση. Καθώς κάνει τη συγκεκριμένη κίνηση φωνάζει «hi». Ο συμμαθητής που λαμβάνει την «επίθεση» κινεί τα χέρια και το πόδι του προς τα πίσω (κίνηση άμυνας) φωνάζοντας «ha». Έπειτα οι διπλανοί του για να τον προστατέψουν βάζουν τα χέρια τους μπροστά στον θώρακά του φωνάζοντας «ho». Τώρα το παιδί που αμύνθηκε έχει το δικαίωμα να «επιτεθεί» εκείνο και το παιχνίδι συνεχίζεται με την ίδια διαδικασία. Όποιο παιδί αργήσει να κάνει κίνηση βγαίνει από το παιχνίδι. Νικητές είναι τα δύο παιδιά που θα καταφέρουν να είναι τα πιο γρήγορα.

Δραστηριότητα 2^η : «Οι ιστορίες μας» (30')¹

Στόχος: Βαθύτερη αλληλογνωριμία και αυτογνωσία.

Υλικά: Ένα προσωπικό αντικείμενο

Η ομάδα βρίσκεται σε κύκλο. Ένα ένα τα μέλη της ομάδας παρουσιάζουν στους συμμαθητές του ένα αντικείμενο που έχουν φέρει από το σπίτι τους και αφηγούνται την ιστορία που κρύβεται πίσω από τα αντικείμενα και γιατί έχουν ιδιαίτερη σημασία για αυτά. Έπειτα η ομάδα χωρίζεται σε μικρότερες υποομάδες, σε τριάδες, και δημιουργούν μια νέα αφήγηση από κοινού με βάση τα αντικείμενά τους. Όταν την ολοκληρώσουν την παρουσιάζουν στα υπόλοιπα μέλη της ομάδας με αφήγηση. Τέλος, κάνουν τις απαραίτητες τροποποιήσεις και ενώνουν όλες τις ιστορίες σε μία. Επιλέγουν

¹ Κώστας Μάγος: «Αφήγηση: Μια Διαχρονική Εκπαιδευτική Τεχνική», περ. Καταρτίζειν, ΕΚΕΠΙΣ, τ.28, 2010, σ. 11

έναν τίτλο για την ομαδική τους ιστορία και την παρουσιάζουν μέσα από παγωμένες εικόνες.

Δραστηριότητα 3^η: «Ο επιθεωρητής» (10')

Στόχος: Εμπιστοσύνη και συνενοχή

Οι μαθητές βρίσκονται σε κύκλο και καλούνται να επιλέξουν ένα μαθητή ο οποίος θα κάνει διάφορες κινήσεις και οι υπόλοιποι θα πρέπει να τον αντιγράψουν σχεδόν ταυτόχρονα, ώστε να μην καταλάβει ο εμπυχωτής- επιθεωρητής ποιο από όλα τα παιδιά δίνει τις εντολές για τις κινήσεις. Προφανώς όση ώρα τα παιδιά επιλέγουν τον «μαέστρο» τους, ο εμπυχωτής- επιθεωρητής βρίσκεται σε άλλον χώρο. Όλα τα παιδιά πρέπει να κάνουν ταυτόχρονα τις κινήσεις χωρίς να κοιτούν έντονα αυτόν που τους δίνει τις οδηγίες και προδοθούν. Ο εμπυχωτής- επιθεωρητής πρέπει να καταλάβει ποιο άτομο «κινεί τα νήματα».

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ 2^{ης} ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ – ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ

Δραστηριότητα 1^η : «Κολλημένοι!» (10')²

Στόχος: Ενεργοποίηση και ζέσταμα της ομάδας

Ο εμπυχωτής προτρέπει την ομάδα να περπατήσει ήρεμα στον χώρο χωρίς κάποιον σκοπό, αλλάζοντας κατευθύνσεις. Μοναδικός κανόνας είναι να μην ακουμπήσουν κανέναν. Αν ακουμπήσουν κάποιο άλλο μέλος της ομάδας τότε θα πρέπει να συνεχίσουν να περπατούν «κολλημένοι». Με το παλαμάκι του εμπυχωτή οι μαθητές σταματούν. Με δύο παλαμάκια συνεχίζουν και πάλι. Μετά από λίγο ο εμπυχωτής χτυπά έναν ταμπουρίνο. Οι μαθητές πρέπει να κινούνται σύμφωνα με τον ρυθμό, ενώ οι υπόλοιποι κανόνες παραμένουν οι ίδιοι. Σε επόμενο στάδιο ο εμπυχωτής ανακοινώνει στην ομάδα πως δεν θα σταματούν και θα αρχίζουν με το παλαμάκι, αλλά θα σταματούν με το «πάμε» και θα ξεκινούν με το «στοπ».

Δραστηριότητα 2^η : «Ζωντανοί» (5')

Στόχος: Συγκέντρωση

² Νίκος Γκόβας, Για ένα νεανικό δημιουργικό θέατρο: ασκήσεις – παιχνίδια – τεχνικές για εκπαιδευτικούς, εμπυχωτές νεανικών ομάδων, σ. 75.

Βρισκόμαστε σε κύκλο. Όλα τα μέλη της ομάδας πιανόμαστε από τα χέρια και ο εμψυχωτής στέλνει τους «παλμούς» της καρδιάς του στα υπόλοιπα μέλη σφίγγοντας τα χέρια των διπλανών του. Εκείνα το μεταδίδουν στους διπλανούς τους και αυτό συνεχίζεται μέχρι οι «παλμοί» να ξαναφτάσουν στον εμψυχωτή. Αφού είμαστε όλοι «ζωντανοί» και ήρεμοι είναι ώρα να ξεκινήσει η αφήγηση.

Δραστηριότητα 3^η: Αφήγηση παραμυθιού «Ο Κοντορεβιθούλης»(10')³

Ο ΚΟΝΤΟΡΕΒΥΘΟΥΛΗΣ

«Μια φορά και έναν καιρό, ένας φτωχός ξυλοκόπος και η γυναίκα του είχαν επτά γιους. Όμως, κάθε παιδί που γεννιόταν ήταν μικρότερο από το προηγούμενο. Όταν μάλιστα γεννήθηκε το έβδομο, δεν ξεπερνούσε το μέγεθος ενός ρεβιθιού και γι' αυτό όλοι το φώναζαν Κοντορεβιθούλη. Ακόμα και όταν πέρασε πολύς καιρός, ο Κοντορεβιθούλης παρέμεινε το ίδιο σχεδόν μικρούλης. Ήταν όμως τόσο έξυπνος και τόσο ετοιμόλογος που ξεπερνούσε όλα τα αδέρφια του στο μυαλό.

Τα οικονομικά της οικογένειας όμως δεν πήγαιναν καθόλου καλά, και οι φτωχοί γονείς δεν είχαν τρόπο να ταΐσουν τα παιδάκια τους που αν και μικροσκοπικά είχαν εξαιρετική όρεξη. Έτσι, ένα βράδυ πριν πέσουν για ύπνο, η μητέρα και ο πατέρας συζητούσαν τι θα κάνουν για να λύσουν το πρόβλημα τους. Μέσα στην απελπισία τους αποφάσισαν να πάρουν τα παιδιά στο δάσος και να τα αφήσουν κρυφά εκεί.

Όμως, ο Κοντορεβιθούλης, που δεν είχε αποκοιμηθεί, τα άκουσε όλα! Πέρασε λοιπόν όλο το βράδυ άυπνος από την στεναχώρια του και σκεφτόταν τι θα κάνει για να γλιτώσει τον εαυτό του και τα αδέρφια του από αυτό το κακό.

Το πρωί, ο Κοντορεβιθούλης έτρεξε μέχρι το ρυάκι που ήταν κοντά στο σπίτι και γέμισε τις τσέπες του με βοτσαλάκια. Στα αδέρφια του δεν είπε τίποτε από όσα είχε ακούσει να λένε οι γονείς τους. Υστερα από λίγο, οι φτωχοί γονείς ξεκίνησαν για το δάσος και είπαν στα παιδάκια τους να έρθουν μαζί τους. Σε όλο τον δρόμο και χωρίς κανείς να τον καταλάβει, αφού ήταν μικρός και έμενε τελευταίος και καταϊδρωμένος, ο Κοντορεβιθούλης πετούσε πίσω του ένα-ένα τα βοτσαλάκια που είχε μαζέψει από το ρυάκι.

³ <https://www.paidika-paramythia.gr/story/53/o-kontorebithoylis>

Όταν έφτασαν βαθιά μέσα στο δάσος, οι γονείς απομακρύνθηκαν από τα παιδιά χωρίς να τους καταλάβουν και εξαφανίστηκαν! Μόλις τα παιδιά είδαν ότι έμειναν μόνα, άρχισαν να κλαίνε και να φωνάζουν. Όλα εκτός από τον Κοντορεβιθούλη, που γελούσε!

«Σταματήστε να κλαίτε και να φωνάζετε. Θα καταφέρουμε να βρούμε το δρόμο για το σπίτι μας», τους είπε και τους έδωσε θάρρος.

Ο Κοντορεβιθούλης πήγε μπροστά και ακολούθησε τα βοτσαλάκια που είχε ρίξει στο δρόμο προηγουμένως. Έτσι τα παιδιά κατάφεραν να γυρίσουν σιγά σιγά στο σπίτι τους χωρίς να δυσκολευτούν.

Στο μεταξύ, όμως, οι γονείς τους είχαν γύρουν ήδη στο σπίτι όπου βρέθηκαν μπροστά σε μια πάρα πολύ ευχάριστη έκπληξη. Ένας γείτονας τους πλήρωσε ένα δάνειο που του είχαν δώσει παλιά και το είχαν πια ξεγράψει. Με τα χρήματα αυτά, οι γονείς πήγαν και αγόρασαν τόσο πολλά τρόφιμα, που το τραπέζι τους λύγισε από το βάρος. Τότε, τους έπιασαν οι τύψεις που άφησαν τα παιδάκια τους στο δάσος και η μητέρα άρχισε να κλαίει και να λέει:

«Θεούλη μου! Αχ και να μην είχαμε αφήσει τα παιδάκια μας στο δάσος, τώρα θα μπορούσαν να φάνε όσο τραβούσε η όρεξη τους. Αχ και να ήταν τα παιδάκια μου εδώ πέρα!»

«Μανούλα εδώ είμαστε!» ακούστηκε η φωνή του Κοντορεβιθούλη, που μόλις είχε φτάσει με τους αδερφούς του στην πόρτα του σπιτιού τους. Άνοιξε την πόρτα και τα εφτά αδέρφια μπήκαν μέσα, πεινασμένα. Και αφού είδαν το τραπέζι να είναι τόσο πλούσιο και γεμάτο φαγητά άρχισαν να τρώνε του καλού καιρού. Το γλέντι συνεχίστηκε και τις επόμενες μέρες μέχρι να τελειώσουν όλα τους τα χρήματα.

Έτσι, δεν πέρασε πολύς καιρός και η πείνα ξαναεμφανίστηκε στο σπίτι τους. Οι φτωχοί γονείς απελπίστηκαν πάλι και αποφάσισαν να αφήσουν ξανά τα παιδιά στο δάσος, για να βρουν μόνα την μοίρα τους. Όπως και την πρώτη φορά, το βράδυ που οι γονείς συζητούσαν μεγαλόφωνα, ο Κοντορεβιθούλης άκουσε τα πάντα. Σκέφτηκε να βγει από το σπίτι και να μαζέψει βοτσαλάκια πάλι, αλλά για κακή του τύχη αυτή την φορά η πόρτα ήταν κλειδωμένη με σύρτη. Και επειδή ήταν πολύ μικροκαμωμένος, δεν μπορούσε να φτάσει το σύρτη της πόρτας για να την ξεκλειδώσει και έτσι δεν μπόρεσε να βγει έξω.

Ο Κοντορεβιθούλης όμως είχε μια άλλη ιδέα για να σωθεί ο ίδιος και τα αδέρφια του. Όταν φεύγανε το πρωί για το δάσος, έβαλε ένα κομμάτι ξερό ψωμί στην τσέπη του, και το έκανε μικρά κομμάτια. Και καθώς προχωρούσαν στο δάσος έριχνε πίσω του τα ψίχουλα. Σκόπευε να τα ακολουθήσει όπως και τα χαλίκια για να μπορέσει να βρει τον δρόμο της επιστροφής στο σπίτι τους. Όμως, τα πουλάκια του δάσους φάγανε τα ψίχουλα που είχε σκορπίσει και δεν άφησαν τίποτε. Τώρα πια είχαν χαθεί πραγματικά!

Μόλις οι γονείς τους έφυγαν, τα αδέρφια έκλαιγαν και φώναζαν απελπισμένα. Ο Κοντορεβιθούλης όμως παρέμενε ψύχραιμος και τα καθησύχαζε. Τα επτά αδέρφια άρχισαν να περπατάνε στο δάσος μέχρι που νύχτωσε, τρέμοντας από τον φόβο τους. Τελικά κοιμήθηκαν κάτω από ένα δέντρο στο χορτάρι.

Όταν ξημέρωσε, ο Κοντορεβιθούλης ανέβηκε στο δέντρο για να εξερευνήσει την περιοχή. Από εκεί ψηλά, ανακάλυψε την σκεπή ενός σπιτιού. Κατέβηκε από το δέντρο και ανέλαβε να οδηγήσει τα αδέρφια του σε αυτό το άγνωστο σπίτι. Πέρασαν μέσα από θάμνους, ξέφωτα και αγκάθια μέχρι που είδαν τελικά το σπίτι μπροστά τους. Με όσο κουράγιο είχαν, προχώρησαν ως την πόρτα και την χτύπησαν διστακτικά.

Η πόρτα άνοιξε αμέσως και εμφανίστηκε μία πολύ καλή γυναίκα. Ο Κοντορεβιθούλης την παρακάλεσε να τους αφήσει να περάσουν καθώς είχαν χαθεί και δεν ήξεραν που να πάνε. Η καλή γυναίκα αναστέναζε: «Καημένα παιδιά!» και άνοιξε την πόρτα. Τους είπε όμως ότι είχε εφτά κόρες και ότι ο άντρας της ήταν ανθρωποφάγος που του άρεσε να τρώει μικρά ξένα παιδιά. Τι ατυχία! Τα αγόρια έτρεμαν από το φόβο τους μόλις το άκουσαν αυτά. Είχαν πάει σ' αυτό το άγνωστο σπίτι με την ελπίδα να φάνε κάτι αλλά τελικά θα γινόντουσαν τα ίδια φαγητό. Αλλά η γυναίκα ήταν καλή και συμπονετική και τους έδωσε κάτι για να ξεγελάσουν την πείνα τους.

Μετά από λίγο, άκουσαν βήματα και ένα δυνατό χτύπημα στην πόρτα. Ήταν ο τρομερός ανθρωποφάγος που γύρισε σπίτι του. Κάθισε στο τραπέζι να φάει, έβαλε κρασί και άρχισε να ρουθονίζει σαν να μύριζε κάτι. Τελικά, φωνάζει στη γυναίκα του:

«Μυρίζω ανθρώπινο κρέας!»

Η καλή γυναίκα προσπάθησε να τον μεταπειίσει, αλλά αυτός ακολούθησε την όσφρηση του και βρήκε τα παιδιά. Τα επτά αγόρια απελπίστηκαν γιατί ο ανθρωποφάγος ήθελε να τα φάει αμέσως.

Όμως η καλή γυναίκα του τον έπεισε να αφήσει τα παιδιά να ζήσουν για μερικές μέρες με τη δικαιολογία ότι ήταν αδύνατα και έπρεπε να πάρουν βάρος πριν τα φάει. Κλείδωσαν λοιπόν τα παιδιά να κοιμηθούν στο δωμάτιο όπου κοιμόντουσαν και οι εφτά κορούλες τους. Τα κοριτσάκια είχαν τις ίδιες ηλικίες με τα επτά αγόρια. Για να τις ξεχωρίζει από τα υπόλοιπα παιδιά, ο ανθρωποφάγος τους είχε βάλει από μία χρυσή κορόνα στο κεφάλι τους.

Ο Κοντορεβιθούλης που τα είχε προσέξει όλα αυτά, είχε ακόμα μια ιδέα. Κατέβηκε σιγά σιγά από το κρεβάτι, έβγαλε τις κορόνες από τα κορίτσια και έβαλε από μία στα αδέρφια του και στο κεφάλι του.

Στο μεταξύ ο ανθρωποφάγος ήπια πολύ κρασί, μέθυσε και του ήρθε πάλι η όρεξη να φάει τα ξένα παιδιά. Πήρε το μαχαίρι του και σιγά σιγά πήγε στο δωμάτιο τους. Εκεί μέσα όμως ήταν πολύ σκοτεινά, και ο μεθυσμένος ανθρωποφάγος δεν μπορούσε να δει καλά. Έτσι, προχωρούσε αργά αργά μέχρι που έφτασε στο κρεβάτι που κοιμόταν ο Κοντορεβιθούλης με τα αδέρφια του. Άρχισε να πιάνει τα κεφάλια των παιδιών για να δει αν ήταν αγόρια ή κορίτσια και όταν έπιασε τις κορόνες σκέφτηκε ότι είναι οι κόρες τους που δεν ήθελε να τους κάνει κακό.

Έτσι, πήγε στο άλλο κρεβάτι νομίζοντας ότι εκεί ήταν τα ξένα αγόρια. Χωρίς καταλάβει το λάθος του, έσφαξε τις κόρες του και τις έφαγε. Χορτάτος και ευχαριστημένος αφού νόμιζε ότι είχε φάει τον Κοντορεβιθούλη και τα αδέρφια ξάπλωσε και αποκοιμήθηκε.

Όταν ο Κοντορεβιθούλης άκουσε το ροχαλητό του ανθρωποφάγου, ζύπνησε τα αδέρφια του για να το σκάσουν. Περιπατώντας όλοι στις μύτες των ποδιών τους, βγήκαν από το σπίτι και απομακρύνθηκαν. Ωστόσο, δεν ήξεραν προς τα που να πάνε και έτσι τριγυρούσαν άσκοπα μέσα στο δάσος γεμάτα από φόβο.

Όταν ξημέρωσε, ο ανθρωποφάγος είπε στη γυναίκα του:

«Γυναίκα, πήγαινε να μου ετοιμάσεις τα χθεσινά καβούρια να τα φάω!»

Η γυναίκα νόμισε ότι της ζήτησε να ζυπνήσει τα επτά αγόρια για να τα φάει και πήγε στο δωμάτιο τους. Όταν μπήκε μέσα, κατάλαβε τι είχε κάνει το τέρας ο άντρας της, δεν άντεξε άλλο και λιποθύμησε.

Επειδή η γυναίκα του αργούσε να επιστρέψει, ο ανθρωποφάγος πήγε να δει τι είχε συμβεί. Μόλις μπήκε μέσα στο δωμάτιο και είδε τη λιπόθυμη γυναίκα του, κατάλαβε ότι είχε φάει τις κόρες του, και θύμωσε τόσο πολύ που αποφάσισε να κυνηγήσει τον Κοντορεβιθούλη και τα αδέρφια του. Γρήγορα-γρήγορα έβαλε κάτι μαγικές μπότες που είχε. Όποιος έκανε επτά βήματα με τις μπότες αυτές στα πόδια του, είχε διανύσει κιόλας ένα χιλιόμετρο!

Δεν πέρασε πολλή ώρα και τα επτά αγόρια είδαν τον ανθρωποφάγο να πηδάει πάνω από πεδιάδες και βουνά και να τα πλησιάζει. Όμως ο ζύπνιος Κοντορεβιθούλης τους είπε να κρυφτούν όλοι μαζί στο κοίλωμα ενός βράχου. Όταν ο ανθρωποφάγος έφτασε σε αυτόν τον βράχο, κάθισε πάνω του για να ζαποστάσει από το πολύ περπάτημα. Μετά από λίγο αποκοιμήθηκε όμως και άρχισε να ροχαλίζει και να ξεφυσάει με τρομερό θόρυβο.

Μόλις ο Κοντορεβιθούλης βεβαιώθηκε ότι ο ανθρωποφάγος είχε κοιμηθεί, ξετρύπωσε, του έβγαλε τις μαγικές μπότες και τις φόρεσε ο ίδιος.

Οι μαγικές μπότες είχαν και την ιδιότητα να προσαρμόζονται ακριβώς σε όποιο πόδι τις φορούσε. Έτσι έκαναν και με το μικρούλη πόδι του Κοντορεβιθούλη. Μόλις το είδε αυτό, ο Κοντορεβιθούλης έπιασε με το κάθε χέρι του ένα από τα αδέρφια του, και αυτά με την σειρά τους με το άλλο χέρι έναν άλλο αδερφό τους. Μετά άρχισε να τρέχει και, χάρη στις μαγικές μπότες, έφτασαν σχεδόν αμέσως στο σπίτι τους.

Εκεί τους καλοδέχτηκαν οι γονείς τους που είχαν μετανιώσει για τις πράξεις τους. Ο Κοντορεβιθούλης είπε στους γονείς του να προσέχουν τα αδέρφια του καθώς αυτός θα έφευγε και με τις μαγικές μπότες θα πήγαινε να βρει την τύχη του. Έκανε μερικά βήματα και είχε βρεθεί πάνω σε ένα βουνό, και την επόμενη στιγμή είχε εξαφανιστεί τελείως από τον ορίζοντα.

Χάρη στις μαγικές μπότες του, ο Κοντορεβιθούλης έκανε πραγματικά την τύχη του. Ταξίδεψε σε μακρινά μέρη, έκανε πολλές δουλειές και κάθε φορά που δεν του άρεσε κάτι πήγαινε αλλού. Κανείς δεν μπόρεσε ποτέ να τον φτάσει ούτε με τα πόδια ούτε με το άλογο και οι περιπέτειες που έζησε είναι τόσες πολλές που κανείς δεν μπορεί να τις περιγράψει. Και έζησε αυτός καλά και εμείς καλύτερα.»

Δραστηριότητα 4^η : Δραματοποίηση (20')

Ο εμπυχωτής ενθαρρύνει τους μαθητές να χωριστούν σε μικρές ομάδες και να δραματοποιήσουν το παραμύθι κάποιες σκηνές του παραμυθιού που θεωρούν σημαντικές, αλλάζοντας τα λόγια του παραμυθιού και κάνοντας όσες μετατροπές επιθυμούν για να το κάνουν δικό τους.

Δραστηριότητα 5^η : Αναστοχασμός – ανατροφοδότηση (5΄)

Τα τελευταία δέκα λεπτά κάνουμε μια συζήτηση αναστοχασμού και ανατροφοδότησης γύρω από τα ερωτήματα: «Πώς θα χαρακτήριζες τη ζωή του Κοντορεβιθούλη και πώς τον ίδιο τον Κοντορεβιθούλη;» «Πώς αντέδρασε στις δυσκολίες που του εμφανίστηκαν;» «Πώς νομίζεις ότι αισθάνθηκε ο Κοντορεβιθούλης όταν απέκτησε τις μαγικές μπότες;» «Τι θα γινόταν εάν τα είχε παρατήσει στην πρώτη δυσκολία που αντιμετώπισε;»

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ 3^{ης} ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ – ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ

Δραστηριότητα 1^η : «Τα ζώακια μας»(10΄)

Στόχος: Χωρισμός σε ζευγάρια

Μοιράζουμε κάρτες στα παιδιά. Η κάθε κάρτα απεικονίζει ένα ζώο. Υπάρχουν δύο ίδιες κάρτες. Το κάθε παιδί με το σφύριγμα της εμπυχωτριάς κάνει τον ήχο του ζώου που απεικονίζει η εικόνα που του δόθηκε. Με βάση τον ήχο πρέπει να βρουν το παιδί που έχει το ίδιο ζώο με αυτόν. Τα ζευγάρια είναι έτοιμα.

Δραστηριότητα 2^η: «Τυφλή εμπιστοσύνη»(10΄)⁴

Ένα παιδί από κάθε ζευγάρι δένει τα μάτια του. Τα παιδιά με τα δεμένα μάτια βρίσκονται στο κέντρο της αίθουσας, ενώ τα άλλα παιδιά στέκονται τριγύρω. Ένας από τους «τυφλούς» θα κυνηγάει και θα πρέπει να πιάσει υπόλοιπους «τυφλούς». Τα παιδιά που δεν έχουν δεμένα τα μάτια τους καθοδηγούν το ταίρι τους φωνάζοντας.

Δραστηριότητα 3^η: Αφήγηση παραμυθιού «Ο Δεκατρής»(10΄)⁵

⁴ Νίκος Γκόβας, Για ένα νεανικό δημιουργικό θέατρο: ασκήσεις – παιχνίδια – τεχνικές για εκπαιδευτικούς, εμπυχωτές νεανικών ομάδων, σ. 31.

Ο ΔΕΚΑΤΡΗΣ

«Μια φορά κι έναν καιρό ήταν μια οικογένεια που είχε δώδεκα παιδιά. Παιδιά, δηλαδή σερνικά, όχι κοπέλες, και η μάνα ήτανε πάλι αγκιστρωμένη. Τα παιδιά περίμεναν πως και πως να γεννήσει κοπέλα, για να έχουνε κι αυτά μια αδερφούλα να παίζουνε και να την αγαπάνε. Οι μήνες πέρασαν και η μάνα εγέννησε, όμως αυτό που έκαμε δεν ήτανε κοπέλα, αλλά ένα ζαρίφικο μωρό αλλήθωρο και κουτσό όπως αποδείχτηκε αργότερα. Τα παιδιά από την στιγμή που το αντίκρισαν το μίσησαν επειδή ήτανε σερνικό αλλά κι εξαιτίας της άσχημης και ασθενικής του όψης. Ποτέ δεν το έπαιζαν κι ούτε έκαναν μαζί του παρέα. Έμενε λοιπόν στο σπίτι με τη μάνα και τη βοήθαγε στις οικιακές δουλειές, γιατί και στο σχολείο που το έστειλε, στο διπλανό χωριό, ζένο τον φωνάζανε. Η αλήθεια ήταν όμως ότι εκείνη ήθελε να έχει κοντά της το στερνοπαίδι της για να το προσέχει από τη βάρβαρη συμπεριφορά των άλλων, γιατί του είχε αδυναμία, όχι πως δεν αγαπούσε όλα τα παιδιά της αλλά να, αυτό ήταν... διαφορετικό. Πίσω από τα αλλήθωρα μάτια του το παιδί έκρυβε ένα μυαλό ζουράφι, ως αντιστάθμισμα ίσως της σωματικής του αναπηρίας, «δώρο από το θεό» όπως το έλεγε η μάνα. Σε αυτό το κοφτερό μυαλό βρήκε μαγιά η μάνα και ζύμωσε την εξυπνάδα τη μεγαλοσύνη και την ακεραιότητα του χαρακτήρα του Δεκατρή, έναν χαρακτήρα που τον γνώριζε μόνο η ίδια. Κρίμα, σκέφτονταν να του φέρονται έτσι τα αδέρφια του, και κάθε βράδυ έκλαιγε στο κρεβάτι της για το στερνοπούλι της.

Τα χρόνια περάσανε και το στερνοπαίδι – που το είχανε ονομάσει Δεκατρή, από τη σειρά της γέννησής του αλλά κι από το ότι ούτε ο παππάς δεν καταδέχτηκε να το βαφτίσει – έμπαινε στην εφηβεία. Έβγαλε μπιμπίκια και το πάνω χείλος του άρχισε δειλά δειλά να μαλλιάζει. Τα αδέρφια του, βλέποντας ότι το σκαρί του ήταν ασθενικό, μισοριζά τον ανέβαζαν, μισοριζά τον κατέβαζαν κι έτσι μια μέρα σκέφτηκαν τι θα του κάνουν για να τον βάλουν σε δοκιμασίες με τις οποίες θα γελούσαν, κι ο Δεκατρής ίσως να μην έβγαине και ζωντανός -αλλά αυτό ήταν ασήμαντη λεπτομέρεια. Τον κάλεσαν λοιπόν μια μέρα κοντά τους αφού τους πήγε νερό και κολατσιό εκεί που έσκαβαν τα αμπέλια στο χωράφι για να του ανακοινώσουν ότι έχουν ένα σχέδιο. Ο κακομοίρης Δεκατρής, που δεν ήταν μαθημένος σε τέτοιες κουβέντες με τα αδέρφια του δέχτηκε να τους ακούσει. Ήτανε πάντα σεμνός και μοναχικός γιατί τα αδέρφια του ολοένα τον κορόιδευαν και τον

⁵<https://paramythades.org/tag/%CE%BF%CE%B4%CE%B5%CE%BA%CE%B1%CF%84%CF%81%CE%AE%CF%82/>

κακομεταχειρίζονταν. Αυτός τους απέφευγε και δεν είχανε και πολλά πάρε – δώσε. Ακόμη και τη νύχτα, ο Δεκατρός κοιμόνταν στο αχούρι με τα μουλάρια που είχαν για τις αγροτικές δουλειές. Στο χωράφι πήγαινε μόνο για τα θελήματα των αδερφών του και του πατέρα του, ο οποίος δεν είχε και καμία διαφορετική συμπεριφορά από τους υπόλοιπους. Στο χωράφι λοιπόν τα δώδεκα αδέρφια, του ανακοίνωσαν τη δοκιμασία:

Για να σε κάμουμε σαν κι εμάς και να σε υπολογίζουμε σαν άντρα θα πας ορέ Δεκατρή να κλέψεις το πάπλωμα του δράκοντα με τα εκατό χρυσά κουδούνια;

Γιατί να το κλέψω βρέ παιδιά;

Για να ιδούμε αν εμεγάλωσες κι αν το λέει η καρδιά σου ορε παλιό-ζουλάπι.

Εντάξει θα κάμω ό,τι μου λέτε αλλά θα πρέπει να μου δώσετε ότι σας ζητήσω από χρειαζόμενα! Θέλω ένα σακί μπαμπάκι, ένα άλογο, και ένα σχοινί.

Τα αδέρφια συμφώνησαν κι ο Δεκατρός ξεκίνησε για το παλάτι του δράκοντα. Ο δράκοντας, όπως έλεγαν οι χωρικοί ήτανε ένας «θερίος άνθρωπος», ένας γίγαντας δηλαδή που καταδυνάστευε τα γύρω χωριά ως τσιφλικάς και φοροεισπράκτορας. Είχε τεράστιες εκτάσεις γης και κάποιοι μάλιστα έλεγαν ότι έτρωγε κι ανθρώπους. Οι ποσότητες κρέατος που έτρωγε ήταν τεράστιες. Μπορούσε να φάει δύο κριάρια ή τρεις γίδες και να πιει ένα βαρέλι κρασί. Στη συνέχεια κοιμόταν για δυο μερόνυχτα, μέχρι να ξαναβγεί καβάλα στο σαρκοβόρο άλογό του να επιθεωρήσει τα κτήματα και τους δουλοπάροικούς του. Πήγε λοιπόν ο Δεκατρός στο παλάτι του δράκοντα αφού είχε τυλίξει με το μπαμπάκι τις οπλές του αλόγου του και όταν έφτασε κοντά περίμενε το δράκοντα να αποφάει και να πιει το διαλούπι του. Υπομονετικός καθώς ήταν δεν δυσκολεύτηκε να τον περιμένει δυο ώρες και αφού το θερίο έπεσε να πλαγιάσει και σκεπάστηκε με το πάπλωμα με τα εκατό χρυσά κουδούνια, ο Δεκατρός περίμενε να ακούσει και το ρουχνητό του. Δεν άργησε να το ακούσει, μάλιστα ήταν τόσο δυνατό που το άλογο του ανησύχησε αλλά ο Δεκατρός του βούλωσε τα αυτιά με το μπαμπάκι που είχε κοντά του. Ύστερα, πήγε κοντά στο δράκοντα και ένα – ένα βούλωσε όλα τα κουδούνια με το μπαμπάκι, έδεσε τη μια γωνιά του παπλώματος με το σχοινί και το ξετύλιξε μέχρι έξω που περίμενε το άλογό του. Κατόπιν έδεσε από το σαμάρι την άλλη άκρη, έβγαλε το μπαμπάκι από τα αυτιά του αλόγου και το χάιδεψε στη μουσούδα για να ησυχάσει και με ένα τράβηγμα στα γκέμια το άλογο ξεχύθηκε έξω από το παλάτι σαν σίφουνας. Ο δράκοντας τότε ζύπνησε και φώναξε:

Ποιος είσαι ορε εσύ που μου κλέβεις το χοντροσκούτι;

Ο Δεκατρής είμαι και να 'ρτεις να με βρεις.

Φυσικά ο δράκοντας δεν προλάβαινε να τον ακολουθήσει κι ο Δεκατρής πήγαινε περήφανος το πάπλωμα στα αδέρφια του. Στο δρόμο σταμάτησε κι έβγαλε το μπαμπάκι από τα κουδούνια για να ακούει το μελωδικό ήχο του χρυσαφιού. Όταν κοντοζύγωνε στο χωράφι, τα αδέρφια του, που αναγνώρισαν τον ήχο των κουδουνιών, για παν ενδεχόμενο ανέβηκαν σε κάτι αμυγδαλιές να κρυφτούν. Όταν έφτασε ο Δεκατρής και τους είδε να κατεβαίνουν κατάλαβε πόσο δειλοί ήταν αλλά δεν τους είπε τίποτα, αντίθετα αυτοί του είπαν ότι ανέβηκαν να δουν αν έχουν ωριμάσει τα τσίγαλα. Τέλος πάντων τον συγχάρηκαν για το κατόρθωμα του αλλά του είπαν ότι αυτό από μόνο του δεν ήτανε αρκετό.

Τώρα Δεκατρή που πήρες το πάπλωμα του δρακόντου, και είδαμε ότι βαστάει η καρδιά σου, για να σε πιεντήσουμε ολότελα σα δικό μας και ισάξιο μας θέλουμε να πας να πιάσεις και το άλογό του.

Εντάξει, αλλά θέλω ένα κομμάτι παστό κρέας, κι ένα σχοινί. Θα χρειαστώ και μπαμπάκι αλλά άσε έχω στο σακί από την προηγούμενη ανδραγαθία μου.

Ξεκίνησε λοιπόν και αφού έφτασε στο παλάτι, περίμενε πάλι το δράκοντα να αποκοιμηθεί. Όταν άκουσε το ρουχνητό του, πλησίασε στο σταύλο και σιγά σιγά έδωσε το κρέας στο άλογο που ήταν σαρκοφάγο, και είχε κοφτερά δόντια. Το άλογο ενοστήμισε με το παστό κρέας και συμπάθησε τον Δεκατρή. Αυτός τότε τύλιξε με μπαμπάκι τα πέταλα του αλόγου και βούλωσε και το κουδούνι του. Ύστερα, χαϊδεύοντάς το, ανέβηκε στη ράχη του και ξεκίνησε για το χωράφι. Ήταν ο πρώτος που είχε φερθεί στο ζώο με καλοσύνη. Πριν απομακρυνθεί φώναζε στο Δράκοντα λέγοντας:

Αν σε ρωτήσουν ποιος σου πήρε το άλογο να πεις ο Δεκατρής

...και έφυγε με καλπασμό χωρίς να μπορεί ο δράκοντας να τον ακολουθήσει πεζός ο οποίος αρκέστηκε σε πάμπολλες βρισιές και απειλές. Κοντά να φτάσει στο χωράφι τα αδέρφια του, ξανά τρόμαξαν στη θέα του αλόγου αλλά πάλι ο Δεκατρής δεν τους είπε τίποτα που αυτοί ανέβηκαν στις αμυγδαλιές.

Τελικά τι θα γίνει; Θα πείτε ότι είμαστε αδέρφια και ισάξιοι;

Τόση έπαρση και ζήλια είχαν τα αδέρφια του μέσα τους και του ζαναείπαν:

Για να σε πιεντήσουμε ως ισάξιο κι αδερφό μας πρέπει να πας να μας φέρεις και τον ίδιο το δράκοντα.

Ο Δεκατρός δεν μίλησε κι έφυγε σκεπτικός. Τα αδέρφια του νόμισαν ότι λιγοψύχησε και ξαφνιάστηκαν όταν τον είδαν το ίδιο βράδυ να επιστρέφει και να τους λέει ότι θα αναλάβει κι αυτή την αποστολή.

Θέλω να μου δώσετε μια άμαξα με κάρο, μια φορεσιά ράσα του παπά, ένα θυμιατό, ένα σφυρί, ένα μεγάλο κασόνι, μια αλυσίδα, ένα λουκέτο, και πολλές πρόκες και τα θέλω τα χαράματα να είναι έτοιμα.

Τα αδέρφια κοιταχτήκαν όλο απορία αλλά είχαν συμφωνήσει να του παρέχουν όλα τα χρειαζόμενα. Έτσι κι έγινε. Ο Δεκατρός λοιπόν τα πήρε και έβαλε το σχέδιο του σε εφαρμογή. Ντύθηκε παπάς, πήρε το θυμιατό, ανέβηκε στο κάρο και πήγε κάτω από τα παλάτι του δράκοντα πριν καλά καλά ξημερώσει και θυμιατίζοντας φώναζε:

Ανάααααααααααθεμά σε Δεκατρή και μυριανάθεμά σε.

Ο Δράκοντας βγήκε στον εξώστη και φώναζε:

Ε ορέ τραγόπαπα που τονε ξέρεις εσύ το Δεκατρή και τονε καταριέσαι.

Που τονε ξέρω αφέντη μου; Μου έκλεψε τα πρόβατα, τις κότες κι ό,τι είχα από χρυσά στο κονάκι μου. Δε μου άφηκε ούτε γρόσι.

Εμένα μου πήρε το πάπλωμα και το άλογο, κι όπου τονε βρω θα τονε φάω με τα σκουτιά του φορεμένα. Μην ξέρεις που θα τονε βρούμε;

Ξέρω. Μου το 'πε ο μεγαλοδύναμος. Έλα να σε πάω να τον εκδικηθείς και για μένα – ήμαρτον θεέ μου. Αλλά πρέπει να μπεις μέσα στο κασόνι γιατί δεν έχω που αλλού να σε κρύψω για να μη σε ιδεί και λαμπάξει και μας ξεφύγει. Έλα μόνο να σε δέσω και με τούτη την αλυσίδα για να μη χτυπήσεις από τις λακούβες και να κλείσω και το κασόνι με τις πρόκες μην τυχόν και χοροπηδήξει το κάρο και πεταχτείς όζω τη χειρότερη στιγμή.

Έτσι κι έγινε κι ο δράκοντας βρέθηκε αλυσοδεμένος και κλεισμένος σε μια κάσα καρφωμένη με καρφιά και φορτωμένος σε ένα κάρο. Εκεί που πήγαιναν ο δράκοντας ρώταγε τον παπά αν αργούν να φτάσουν στο χωριό του Δεκατρή και μετά από πολλές ερωτήσεις ο Δεκατρός αποφάσισε να αποκαλύψει την πραγματική του ταυτότητα. Όταν λοιπόν το είπε, ο δράκοντας έγινε έξω φρενών και προσπάθησε να λυθεί, μάταια όμως. Ύστερα άρχισε τα παρακάλια και τα ανταλλάγματα. Ο Δεκατρός όμως τον πήγε στα αδέρφια του τα οποία πάλι βρεθήκαν στις αμυγδαλιές. Αυτή τη φορά ο Δεκατρός με τον αέρα του θριαμβευτή τα ρώτησε:

Είναι έτοιμα τα τσίγαλα παιδιά;

Τα αδέρφια κατάλαβαν την προσβολή και κατέβηκαν για να ανοίξει ο Δεκατρός το καπάκι της κάσας. Ο δράκοντας βρισκόταν μέσα τρομερός και θεόρατος μα εξουθενωμένος και μετανιωμένος για τα κακά που είχε κάνει τόσες δεκαετίες στους χωρικούς. Ο Δεκατρός ως φυσικός αρχηγός πια, είπε στον Δράκοντα:

Μετανόησε για να σε ελευθερώσω.

Σου δίνω τον λόγο μου ότι από δω και στο εξής θα αλλάζω.

Τα αδέρφια του Δεκατρή από την άλλη μεριά, μετανιωμένα κι αυτά, απάντησαν στον αδερφό τους...

Συγγνώμη αδερφέ μας για την συμπεριφορά μας....Πόσο σε αδικήσαμε αδερφέ μας κρίνοντας από αυτό που βλέπαμε, χωρίς να κάνουμε μια προσπάθεια να γνωρίσουμε τον δυνατό χαρακτήρα σου και το έξυπνο μυαλό σου... Από δω και στο εξής αδερφέ μας σε ορίζουμε αρχηγό μας και γενικό κουμανταδόρο στις δουλειές μας.

Τα πράγματα είχαν μπει επιτέλους στην σωστή τους θέση.

Ψέματα ή αλήθεια έτσι λεν τα παραμύθια.»

Δραστηριότητα 4^η : Δραματοποίηση(15')

Η εμπυχωτρία χωρίζει τα παιδιά σε μικρότερες ομάδες και τους συμβουλεύει να προετοιμαστούν κατάλληλα ώστε να παρουσιάσουν την τελευταία σκηνή της παραπάνω ιστορίας. Τα παιδιά των άλλων ομάδων προσπαθούν να αναγνωρίσουν τους ήρωες που παρουσιάζονται στην ιστορία.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ 4^{ης} ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ – ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ

Δραστηριότητα 1^η: Καθρεφτίσματα⁶(10')

Τα παιδιά χωρίζονται σε ζευγάρια που κάθονται όρθια το ένα απέναντι στο άλλο σε μικρή απόσταση. Το ένα παιδί από το ζευγάρι αρχίζει να κάνει μια αργή κίνηση και το άλλο παιδί κάνει ακριβώς το ίδιο σαν να είναι ο καθρέφτης του. Οι κινήσεις του πρώτου παιδιού είναι πολύ αργές, με στόχο να προλαβαίνει το δεύτερο παιδί, και

⁶ Άλκηστις. Μαύρη Αγελάδα-Άσπρη Αγελάδα, Δραματική Τέχνη στην Εκπαίδευση και Διαπολιτισμικότητα. Αθήνα: Τόπος, 2008.

συνεχίζουν ομαλά η μία κίνηση μετά την άλλη. Έπειτα από λίγο, με οδηγία του εμπυχωτή, το δεύτερο παιδί θα γίνει οδηγός και το πρώτο θα ακολουθεί.

Δραστηριότητα 2^η: Αφήγηση παραμυθιού «Η Σταχτοπούτα»⁷ (10')

Η ΣΤΑΧΤΟΠΟΥΤΑ

«Μια φορά και έναν καιρό, η γυναίκα ενός πολύ πλούσιου ανθρώπου αρρώστησε βαριά. Και όταν κατάλαβε πως πλησίαζε το τέλος της, φώναζε κοντά τη μοναχοκόρη της και της είπε:

- Αγαπημένη μου κορούλα, να εξακολουθήσεις να είσαι καλή και να σέβεσαι το Θεό. Και εκείνος πάντοτε θα σε βοηθάει κι εγώ από ψηλά θα σε παρακολουθώ και θα σε προστατεύω.

Ύστερα από τα λόγια αυτά η μητέρα έκλεισε τα μάτια της και άφησε την τελευταία της πνοή.

Από τη μέρα εκείνη η ορφανή πήγαινε καθημερινά στον τάφο της μητέρας της κι έκλαιγε.

Θυμόταν τις συμβουλές την μητέρας της και ήταν πάντα καλή και θεοσεβούμενη.

Ήρθε ο χειμώνας και το χιόνι άπλωσε το άσπρο του σεντόνι πάνω στον τάφο. Και όταν ο ανοιξιάτικος ήλιος έριξε τις ακτίνες του και έλιωσε το χιόνι ο πατέρας της ορφανής ζαναπαντρεύτηκε.

Η καινούρια του γυναίκα έφερε στο σπίτι μαζί της τις δυο της κόρες. Ήταν ωραίες στη μορφή μα μαύρες στην ψυχή! Από τότε η ζωή της δύστυχης ορφανής έγινε βασανιστική.

- Αυτή η κουτή χήνα θα εξακολουθήσει να κάθεται μαζί μας στο τραπέζι; Όποιος θέλει να φάει ψωμί πρέπει να το κερδίζει με τον ιδρώτα του προσώπου του, της έλεγαν.

Σε λίγο της πήραν τα ωραία φορεματάκια της και την υποχρέωσαν να φορέσει ένα παλιό γκριζο φόρεμα και ζυλοπάπουτσα.

- Για κοιτάζτε την περήφανη πριγκίπισσα! Τι ωραία που είναι ντυμένη, έλεγαν και την κορόιδευαν καθώς την πήγαιναν στην κουζίνα.

⁷ Grimm, (1994). Τα παραμύθια των αδερφών Γκριμ, τ. Α', εισαγωγή Μ. Robert. Μτφρ. Αγγελίδου, Μ. Αθήνα: Άγρα

- Εδώ θα κάθεται, με την υπηρέτρια, της είπαν.

Η μικρή ορφανή ήταν πια υποχρεωμένη να κάνει τις πιο σκληρές δουλειές από την αυγή ως τη νύχτα. Σηκωνόταν πριν ακόμα ξημερώσει, κουβαλούσε νερό, άναβε τη φωτιά, μαγείρευε κι έπλενε.

Όμως οι δύο κακές θετές αδερφές δεν έμεναν ευχαριστημένες. Ολοένα την περιγελούσαν και τη βασάνιζαν με κάθε είδους πειράγματα που κατέβαιναν στο μυαλό τους. Έριχναν μέσα στη κουζίνα μπιζέλια και φακές και υποχρέωναν την άμοιρη κόρη να τα μαζεύει πάλι χωρίς να λείψει κανένα!

Το βράδυ αργά, κατάκοπη πια, δεν είχε πού να ξαπλώσει να κοιμηθεί και πήγαινε και ξεκουραζόταν δίπλα στο τζάκι, κοντά στις στάχτες. Και επειδή ήταν πάντα πασαλειμμένη με στάχτη και βρωμιές, την έλεγαν **Σταχτοπούτα**.

Κάποια μέρα ο πατέρας αποφάσισε να πάει στη μεγάλη πολιτεία. Ρώτησε λοιπόν τις δυο κακές αδερφές τι ήθελαν να τους φέρει στο γυρισμό.

- Ωραία φορέματα, είπε η μια

- Μαργαριτάρια και διαμάντια, είπε η άλλη.

- Κι εσύ, Σταχτοπούτα, τι θα ήθελες; τη ρώτησε ο πατέρας της.

- Πατέρα, απάντησε η κόρη, σε παρακαλώ να κόψεις το πρώτο κλαδάκι που θ' ακουμπήσει πάνω στο καπέλο σου καθώς θα περνάς μέσα από το δάσος και να μου το φέρεις.

Πραγματικά, για τις δυο αδερφές αγόρασε ωραία φορέματα, μαργαριτάρια και διαμάντια. Και καθώς γύριζε πίσω καβάλα στο άλογο, μέσα από το καταπράσινο μικρό δάσος ένα κλαδάκι φουντουκιάς άγγιξε το καπέλο του και πάρα λίγο να του το βγάλει. Ο πατέρας θυμήθηκε την επιθυμία της Σταχτοπούτας, το έκοψε και το πήρε μαζί του.

Όταν έφτασε στο σπίτι έδωσε στις δυο κακές αδερφές ό,τι είχαν ζητήσει και στη Σταχτοπούτα το κλαδάκι της φουντουκιάς.

Η Σταχτοπούτα τον ευχαρίστησε και πήγε ίσια στον τάφο της μητέρας της. Εκεί φύτεψε το κλωναράκι. Και έκλαιγε πάρα πολύ κάθε φορά που πήγαινε στην αγαπημένη της μανούλα

και έτρεχαν τα δάκρυά της και πότιζαν το κλωναράκι. Έτσι σιγά-σιγά ρίζωσε και έγινε ένα ωραίο δέντρο, μια φουντουκιά.

Η ορφανή πήγαινε κάθε μέρα στον τάφο της μητέρας της. Προσευχόταν γονατιστή και παρακαλούσε το Θεό να μην την εγκαταλείψει. Και κάθε μέρα, ένα κάτασπρο περιστέρι πετούσε και καθόταν στον πιο χαμηλό κλώνο της φουντουκιάς. Και ό, τι ζητούσε η Σταχτοπούτα έτρεχε το άσπρο περιστέρι και της το έφερνε αμέσως.

Μια φορά ο βασιλιάς του τόπου οργάνωσε μια μεγαλόπρεπη γιορτή. Τρεις μέρες θα κρατούσε η γιορτή. Και κάλεσε όλα τα όμορφα κορίτσια της χώρας του για να διαλέξει ο γιος του την κοπέλα που θα ήθελε να την κάνει γυναίκα και βασίλισσά του.

Όταν οι δυο κακές αδερφές άκουσαν πως ήταν κι αυτές προσκεκλημένες στη μεγάλη γιορτή χάρηκαν πάρα πολύ.

Κάλεσαν αμέσως τη Σταχτοπούτα και της είπαν:

- Καθάρισε τα παπούτσια μας, βούρτσισε τα μαλλιά μας και ετοίμασε τα φορέματά μας. Θα πάμε στο παλάτι του βασιλιά στη γιορτή.

Η Σταχτοπούτα έκανε όλα όσα της είπαν. Ύστερα πήγε σε μια γωνιά και έκλαψε πικρά γιατί κι αυτή ήθελε να πάει μαζί τους στο παλάτι. Ήταν πολύ μεγάλη η επιθυμία της και έτρεξε στη μητριά της και την παρακάλεσε να της δώσει την άδεια να πάει κι αυτή.

- Εσύ, Σταχτοπούτα, είπε η μητριά; Εσύ είσαι γεμάτη στάχτη και βρώμικη! Στη γιορτή εσύ; Μα δεν έχεις ούτε παπούτσια, ούτε φορέματα. Πώς τολμάς αλήθεια και ζητάς τέτοιο πράγμα; Πολύ αδιάντροπη είσαι.

Μα η μικρή ορφανή εξακολουθούσε να την παρακαλεί. Και τότε η μητριά της, για να την ξεφορτωθεί, της είπε:

- Καλά λοιπόν. Κοίταξε αυτό το βαθύ πιάτο. Είναι γεμάτο μπιζέλια. Θα τα σκορπίσω μέσα στα χόρτα στον κήπο. Αν καταφέρεις να μαζέψεις όλα τα μπιζέλια μέσα σε δύο ώρες θα σε πάρουμε μαζί μας.

Η κακιά μητριά σκόρπισε τα μπιζέλια στον κήπο. Η Σταχτοπούτα έτρεξε αμέσως στον κήπο από την πόρτα της κουζίνας και φώναξε:

- Σεις, καλά μου περιστέρια, σεις, τρυγόνια και όλα τα πουλάκια του καλού Θεού, ελάτε να με βοηθήσετε.

Και τότε δυο άσπρα περιστέρια πέταξαν χάμω στα χόρτα και πίσω απ' αυτά ήρθαν τα τρυγόνια και όλα τα άλλα πουλάκια του καλού Θεού.

Σε λιγότερο από μια ώρα είχαν μαζέψει όλα τα μπιζέλια μπροστά στα πόδια της Σταχτοπούτας. Ύστερα πέταξαν και χάθηκαν.

Η ορφανή πήρε βιαστικά το πιάτο κι έτρεξε χαρούμενη στη μητριά της. Τώρα θα μπορούσε να πάει κι αυτή στο χορό μαζί τους.

Μα η μητριά της τής είπε ψυχρά:

- Όχι, Σταχτοπούτα, δεν έχεις φορέματα και δεν μπορείς να έρθεις. Όλοι θα γελάσουν μαζί σου και θα μας ρεζιλέψεις.

Η ορφανή κόρη άρχισε να κλαίει και η μητριά της, για να την ξεφορτωθεί, τής είπε:

- Αν μπορέσεις να μαζέψεις δύο ολόκληρα πιάτα μπιζέλια που θα τα σκορπίσω μέσα στα χόρτα στον κήπο μέσα σε μια ώρα θα έρθεις μαζί μας.

Η μητριά της ήταν σίγουρη πως η Σταχτοπούτα δεν μπορούσε να καταφέρει ένα τέτοιο πράγμα. Σκόρπισε λοιπόν τα μπιζέλια στον κήπο κι έφυγε.

Η κόρη τότε βγήκε πάλι από την πόρτα της κουζίνας στον κήπο και φώναξε:

- Καλά μου περιστέρια και σεις, τρυγόνια, και όλα τα πουλιά του καλού Θεού, ελάτε να με βοηθήσετε.

Ήρθαν τα δυο άσπρα περιστέρια και πίσω τους τα τρυγόνια και όλα τα πουλάκια του καλού Θεού. Τα περιστέρια έσκυψαν τα όμορφα κεφαλάκια τους στα χόρτα κι έδωσαν το σύνθημα. Και τότε άρχισαν όλα μαζί να τσιμπούν τα μπιζέλια. Μέσα σε μισή ώρα είχαν τελειώσει. Έπειτα με ζωηρά φτερουγίσματα πέταξαν μακριά.

Η Σταχτοπούτα άρπαξε τα δυο πιάτα με τα μπιζέλια και πήγε στη μητριά της. Ήταν βέβαιη πια πως θα την έπαιρναν μαζί τους.

Μα η μητριά της τής είπε με σκληρή φωνή:

- Άδικα χαίρεσαι. Δεν μπορείς να έρθεις στη γιορτή γιατί δεν έχεις φόρεμα και δεν ξέρεις να χορέψεις. Θα μας ντροπιάσεις αν σε πάρουμε!

Αυτά τα πικρά λόγια της είπε. Της γύρισε έπειτα την πλάτη κι έφυγε βιαστική με τις δυο κακές κόρες της.

Μόλις έφυγαν, η Σταχτοπούτα έτρεξε στον τάφο της μητέρας της. Γονάτισε κάτω από τη φουντουκιά που τόσο αγαπούσε και φώναξε:

Δεντράκι μου αγαπημένο,

τίναξε τα κλαδιά σου, σε παρακαλώ.

Ασημοχρυσ αφένιο φόρεμα

στα πόδια να μου ρίζεις περιμένω».

Την ίδια στιγμή έπεσε μπροστά της ένα φόρεμα όλο ασήμι και χρυσάφι. Δεν πρόφτασε να το πάρει και είδε να πέφτει ένα ζευγάρι παπούτσια κεντημένα με μεταξύ και ασήμι.

Ντύθηκε η Σταχτοπούτα όσο μπορούσε πιο γρήγορα και πήγε στη γιορτή. Οι δύο αδερφές και η μητριά της δεν την γνώρισαν έτσι όμορφα στολισμένη. Υπόθεσαν πως θα ήταν καμιά ξένη πριγκίπισσα. Τόσο όμορφη κι ευγενική φαινόταν με το ολόλαμπρο φόρεμά της και λαμπερή ομορφιά της. Δεν τους πέρασε η παραμικρή σκέψη πως μπορεί να ήταν η Σταχτοπούτα. Πίστευαν πως η ορφανή θα καθόταν κοντά στο τζάκι.

Το βασιλόπουλο μόλις την αντίκρισε πήγε κοντά της, την πήρε από το χέρι και χόρεψε μαζί της. Όλη εκείνη τη μέρα ο πρίγκιπας δε χόρεψε με καμιά άλλη κι ούτε άφησε τη Σταχτοπούτα να φύγει από κοντά του.

Χόρεψαν όλη τη μέρα. Και όταν το βράδυ η Σταχτοπούτα θέλησε να γυρίσει στο σπίτι τη συνόδεψε το βασιλόπουλο.

Ήθελε να μάθει τίνος ήταν και πού καθόταν η όμορφη εκείνη κόρη. Μα η Σταχτοπούτα τού έφυγε και κρύφτηκε στον περιστερώνα.

Ο νέος γύρισε πίσω στο παλάτι πολύ λυπημένος και είπε πως η όμορφη κόρη που όλοι είχαν θαυμάσει χάθηκε ξαφνικά από τα μάτια του.

- Μου φαίνεται, είπε, πως κρύφτηκε σ' έναν περιστερώνα.

Ανέβηκαν οι υπηρέτες και έψαζαν. Μα δε βρήκαν κανένα.

Έπειτα από λίγο, όταν η μητριά με τις δύο κόρες της γύρισαν στο σπίτι βρήκαν τη Σταχτοπούτα με τα ακάθαρτα ρούχα της να κάθεται δίπλα στη στάχτη ενώ μια λάμπα με θαμπό φως μόλις φώτιζε το δωμάτιο. Η Σταχτοπούτα έφυγε αθόρυβα από τον περιστερώνα και έτρεξε στη φουντουκιά, στον τάφο της μητέρας της. Εκεί έβγαλε το ωραίο φόρεμα και το ακούμπησε πάνω στον τάφο. Κατέβηκε το άσπρο περιστέρι, το πήρε και χάθηκε. Η Σταχτοπούτα φόρεσε πάλι το γκριζο κουρελιασμένο φόρεμά της, γύρισε στο σπίτι και κάθησε κοντά στη στάχτη, δίπλα στο τζάκι.

Τη δεύτερη μέρα, όταν η γιορτή ξανάρχισε και οι γονείς της με τις δυο κακές αδερφές έφυγαν για το χορό, η Σταχτοπούτα πήγε πάλι στη φουντουκιά της γονάτισε και είπε:

Δεντράκι μου αγαπημένο,

τίναξε τα κλαδιά σου, σε παρακαλώ.

Ασημοχρυσ αφένιο φόρεμα

στα πόδια να μου ρίξεις περιμένω».

Και το άσπρο περιστέρι έριξε από το δέντρο ένα ακόμη πιο λαμπρό φόρεμα από το προηγούμενο.

Και όταν παρουσιάστηκε η κόρη στη γιορτή μ' αυτό το φόρεμα, όλοι έμειναν μ' ανοιχτό το στόμα μπροστά στην τόση ομορφιά.

Ο πρίγκιπας την περίμενε. Και μόλις ήρθε έτρεξε κοντά της, την πήρε από το χέρι και χόρεψε μόνο μαζί της όλη τη μέρα. Κανέναν άλλο δεν άφησε να χορέψει μαζί της.

Κατά το βράδυ η κόρη θέλησε να φύγει. Ο πρίγκιπας την πήρε από πίσω, με την ελπίδα να ανακαλύψει σε ποιο σπίτι έμενε. Η Σταχτοπούτα όμως κατάφερε να χαθεί μέσα στον κήπο, πίσω από το παλάτι. Καθώς έτρεχε είδε μια ωραία αχλαδιά φορτωμένη με τα πιο νόστιμα αχλάδια. Σκαρφάλωσε πάνω στο δέντρο και ο πρίγκιπας δεν μπόρεσε να τη βρει.

Απογοητευμένος γύρισε στο παλάτι. Και όταν τον ρώτησε ο πατέρας του ο βασιλιάς τι έχει, του είπε:

- Η άγνωστη κόρη χάθηκε πάλι μπροστά στα μάτια μου στον κήπο σα να άνοιξε η γη και την κατάπιε. Θα βάλω να ψάξουν και την τελευταία γωνιά του κήπου.

Έβαλε τους υπηρέτες να ψάξουν παντού. Άδικα όμως. Πουθενά δεν τη βρήκαν.

Όταν η μηριά με τις δυο κακές κόρες της γύρισαν στο σπίτι βρήκαν τη Σταχτοπούτα, όπως πάντοτε, να κάθεται δίπλα στο τζάκι, στο συνηθισμένο της μέρος.

Η Σταχτοπούτα είχε προφτάσει να κατέβει από την αχλαδιά και να τρέξει στον τάφο της μητέρας της. Εκεί ξαναφόρεσε το γκριζο φτωχό φόρεμα και γύρισε τρέχοντας στο σπίτι.

Την τρίτη μέρα, όταν οι άλλοι έφυγαν για το χορό, η Σταχτοπούτα έτρεξε στον τάφο της μητέρας της, γονάτισε κάτω από τη φουντουκιά και είπε:

Δεντράκι μου αγαπημένο,

τίναξε τα κλαδιά σου, σε παρακαλώ.

Μαλαματένιο φόρεμα

στα πόδια να μου ρίξεις περιμένω».

Το άσπρο περιστέρι αυτή τη φορά τη έριξε το πιο όμορφο, το πιο μεγαλόπρεπο φόρεμα σ' όλο τον κόσμο. Τα παπούτσια της τώρα ήταν ολόχρυσα.

Όταν παρουσιάστηκε εκείνη τη μέρα στη γιορτή με αυτό το ολόχρυσο φόρεμα, στάθηκαν όλοι μ' ανοιχτό το στόμα. Δεν πίστευαν στα μάτια τους. Ο πρίγκιπας την πήρε κοντά του, χόρεψε μαζί της όλους τους χορούς και δεν άφησε κανέναν να χορέψει μαζί της.

Όταν νύχτωσε η πεντάμορφη Σταχτοπούτα θέλησε να φύγει το βασιλόπουλο έτρεξε να την παρακολουθήσει κρυφά μα η Σταχτοπούτα χάθηκε ξαφνικά από μπροστά του και στάθηκε αδύνατο να την παρακολουθήσει. Το βασιλόπουλο φοβόταν ένα τέτοιο πράγμα και είχε πάρει τα μέτρα του. Ήθελε με κάθε τρόπο να μάθει ποια ήταν και πού καθόταν. Είχε διατάξει λοιπόν να αλείψουν την κεντρική σκάλα με κερί. Είχε την πεποίθηση πως καθώς η Σταχτοπούτα θα κατέβαινε τρέχοντας τη σκάλα θα κολλούσαν τα παπούτσια της. και πραγματικά, το ένα της γοβάκι κόλλησε και ξέφυγε από το πόδι της. Η Σταχτοπούτα, βιαστική όπως ήταν, δε στάθηκε να το πάρει. Το βασιλόπουλο, χαρούμενο, πήρε το χρυσό παπούτσι. Ήταν πολύ μικρό και πολύ κομψό.

Την άλλη μέρα κήρυκες διαλάλησαν σ' όλη την πολιτεία πως η κοπέλα που έχασε το χρυσό γοβάκι της στο βασιλικό χορό θα γινόταν η γυναίκα του βασιλόπουλου.

Από το άλλο πρωί το βασιλόπουλο πήρε τα σπίτια με τη σειρά για να βρει την κοπέλα που ταίριαζε το χρυσό παπούτσι στο πόδι της.

Έτσι ήρθε και στο σπίτι της Σταχτοπούτας. Η μητριά της και οι δυο κακές κόρες της ενθουσιάστηκαν. Είχαν και οι δυο πολύ μικρά και πολύ ωραία πόδια.

Πρώτη μπήκε η μεγαλύτερη στο σαλόνι. Πήρε το χρυσό γοβάκι να το φορέσει. Η μητέρα της στεκόταν στο πλάι της. Όμως το πόδι της ήταν μεγάλο και δε χωρούσε το μεγάλο της δάχτυλο. Τότε η μητέρα της τής έβαλε στο χέρι ένα μαχαίρι και της ψιθύρισε:

- Κόψε το δάχτυλο σου να χωρέσει το πόδι σου στο παπούτσι. Όταν θα γίνεις βασίλισσα δε θα χρειαστεί πια να περπατάς. Όλο με αμάξι θα πηγαίνεις.

Η κόρη της έκοψε το δάχτυλο, πίεσε το πόδι της να χωρέσει στο παπούτσι, έπνιξε τον πόνο της και πήγε στο βασιλόπουλο.

Το βασιλόπουλο την άνεβασε στο άλογό του, την πήρε μαζί του και έφυγε.

Μα τη στιγμή που περνούσαν από το μέρος που βρισκόταν ο τάφος της μητέρας της Σταχτοπούτας, τα δυο περιστέρια που κάθονταν πάνω στη φουντουκιά μίλησαν δυνατά και είπαν:

Πρίγκιπά μας, πού πηγαίνεις;

Ρίξε πίσω τη ματιά σου.

Αίμα θε να δεις πως στάζει.

Δεν είν' τούτη η κυρά σου.

Η αληθινή μνηστή σου

είναι εκείνη που κρυμμένη

πως θ' ακούσει τη φωνή σου,

νύχτα μέρα περιμένει».

Το βασιλόπουλο κράτησε απότομα το άλογό του. Κοίταζε το πόδι της κόρης και είδε το αίμα που έσταξε. Κατάλαβε το λάθος του, γύρισε πίσω στο σπίτι της κόρης και είπε πως τον γέλασαν, πως δεν είναι αυτή η κόρη που έχασε το χρυσό γοβάκι.

Ήρθε τώρα η σειρά της δεύτερης κόρης να δοκιμάσει. Μπήκε στο δωμάτιο και κατάφερε να βάλει τα δάχτυλά της στο παπούτσι. Η φτέρνα της όμως έμενε απ' έξω γιατί και αυτής το πόδι ήταν κάπως μεγάλο. Η μητέρα της, που στεκόταν κοντά της, της έδωσε ένα μαχαίρι και της ψιθύρισε:

- Κόψε λίγο τη φτέρνα σου. Όταν γίνεις βασίλισσα δε θα έχεις ανάγκη να περπατάς με τα πόδια. Θα τρέχεις όπου θέλεις με το βασιλικό σου αμάξι.

Η κόρη έκοψε ένα κομμάτι από τη φτέρνα της, πίεσε λίγο το πόδι της για να χωρέσει στο γοβάκι, έπνιξε τον πόνο της και παρουσιάστηκε στο βασιλόπουλο.

Το βασιλόπουλο την πίστεψε και την πήρε μαζί του.

Καθώς όμως περνούσαν από τον τάφο της μητέρας της Σταχτοπούτας άκουσε πάλι τα περιστέρια που του φώναζαν:

Πρίγκιπά μας, πού πηγαίνεις;

Ρίξε πίσω τη ματιά σου.

Αίμα θε να δεις πως στάζει.

Δεν είν' τούτη η κυρά σου.

Η αληθινή μνηστή σου

είναι εκείνη που κρυμμένη

πως θ' ακούσει τη φωνή σου,

νύχτα μέρα περιμένει».

Το βασιλόπουλο κράτησε αμέσως το άλογο. Κοίταζε το πόδι της κόρης και είδε πως έσταξε αίμα και πάνω στις κάλτσες είδε δυο κόκκινες βούλες. Κατάλαβε πως τον γέλασαν, γύρισε θυμωμένος στο σπίτι της κόρης και είπε στη μητέρα της:

- Προσέξτε καλά. Δεύτερη φορά με γελάσατε! Ούτε η δεύτερη κόρη σου είναι εκείνη που ψάχνω να βρω. Να έρθει η τρίτη κόρη τώρα να δοκιμάσει το παπούτσι.

- Τι λες, πρίγκιπά μου! είπε η κακή μητριά. Η τρίτη κόρη είναι ένα αδύνατο και ασθενικό πλάσμα που δε μπορεί να πάρει τα πόδια της. Αυτή ούτε ήρθε στο χορό. Δεν μπορεί λοιπόν να είναι αυτή η όμορφη κόρη με τα χρυσά γοβάκια.

Το βασιλόπουλο απάντησε πως ήθελε οπωσδήποτε να δει την τρίτη κόρη και είπε να στείλουν να τη φωνάζουν. Μα η μητριά είπε ταραγμένη:

- Όχι. Είναι πάρα πολύ βρώμικη. Δεν πρέπει να τη δείτε στα χάλια που βρίσκεται.

Μα το βασιλόπουλο ήταν αμετάπειστο. Τι να κάνουν λοιπόν, αναγκάστηκαν να καλέσουν τη Σταχτοπούτα.

Η Σταχτοπούτα έπλυνε τα χέρια της και το πρόσωπό της, ανέβηκε από την κουζίνα στο σαλόνι, έκανε μια χαριτωμένη υπόκλιση μπροστά στον ωραίο πρίγκιπα και πήρε από τα χέρια του το ολόχρυσο παπούτσι.

Κάθισε ύστερα σ' ένα σκαμνάκι, εβγάλε από το πόδι της το ξυλοπάπουτσο και φόρεσε το κομψό γοβάκι. Της ήρθε στο πόδι θαυμάσια. Ήταν ολοφάνερο πως ανήκε σ' αυτήν.

Και όταν σηκώθηκε όρθια και το βασιλόπουλο κάρφωσε τα μάτια του στο πρόσωπό της αναγνώρισε την όμορφη κόρη που είχε χορέψει μαζί του. Γεμάτος χαρά φώναξε:

- Αυτή είναι η κόρη που θα κάνω γυναίκα μου και βασίλισσα. Αυτή έψαχνα να βρω.

Η μητριά και οι δύο κακές αδερφές είχαν χάσει το χρώμα τους από το κακό τους. Μα ο πρίγκιπας, χωρίς να δώσει προσοχή σ' αυτές πήρε την αγαπημένη του και έφυγε.

Καθώς περνούσαν κοντά από τη φουντουκιά, το αγαπημένο δεντράκι της Σταχτοπούτας, τα δύο άσπρα περιστέρια μίλησαν χαρούμενα και είπαν:

Κοίτα πίσω, Πρίγκιπά μου.

Αίμα πια δε θα δεις.

Είν' μεγάλη η χαρά σου

γιατί μπόρεσες να βρεις

την πεντάμορφη μνηστή σου».

Την ίδια στιγμή πέταξαν τα δυο άσπρα περιστέρια από τη φουντουκιά και στάθηκαν το ένα στον δεξιό και το άλλο στον αριστερό ώμο της Σταχτοπούτας.

Όταν έφτασε η στιγμή να γίνει ο γάμος οι δυο μοχθηρές αδερφές έδειξαν πως χάρηκαν για την ευτυχία της Σταχτοπούτας και θέλησαν να πάρουν μέρος στην τελετή. Την ώρα λοιπόν που η πομπή ξεκίνησε για την εκκλησία, η μεγαλύτερη αδερφή στάθηκε στα δεξιά της νύφης και η μικρότερη στα αριστερά.

Πέταξαν τότε τα δύο περιστέρια το ένα στη μεγαλύτερη αδερφή και το άλλο στη μικρότερη και τους ψιθύρισαν στο αυτί:

- Η Σταχτοπούτα είναι καλή και θα σας συγχωρήσει και εσάς και την κακή μητριά της, τη μητέρα σας. Να μάθετε όμως πως με την κακία σας τίποτα δεν κερδίσατε. Η τιμωρία σας θα είναι να βλέπετε βασίλισσα τη Σταχτοπούτα που τόσο τη βασανίσατε και την περιφρονήσατε.

Και πραγματικά, η Σταχτοπούτα με τη χρυσή καρδιά της τις συγχώρησε τις δύο αδερφές της και τους έκανε πλούσια δώρα. Ήταν τόσο ευτυχισμένη τώρα, και ποτέ δεν περηφανεύτηκε που έγινε βασίλισσα. Όλοι την αγαπούσαν.

Και ζήσαν αυτοί καλά και μεις καλύτερα...»

Δραστηριότητα 3^η: «Το μαγικό εάν»⁸(25')

Τα παιδιά χωρίζονται σε υποομάδες και το κάθε παιδί αναλαμβάνει έναν ρόλο και εξασκείται να συμπεριφέρεται σαν να είναι ο χαρακτήρας που υποδύεται. Σκοπός της συγκεκριμένης άσκησης είναι να ανακαλύψει την εσωτερική αλήθεια του χαρακτήρα, να φέρει στην επιφάνεια το παρελθόν του. Έτσι δικαιολογούμε τις συμπεριφορές και τις στάσεις ζωής ακόμη και των «κακών ηρώων» και ταυτόχρονα παίρνουμε ιδέες από τη στάση της πρωταγωνίστριας μπροστά στις δυσκολίες που της προέκυψαν.

⁸ Νίκος Γκόβας, Για ένα νεανικό δημιουργικό θέατρο: ασκήσεις – παιχνίδια – τεχνικές για εκπαιδευτικούς, εμψυχωτές νεανικών ομάδων, σ. 128.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ 5^{ης} ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ – ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ

Δραστηριότητα 1^η : «Πιάσε τον, πέφτει!»⁹(10΄)

Η ομάδα σχηματίζει έναν πολύ στενό κύκλο. Ένας από όλους στέκεται όρθιος στη μέση. Του ζητείται να κλείσει τα μάτια και να αφευθεί, να πέσει προς τα πίσω. Η ομάδα είναι εκεί για να τον κρατήσει και να τον σηκώσει ψηλά. Επαναλαμβάνεται το ίδιο με όλα τα παιδιά.

Δραστηριότητα 2^η :Αφήγηση ιστορίας «*Τα καρότα, το αυγό και ο καφές*»¹⁰ (10΄)

Διδακτική ιστορία - τα καρότα, το αυγό και ο καφές

«Η ιστορία ξεκινά με μια νεαρή γυναίκα, της οποίας η ζωή έχει γίνει χίλια κομμάτια. Φαίνεται πως τίποτα δεν έχει ουσία γύρω της και περιμένει κάποιο θαύμα να συμβεί. Η γυναίκα πηγαίνει να επισκεφθεί την ηλικιωμένη γιαγιά της και να της πει πόσο απογοητευμένη είναι με τη ζωή και το πόσο σκληρά ήταν τα πράγματα για αυτήν. Δεν ήξερε πως θα τα καταφέρει και ήθελε να τα παρατήσει. Κουράστηκε να προσπαθεί και να παλεύει. Φαινόταν πως μόλις λυνόταν ένα πρόβλημα, ένα νέο εμφανιζόταν.

Η γιαγιά της την πήγε στην κουζίνα. Γέμισε τρία δοχεία με νερό και τα τοποθέτησε στη φωτιά. Σύντομα το νερό στα δοχεία έβρασε. Στο πρώτο έριξε μέσα μερικά καρότα, στο δεύτερο αυγά και στο τελευταίο λίγους κόκκους καφέ. Τα άφησε να βράσουν χωρίς να πει κουβέντα.». «Σε περίπου είκοσι λεπτά έκλεισε τα μάτια της κουζίνας.

Έβγαλε τα καρότα έξω και τα τοποθέτησε σε ένα πιάτο. Έπειτα έβγαλε τα αυγά και τα τοποθέτησε στο ίδιο πιάτο. Τέλος έβαλε τον καφέ σε ένα φλιτζάνι.

Γύρισε στην εγγονή της και την ρώτησε, «Πες μου, τι βλέπεις;» «Καρότα, αυγά και καφέ», της απάντησε.»

⁹ Νίκος Γκόβας, Για ένα νεανικό δημιουργικό θέατρο: ασκήσεις – παιχνίδια – τεχνικές για εκπαιδευτικούς, εμπυχωτές νεανικών ομάδων, σ. 54.

¹⁰ <http://www.ivfforums.gr/ivf-journey/babytobe/item/851-eisai-karoto-avgo-i-kokkos-kafe>

Όμως η γιαγιά της έβλεπε κάτι πολύ διαφορετικό: Την έφερε πιο κοντά και της ζήτησε να νιώσει τα καρότα. Το έκανε και παρατήρησε πως ήταν απαλά και μαλακά. Στη συνέχεια τη ζήτησε να πάρει ένα αυγό και να το σπάσει. Αφού αφαίρεσε το κέλυφος, παρατήρησε το σφιχτά βρασμένο αυγό. Τέλος της ζήτησε να πιεί τον καφέ.

Η εγγονή της χαμογέλασε καθώς γεύτηκε τη δυνατή του γεύση. Τότε η εγγονή ρώτησε, «Τι σημαίνει όλο αυτό, γιαγιά;»

Η γιαγιά της εξήγησε πως κάθε ένα από αυτά τα υλικά έχει αντιμετωπίσει τις ίδιες συνθήκες, και τα τρία μπήκαν σε βραστό νερό, κάθε ένα από αυτά όμως αντέδρασε διαφορετικά.

Το καρότο αρχικά μπήκε μέσα δυνατό και σκληρό. Παρ' όλα αυτά μέσα στο βραστό νερό έγινε μαλακό και αδύναμο.

Το αυγό ήταν εύθραυστο. Το λεπτό του κέλυφος προστάτευε το υγρό εσωτερικό του. Ωστόσο μέσα στο βραστό νερό, το εσωτερικό του έγινε σκληρό.»

«Οι κόκκοι του καφέ ήταν μοναδικοί και μπαίνοντας μέσα στο βραστό νερό, άλλαζαν το ίδιο το νερό.

Εσύ ποιο από αυτά είσαι;» ρώτησε την εγγονή της. «Όταν η δυσκολία σου χτυπάει την πόρτα, πως απαντάς; Είσαι το καρότο, το αυγό ή ο κόκκος καφέ;» «Σκέψου το: Τι είμαι; Είμαι το καρότο που φαίνεται σκληρό, όμως με τον πόνο και τις αντιξοότητες; Θα μαραθώ, θα μαλακώσω και θα χάσω τη δύναμή μου;» «Είμαι το αυγό που ξεκινάει με μια μαλακή καρδιά, όμως αλλάζει με τη θερμότητα; Μήπως έχω ένα ρευστό πνεύμα, το οποίο μετά από έναν θάνατο, έναν χωρισμό, μια οικονομική δυσκολία ή κάποια άλλη δοκιμασία, θα σκληρύνει; Μήπως το κέλυφος μου δείχνει το ίδιο, όμως στο εσωτερικό είμαι πικρή και σκληρή, με σκληρό πνεύμα και σκληρή καρδιά;» «Ή μήπως είμαι σαν τον κόκκο καφέ; Ο κόκκος αλλάζει το ζεστό νερό, την ιδιαίτερη περίπτωση που του φέρνει τον πόνο. Όταν το νερό γίνεται ζεστό, απελευθερώνει το άρωμα και τη γεύση της ζωής σου. Αν είσαι σαν τον κόκκο, όταν τα πράγματα γίνουν πιο άσχημα από ποτέ, γίνεσαι καλύτερη και αλλάζεις την κατάσταση γύρω σου. Όταν οι ώρες είναι οι πιο σκοτεινές και οι δοκιμασίες οι πιο μεγάλες, εσύ θα ανέβεις σε ένα άλλο επίπεδο;»

Με αφορμή την παραπάνω ιστορία οι μαθητές χωρίστηκαν σε ομάδες και ξεκίνησαν να δημιουργούν διαλόγους. Στο τέλος ένωσαν τους διαλόγους, κράτησαν αυτά που τους άρεσαν πιο πολύ και στο τέλος έφτιαζαν τη δική τους ιστορία. Μια ιστορία που μας διδάσκει πως το καλύτερο που έχουμε να κάνουμε είναι να προσαρμοζόμαστε στις νέες συνθήκες, όσο δύσκολες κι αν είναι.»

Δραστηριότητα 3^η : Δραματοποίηση(25')

Οι μαθητές, ύστερα από συζήτηση για το βαθύτερο νόημα της παραπάνω παραβολής, αναλαμβάνουν να γράψουν τα λόγια, να τα χωρίσουν και να δραματοποιήσουν την παραπάνω διδακτική ιστορία.

Να σημειωθεί σε αυτό το σημείο πως τους άρεσε τόσο πολύ το αποτέλεσμα της δραματοποίησης που θέλησαν να την παρουσιάσουν σε όλες τις υπόλοιπες τάξεις του σχολείου μας.

Η ιστορία των παιδιών ήταν η παρακάτω.

«- Η κυρία έχει αφήσει οδηγίες για το πείραμα. Παίρνουμε 3 δοχεία, τα γεμίζουμε νερό και τα βάζουμε σε δυνατή φωτιά.

-Καλά έχετε τρελαθεί; Θα βάλουμε και φωτιά;

- Αφού το είπε η κύρια!

-Και άμα σου πει η κυρία να πας να πνιγείς, θα πας;

- Ρε παιδιά αν δε βάλουμε φωτιά πώς θα βράσουν;

- Τέλος πάντων. Στο πρώτο δοχείο θα βάλουμε ένα καρότο, στο δεύτερο ένα αυγό και στο τρίτο μια κουταλιά καφέ.

-Σε εργαστήριο φυσικής είμαστε ή στον διαγωνισμό του Master Chef;

-Σταματήστε τα γέλια μπας και τελειώσουμε... Θέλει και ώρα για να βράσει το νερό!

-(Πιάνει το καρότο.): Μπλιαχ! Κοίτα πως μαλάκωσε το καρότο! Αηδία!

- Το αυγό έγινε σφικτό σφικτό! Ότι πρέπει για φάγωμα!

- Πάντως στο δικό μου δοχείο δεν υπάρχει νερό. Έχει γίνει καφές!!!

- Παράξενο πράγμα η φυσική. Τι παράξενο δηλαδή; Όπως η ζωή. Το καρότο όταν μπήκε μέσα στο νερό ήταν σκληρό... δυνατό... παρόλα αυτά με το βράσιμο τι κατάφερε; Μαλάκωσε και έγινε αδύναμο. Το αυγό πάλι όταν μπήκε μέσα στο νερό ήταν εύθραστο... και τι έγινε; Σκληρό και σφικτό! Το περίβλημά του μπορεί και να το προστάτευε αλλά μετά το βράσιμο το εσωτερικό του σκλήρυνε . Τι έγινε όμως με τον καφέ; Ο καφές μου φαίνεται έκανε κάτι μοναδικό... Ο καφές όταν μπήκε στο νερό, κατάφερε να το αλλάξει. Καμιά φορά και στη ζωή πρέπει να αποφασίσει κανείς. Τι είναι; Καρότο που φαίνεται δυνατό αλλά με τον πόνο και τις δυσκολίες λυγίζει και μαλακώνει και χάνει τη δύναμή του; Μήπως είναι αυγό που ξεκινάει με μαλακή καρδιά αλλά σκληραίνει με τη θερμότητα; Ή μήπως είναι καλύτερο να είναι σαν τον κόκκο του καφέ; Ο κόκκος στην πραγματικότητα δεν αλλάζει εαυτό, απλά αλλάζει το νερό. Αν κανείς είναι σαν τον κόκκο του καφέ αλλάζει την κατάσταση γύρω του ακόμα και όταν η κατάσταση δεν είναι καλή. Μπορεί αυτό να είναι ένας τρόπος να γίνουμε όλοι ευτυχισμένοι...»

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ 6^{ης} ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ – ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ

Δραστηριότητα 1^η: «Κόκαλο!» (10')

Ένα παιδί κυνηγάει τα υπόλοιπα παιδιά. Όποιο παιδί ακουμπάει κοκαλώνει μέχρι κάποιος άλλος να περάσει κάτω από τα πόδια του για να κινηθεί ξανά. Το παιχνίδι έρχεται στο τέλος του όταν όλοι έχουν «κοκαλώσει».

Δραστηριότητα 2^η: Αφήγηση παραμυθιού «Ο ΤΟΣΟΔΟΥΛΗΣ»¹¹ (10')

¹¹ ¹¹ Γκριμμ Αδερφοί. Τα παραμύθια των αδερφών Γκριμμ. Εκδόσεις: Άγρα

«Μια φορά και έναν καιρό ήταν ένας φτωχός χωρικός. Τα βράδια φρόντιζε την φωτιά στο σπίτι και δίπλα του καθόταν η γυναίκα του που έπλεκε. Μια μέρα λέει στη σύντροφό του «Πόσο μονότονα που είναι αφού δεν έχουμε παιδιά! Έχουμε τόση ησυχία στο σπίτι μας ενώ τα άλλα σπίτια έχουν φασαρία και χαρά!» «Ναι» απάντησε αναστενάζοντας η γυναίκα «ας είχαμε ένα μόνο παιδάκι και ας ήταν τόσο δα μικρό» είπε δείχνοντας τον αντίχειρά της, «εγώ θα ήμουν ευχαριστημένη και θα το αγαπούσαμε με όλη μας την καρδιά!»

Τότε η γυναίκα αρρώστησε και μετά από επτά μήνες γέννησε ένα παιδάκι το οποίο ήταν μεν αρτιμελής αλλά δεν ξεπερνούσε σε μέγεθος έναν αντίχειρα. Το ζευγάρι είπε τότε πως εκπληρώθηκε η ευχή του, και φρόντιζε με αγάπη το μικρό αγοράκι και το ονόμασαν Τοσοδούλη. Οι γονείς δεν του στέρησαν ποτέ φαγητό αλλά το παιδί δεν μεγάλωσε και έμεινε μικρό όπως ήταν την πρώτη στιγμή που γεννήθηκε. Ωστόσο αντιλαμβανόταν τα πάντα και ήταν πολύ έξυπνο και εργατικό. Μια μέρα ο αγρότης ετοιμάστηκε να πάει στο δάσος για να κόψει ξύλα και μονολογούσε «Τι καλά που θα ήτανε αν είχα κάποιον μου φέρει την άμαξα όταν τελειώσω με το κόψιμο των ξύλων!» «Μα πατέρα εγώ είμαι εδώ,» φώναζε ο Τοσοδούλης «μείνε ήσυχος ότι θα σου φέρω την άμαξα ότι ώρα την χρειαστείς.» Ο πατέρας γέλασε και είπε: «Πως θέλεις να το κάνεις αυτό αφού είσαι πολύ μικρός για μια τόσο δύσκολη δουλειά;» «Δεν πειράζει πατέρα μόνο θα βάλω την μητέρα να ετοιμάσει την άμαξα και εγώ θα μπω στο αυτί του αλόγου και θα του δίνω διαταγές προς τα που θα πρέπει να πηγαίνει!» «Λοιπόν» απάντησε ο αγρότης «για μία φορά μπορούμε να το δοκιμάσουμε!» Όταν ήρθε η ώρα η μητέρα έξεψε την άμαξα και έβαλε τον Τοσοδούλη στο αυτί του αλόγου. Ο μικρός άρχισε τότε να δίνει εντολές, «χιου και χο! Χοτ και χαρ!» Το άλογο υπάκουε και ακολουθούσε τις εντολές σαν να το οδηγούσε ο αφέντης του και πήγαινε στο σωστό δρόμο για το δάσος. Την ώρα όμως που έστριβε σε ένα δρόμο και φώναζε «χαρ, χαρ!» περνούσαν δύο ξένοι και απόρησαν με το θέαμα. «Αμάν τι γίνεται» αναρωτήθηκε ο ένας «μία άμαξα προχωράει στο δρόμο, με έναν αμαξά ο οποίος δίνει εντολές στα άλογα αλλά παρόλα αυτά δεν φαίνεται πουθενά.» «Κάτι δεν πάει καλά εδώ» απάντησε ο άλλος «ας ακολουθήσουμε την άμαξα για να δούμε που θα σταματήσει!» Η άμαξα όμως μπήκε βαθιά μέσα στο δάσος και έφτασε σωστά στο μέρος στο οποίο είχαν κοπεί τα ξύλα. Όταν ο Τοσοδούλης είδε τον πατέρα του φώναζε: «είδες πατέρα έφτασα με την άμαξα, τώρα

κατέβασε με.» Ο πατέρας έπιασε το άλογο με το αριστερό χέρι και έβγαλε τον Τοσοδούλη με το δεξί χέρι από το αυτί του αλόγου. Όταν οι δύο ξένοι είδαν τον μικρούλη τα έχασαν και δεν ήξεραν τι να πουν. Τότε πιάνει ο ένας το χέρι του άλλου και του λέει συνωμοτικά: «Άκου, ο μικρούλης μπορεί να είναι η τύχη μας, θα τον πάρουμε μαζί μας στη μεγάλη πόλη και θα τον δείχνουμε στα πανηγύρια. Πάμε να τον αγοράσουμε!» Πήγαν και είπαν στον αγρότη: «Πούλησε μας τον μικρό άνθρωπο και θα τα περάσει καλά μαζί μας.» «Όχι» απάντησε ο πατέρας «είναι η ίδια μου η ψυχή και δεν το δίνω για όλο το χρυσάφι του κόσμου.» Ο Τοσοδούλης όμως ο οποίος άκουσε το παζάρι πιάστηκε από την πιέτα του παντελονιού του πατέρα και σκαρφάλωσε στον ώμο του. Τότε του ψιθύρισε στο αυτί: «Πατέρα δώσε με και εγώ θα επιστρέψω πάλι!» Τότε ο πατέρας τον έδωσε στους άνδρες παίρνοντας μια καλή ανταμοιβή. «Που θέλεις να καθίσεις;» τον ρώτησαν οι ξένοι. «Βάλτε με στην άκρη του καπέλου σας τότε θα μπορέσω να ανεβοκατεβαίνω και να παρατηρώ το τοπίο χωρίς να πέσω κάτω.» Οι ξένοι του έκαναν το χατίρι και αφού ο Τοσοδούλης αποχαιρέτησε τον πατέρα του ξεκίνησαν. Έτσι περπάτησαν μέχρι το σούρουπο οπότε ο μικρός τους είπε «κατεβάστε με κάτω είναι ανάγκη.» «Μείνε επάνω» του είπε ο άνδρας στο κεφάλι του οποίου καθόταν»δεν με ενοχλεί άλλωστε συμβαίνει συχνά τα πουλιά να αφήνουν να πέσει κάτι στο κεφάλι μου.» «Όχι» απάντησε ο Τοσοδούλης «δεν είναι σωστό: κατεβάστε με κάτω γρήγορα.» Ο άνδρας πήρε το καπέλο του και το κατέβασε σε ένα χωράφι που βρισκόταν παραδίπλα στο δρόμο. Στην αρχή ο Τοσοδούλης έτρεξε ανάμεσα σε κάποιες φλούδες πέρα δώθε, μετά πετάχτηκε και μπήκε μέσα σε μία ποντικότρυπα που είχε προηγουμένως εντοπίσει. «Καλό σας βράδυ κύριοι, επιστρέψτε σπίτι σας χωρίς εμένα» είπε τότε ο μικρός και άρχισε να γελάει κοροϊδευτικά. Οι άνδρες ήρθαν και έβαζαν μακριά ζύλα μέσα στην ποντικότρυπα, αλλά ήταν μάταιος κόπος: ο Τοσοδούλης τρύπωνε ολοένα και βαθύτερα μέσα στην τρύπα και καθώς μετά από λίγο νύχτωσε εντελώς οι δύο ξεκίνησαν τσαντισμένοι και απογοητευμένοι για το σπίτι τους. Όταν ο Τοσοδούλης κατάλαβε ότι είχαν φύγει, βγήκε πάλι από την υπόγεια κρυψώνα του. «Τα πράγματα στο χωράφι μπορούν γίνουν ιδιαίτερα επικίνδυνα το βράδυ» είπε «πόσο εύκολα μπορεί κανείς σπάσει τον λαιμό του ή το πόδι του». Ευτυχώς έπεσε πάνω σε ένα άδειο καβούκι σαλιγκαριού. «Δόξα τον Θεό εδώ θα μπορέσω να περάσω την νύχτα με ασφάλεια» είπε και μπήκε μέσα. Δεν πέρασε πολύ ώρα, ίσα ίσα που είχε αποκοιμηθεί όταν άκουσε δύο άνδρες να περνάνε από πλάι του. Ο ένας έλεγε στο άλλο: «Πρέπει να σκεφτούμε κάτι για να πάρουμε τα λεφτά και το ασήμι από τον πλούσιο παπά!»

«Θα σου πω εγώ τι να κάνεις!» φώναζε απρόσκλητα ο Τοσοδούλης. «Τι ήταν αυτό;» ρώτησε τρομαγμένος ο ένας ληστής «ακούω κάποιον να μιλάει!» Στάθηκαν και οι δύο για να ακούσουν και ο Τοσοδούλης τους φώναζε πάλι: «πάρτε με μαζί σας και θα σας βοηθήσω. Δείτε προς τη γη και ψάξτε από κει που ακούγεται η φωνή μου». Τελικά οι ληστές βρήκαν τον μικρό και τον σήκωσαν ψηλά. «Πως θα μπορέσεις να μας βοηθήσεις αλητάκο;» τον ρώτησαν. «Είναι πανεύκολο, θα περάσω μέσα από τα κάγκελα στο δωμάτιο του παπά και θα σας δώσω ότι θέλετε.» «Προχώρα να σε δούμε» του απάντησαν. Όταν έφτασαν στο σπίτι του παπά, ο Τοσοδούλης τρύπωσε στην κάμαρα και άρχισε να φωνάζει όσο πιο δυνατά μπορούσε: «Τα θέλετε όλα όσα υπάρχουν εδώ μέσα;» Οι ληστές τρόμαζαν και του λένε «Πιο σιγά, μίλα πιο σιγά θα ξυπνήσουμε τον παπά.» Αλλά ο Τοσοδούλης έκανε ότι δεν κατάλαβε και φώναζε «Τι θέλετε να σας φέρω; Τα θέλετε όλα όσα υπάρχουν εδώ μέσα;» Έτσι η μαγείρισσα που κοιμόταν σε διπλανό δωμάτιο, σηκώθηκε για να δει τι συμβαίνει. Οι ληστές φοβήθηκαν και έτσι απομακρύνθηκαν λίγο. Τελικά ξαναβρήκαν το θάρρος τους και σκέφτηκαν ότι ο μικρός θέλει να τους ξεγελάσει. Επέστρεψαν και του είπαν ψιθυριστά: «Σοβαρέψου επιτέλους και άρχισε να μας φέρνεις πράγματα» Τότε ο Τοσοδούλης φώναζε για ακόμη μία φορά με όλη του τη δύναμη: «θέλω να σας δώσω τα πάντα, για περάστε τα χέρια σας μέσα.» Η μαγείρισσα η οποία είχε στήσει αυτί τον άκουσε, πετάχτηκε από το κρεβάτι και μπήκε παραπατώντας στη κάμαρα. Οι ληστές το έβαλαν στα πόδια και έτρεχαν σαν να τους κυνηγούσε κάποιο άγριο τέρας. Η μαγείρισσα όμως δεν μπόρεσε να δει τίποτε το ασυνήθιστο και πήγε να ανάψει ένα κερί για να βεβαιωθεί ότι δεν είναι κανείς. Μόλις επέστρεψε έφυγε και ο Τοσοδούλης χωρίς να τον αντιληφθεί κανείς. Η κοπέλα αφού έφαξε σε κάθε γωνία της κάμαρης αποφάσισε να ξανα-ξαπλώσει και σκέφτηκε ότι απλώς θα είχε ονειρευτεί με ανοιχτά μάτια. Ο Τοσοδούλης κατέβηκε σκαρφαλώνοντας μέχρι τα χόρτα και αφού βρήκε ένα αναπαυτικό μέρος σε ένα δεμάτι σανό ετοιμάστηκε να κοιμηθεί. Σκόπευε να περάσει την νύχτα του εκεί και όταν θα ξημέρωνε θα επέστρεφε στο σπίτι του και στους γονείς του. Αλλιώς όμως τα σχεδίαζε και αλλιώς ήρθαν τα πράγματα. Μόλις άρχισε να ξημερώνει η παραδουλεύτρα σηκώθηκε από το κρεβάτι για να ταΐσει τα ζώα. Πήγε αμέσως στον στάβλο και άρπαξε ένα δεμάτι σανό και ήταν ακριβώς το δεμάτι στο οποίο κοιμόταν ο Τοσοδούλης. Ο Τοσοδούλης κοιμόταν τόσο βαθιά και δεν ξύπνησε παρά όταν βρέθηκε μέσα στο στόμα της αγελάδας στην οποία είχαν ταΐσει το σανό. «Θεέ μου» αναφώνησε «πως βρέθηκα μέσα στο σιλωτάρι;», σύντομα όμως κατάλαβε που βρισκόταν. Τότε προσπάθησε με να αποφύγει τα δόντια της αγελάδας τα οποία θα τον κομματιαζαν και

τελικά γλίστρησε μαζί με τον σανό στο στομάχι της αγελάδας. «Σε αυτό το καμαράκι ξέχασαν να βάλουν παράθυρα και δεν περνάει ο ήλιος» συμπέρανε, «ούτε καν ένα κεράκι δεν μου φέρανε.» Γενικά δεν του άρεσε καθόλου το μέρος και το χειρότερο ήταν ότι όλο και περισσότερος σανός έμπαινε από την πόρτα και ο χώρος γινόταν ολοένα και στενότερος. Τότε πανικόβλητος άρχισε να φωνάζει με όλες του τις δυνάμεις: «Δεν θέλω άλλη τροφή, δεν θέλω άλλη τροφή!» Η κοπέλα εκείνη τη στιγμή άρμεγε την αγελάδα και όταν άκουσε τον Τοσοδούλη χωρίς να τον βλέπει, θυμήθηκε ότι ήταν η φωνή που είχε ακούσει και την προηγούμενη νύχτα. Τόσο πολύ φοβήθηκε που γλίστρησε από το καρεκλάκι της και έχυσε το γάλα. Έτρεξε τότε στο σπίτι φωνάζοντας: «Πάτερ η αγελάδα μιλάει, ω Θεέ μου η αγελάδα μιλάει!» «Τρελάθηκες;» απάντησε ο παπάς αλλά πήγε και ο ίδιος στον στάβλο για να δει το συμβαίνει. Πριν καλά καλά φτάσει ο παπάς, ο Τοσοδούλης φώναζε ξανά: «Δεν θέλω άλλη τροφή, δεν θέλω άλλη τροφή!» Ο παπάς πίστεψε ότι κάποιος κακός δαίμονας είχε καταλάβει την αγελάδα και ζήτησε να την σφάζουν. Αφού τεμάχισαν το ζώο πέταξαν το στομάχι του μαζί με τον Τοσοδούλη στα σκουπίδια. Ο Τοσοδούλης δυσκολεύτηκε πολύ για να βγει από το πεταμένο στομάχι όταν όμως πλησίαζε να βγάλει το κεφάλι του μια νέα συμφορά τον βρήκε. Ένας πεινασμένος λύκος έφτασε γρήγορα και κατάπιε όλο το στομάχι κάνοντας το μία χασιά. Ο Τοσοδούλης δεν έχασε το θάρρος του και σκέφτηκε ότι ο λύκος μπορεί να είναι συζητήσιμος. Έτσι άρχισε να φωνάζει «κύριε λύκε, ξέρω να σας οδηγήσω σε ένα μέρος όπου υπάρχει εξάισιο φαγητό!» «Που μπορώ να το βρω;» ρώτησε ο λύκος. «Λοιπόν άκουσε με υπάρχει ένα σπίτι που θα να μπει μέσα από την πόρτα της γάτας και εκεί θα βρεις άφθονα γλυκά, λαρδί και λουκάνικα» και του περιέγραψε πως να πάει στο σπίτι του πατέρα του. Ο λύκος άλλο που δεν ήθελε και το βράδυ στριμώχτηκε και μπήκε στο σπίτι. Καθώς έφτασε στην αποθήκη έφαγε όσο τραβούσε η καρδιά του. Όταν όμως χόρτασε και θέλησε να φύγει, είχε γίνει τόσο χοντρός που δεν μπορούσε να βγει από τον ίδιο δρόμο. Αυτό το είχε υπολογίσει ο Τοσοδούλης και άρχισε μέσα από το σώμα του λύκου να φωνάζει και να ουρλιάζει όσο πιο δυνατά μπορούσε. «Σταμάτα να φωνάζεις» είπε ο λύκος «θα ξυπνήσεις τους ανθρώπους!» «Ε και;» απάντησε ο μικρός «εσύ έφαγες του σκασμού, τώρα θέλω να καλοπεράσω και εγώ» και άρχισε πάλι να φωνάζει με όλες του τις δυνάμεις. Επιτέλους ξύπνησαν οι γονείς του Τοσοδούλη και τρέξαν στην αποθήκη όπου είδαν από την κλειδαρότρυπα τι συμβαίνει. Όταν είδαν ότι υπήρχε ένα λύκος έφυγαν και ο πατέρας έφερε ένα τσεκούρι ενώ η μητέρα ένα δρεπάνι. «Μείνε πίσω μου» είπε ο πατέρας όταν μπήκαν στην αποθήκη «αν δεν σκοτωθεί μετά το χτύπημα που θα του δώσω θα πρέπει να τον χτυπήσεις και εσύ για να τον κόψεις στα δύο.» Ο Τοσοδούλης που είχε

ακούσει την φωνή του πατέρα του φώναξε: «πατέρα, είμαι εδώ μέσα στο σώμα του λύκου.» Ο πατέρας γεμάτος χαρά είπε «δόξα τον Θεό, το παιδάκι μας, μας ξαναβρήκε» και είπε στη γυναίκα του να αφήσει το δρεπάνι για να μη χτυπήσει τον Τοσοδούλη. Μετά χτύπησε τον λύκο στο κεφάλι με το τσεκούρι και τον σκότωσε με την μία. Η μητέρα έκοψε το σώμα του λύκου με ένα μαχαίρι και έβγαλε τον μικρό. «Πόσο πολύ ανησυχήσαμε για σένα!» είπε ο πατέρας. «Ναι, πατέρα περιπλανήθηκα πολύ στον κόσμο και δόξα τον Θεό μπορώ πάλι να αναπνέω καθαρό αέρα.» «Που πήγες και που βρέθηκες;» «Ήμουν σε μία ποντικότρυπα, στην κοιλιά μιας αγελάδας και στο στομάχι ενός λύκου: τώρα όμως θα μείνω μαζί σας!» «Και εμείς δεν θα σε ξαναπουλήσουμε για όλους τους θησαυρούς του κόσμου!» είπαν οι γονείς που αγκάλιασαν και φίλησαν τον Τοσοδούλη. Του έδωσαν να φάει και να πιει και έβαλαν να του φτιάξουν καινούρια ρούχα γιατί τα παλιά είχαν καταστραφεί στο ταξίδι.»

Δραστηριότητα 3^η : «Το δυνατό ανθρωπάκι» (15΄)

Τα μέλη της ομάδας σχεδιάζουν σε χαρτί του μέτρου το περίγραμμα ενός παιδιού. Έπειτα, γράφουν στο εσωτερικό του τις δυσκολίες που αντιμετώπισε ο Τοσοδούλης, αλλά και τις λύσεις που βρήκε για το κάθε του πρόβλημα.

Δραστηριότητα 4^η: Αναστοχασμός (10΄)

Συζήτηση για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουμε οι άνθρωποι στη ζωή μας και καλές πρακτικές για να τις αντιμετωπίσουμε. Κολλάμε σε post it στη μια μεριά του πίνακα τις δυσκολίες και από την άλλη μεριά τις προτεινόμενες λύσεις. Τελικά κάθε πρόβλημα μπορεί να επιλυθεί!

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ 7^{ης} ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ – ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ

Δραστηριότητα 1^η : «Πλάτη με πλάτη» (15΄)

Οι μαθητές χωρίζονται σε ζευγάρια τυχαία. Το κάθε παιδί κάθεται πλάτη με πλάτη με το ταίρι του. Το ένα παιδί ξεκινά να περιγράφει μια εικόνα με θέμα την άνοιξη και το άλλο παιδί πρέπει να την αποτυπώσει. Στο τέλος η εμψυχώτρια συλλέγει τις ζωγραφιές και ζητά από τα παιδιά να επιλέξουν τη ζωγραφιά που θεωρούν πως έκανε το ταίρι τους με βάση την περιγραφή τους.

Δραστηριότητα 2^η: Αφήγηση παραμυθιού «Ο ΕΓΩΙΣΤΗΣ ΓΙΓΑΝΤΑΣ»¹² (10')

«Κάθε απόγευμα γυρίζοντας απ' το σχολείο, τα παιδιά συνήθως πήγαιναν να παίζουν στον κήπο του Γίγαντα.

Ήταν ένας τεράστιος πανέμορφος κήπος, με μαλακό πράσινο γρασίδι. Εδώ κι εκεί στο γρασίδι ξεπρόβαλλαν υπέροχα λουλούδια, σαν αστέρια, και υπήρχαν και δώδεκα ροδακινιές που την άνοιξη φούντωναν από λεπτοκαμωμένα ροζ και λευκά λουλουδάκια, και το φθινόπωρο ήταν φορτωμένες νόστιμα φρούτα. Τα πουλιά κάθονταν πάνω στα δέντρα και τραγουδούσαν τόσο γλυκά, που τα παιδιά συνήθιζαν να σταματούν το παιχνίδι τους για να τ' ακούσουν. «Πόσο ευτυχισμένα είμαστε εδώ!» φώναζαν με χαρά το ένα στο άλλο.

Μια μέρα, ο Γίγαντας γύρισε. Είχε πάει να επισκεφτεί το φίλο του, το Δράκο της Κορνουάλης, κι είχε μείνει μαζί του επτά ολόκληρα χρόνια. Όταν πέρασαν τα επτά χρόνια, είχε πει όλα όσα είχε να πει, μιας και οι κουβέντες του ήταν μετρημένες, κι έτσι αποφάσισε να γυρίσει στο δικό του κάστρο. Μόλις έφτασε, είδε τα παιδιά να παίζουν στον κήπο.

«Τι κάνετε εκεί πέρα;» φώναζε με τραχιά φωνή, και τα παιδιά σκόρπισαν μακριά.*

«Ο κήπος μου είναι κήπος μου» είπε ο Γίγαντας «και βάλτε καλά στο μυαλουδάκι σας πως δε σκοπεύω να αφήσω κανένα να παίζει εδώ εκτός από τον εαυτό μου». Κι έτσι έχτισε ολόγυρα έναν πανύψηλο τοίχο, κι έβαλε μια πινακίδα που έλεγε:

ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ

Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΣΕ ΟΛΟΥΣ

Ήταν στ' αλήθεια ένας πολύ εγωιστής Γίγαντας.

Τα καμμένα τα παιδιά δεν είχαν πια πού να παίζουν. Προσπάθησαν να παίζουν στο δρόμο, όμως ο δρόμος ήταν πολύ σκονισμένος και γεμάτος τραχιές πέτρες και δεν τους

¹² Όσκαρ Ουάιλντ, *Ιστορίες για παιδιά*, μτφρ. Άννα Παπασταύρου, εκδ. Παπαδόπουλος

άρεσε. Συνήθιζαν να σκαρφαλώνουν στον ψηλό τοίχο, όταν τελείωναν τα μαθήματά τους, και να μιλούν για τον όμορφο κήπο. «Τι όμορφα που ήταν τότε» έλεγαν μεταξύ τους.

Όσπου ήρθε η Άνοιξη, και στη χώρα, απ' άκρη σ' άκρη, ξεπρόβαλαν μικρά μπουμπούκια και πουλιά. Μονάχα στον κήπο του εγωιστή Γίγαντα δεν έλεγε να τελειώσει ο χειμώνας.

Τα πουλιά δεν ήθελαν να τραγουδούν σ' αυτόν, μιας και δεν υπήρχαν παιδιά, και τα λουλούδια ξεχνούσαν ν' ανθίσουν. Κάποτε, ένα όμορφο λουλουδάκι έβγαλε το κεφάλι του από το γρασίδι, σαν είδε όμως την απαγορευτική πινακίδα τόσο λυπήθηκε για τα παιδιά, που γλίστρησε και πάλι στη γη και αποκοιμήθηκε ξανά. Οι μόνοι που χαίρονταν ήταν το Χιόνι κι η Παγωνιά. «Πάει, τον ξέχασε η Άνοιξη τούτον εδώ τον κήπο» ξεφώνιζαν «κι έτσι θα ζήσουμε εδώ όλο το χρόνο». Το Χιόνι σκέπασε το χορτάρι με την τεράστια λευκή του κάπα, κι η Παγωνιά έβαψε όλα τα δέντρα ασημιά. Κι ύστερα προσκάλεσαν και τον Βοριά να τους κάνει συντροφιά, κι ήρθε κι αυτός. Ήταν κουκουλωμένος με γουναρικά ως τ' αυτιά, κι όλη μέρα βρυχόταν στον κήπο και πετούσε τα καπάκια από τις καπνοδόχους χάμω. «Σπουδαίο μέρος ετούτο» είπε. «Θα 'πρεπε να πούμε και στο Χαλάζι να μας επισκεφτεί». Κι έτσι ήρθε και το Χαλάζι. Κάθε μέρα, επί τρεις ώρες, σφυροκοπούσε τη στέγη του κάστρου, ώσπου έσπασε τα περισσότερα κεραμίδια, κι ύστερα όρμησε στον κήπο και τριγυρούσε όσο πιο γοργά μπορούσε. Ήταν ντυμένο στα γκρίζα κι η ανάσα του ήταν παγωμένη.

«Δεν μπορώ να καταλάβω γιατί αργεί τόσο η Άνοιξη φέτος» είπε ο εγωιστής Γίγαντας, που καθόταν στο παράθυρό του κι έβλεπε τον κατάλευκο παγωμένο κήπο του. «Μακάρι ν' αλλάξει λίγο ο καιρός».

Όμως ποτέ δεν ήρθε η Άνοιξη, ούτε το Καλοκαίρι. Το Φθινόπωρο έφερε χρυσαφένιους καρπούς σ' όλους τους κήπους. Αλλά στον Γίγαντα τον κήπο ούτε έναν δεν έφερε. «Είναι πολύ εγωιστής» είπε. Κι έτσι ήταν πάντα Χειμώνας εκεί. Βοριάς και Χαλάζι, Χιόνι και Παγωνιά χόρευαν αδιάκοπα ανάμεσα στα δέντρα.

Ένα πρωί που ο Γίγαντας ήταν ξαπλωμένος στο κρεβάτι του, άκουσε μια υπέροχη μελωδία. Τόσο γλυκά χάιδεψε τ' αυτιά του, που για μια στιγμή νόμισε πως ήταν οι μουσικοί του Βασιλιά που περνούσαν από τα μέρη του. Ήταν ένας μικρούλης σπίνος που

τραγουδούσε έξω από το παραθύρι του. Είχε όμως τόσο καιρό ν' ακούσει πουλί να κελαηδάει στον κήπο του, που του φάνηκε πως ήταν η πιο γλυκιά μελωδία στον κόσμο. Εκείνη την ώρα το Χαλάζι έπαψε να χορεύει πάνω από το κεφάλι του κι ο Βοριάς έπαψε να βρυχάται, κι ένα υπέροχο μεθυστικό άρωμα ξεχύθηκε από το ανοιχτό παραθυρόφυλλο. «Μου φαίνεται πως επιτέλους ήρθε η Άνοιξη» είπε ο Γίγαντας. Πετάχτηκε από το κρεβάτι του και κοίταξε έξω. Και τι να δει;

Μπροστά στα μάτια του παρουσιάστηκε το πιο υπέροχο θέαμα. Μέσα από μια μικρή σχισμή στον τοίχο είχαν ξεγλιστρήσει τα παιδιά στον κήπο και κάθονταν πάνω στα κλαδιά του δέντρου. Σε κάθε δέντρο, όσο έβλεπε το μάτι του, καθόταν κι ένα μικρό παιδάκι. Και τα δέντρα έκαναν τέτοιες χαρές που είχαν γυρίσει πίσω τα παιδιά, που γέμισαν μπουμπούκια και κουνούσαν τα κλαδιά τους τρυφερά πάνω από τα παιδικά κεφαλάκια. Τα πουλιά φτερούγιζαν ολόγυρα κελαηδώντας ευτυχισμένα, και τα λουλούδια ανασήκωναν τα κεφάλι τους ανάμεσα στο πράσινο γρασίδι και γελούσαν. Ήταν μια υπέροχη σκηνή, μονάχα που σε μια γωνιά του κήπου ήταν ακόμα χειμωνιά. Ήταν η πιο απομακρυσμένη γωνιά του κήπου, κι εκεί καθόταν ένα μικρό αγοράκι. Ήταν τόσο μικρό, που δεν έφτανε να σκαρφαλώσει στα κλαδιά του δέντρου, κι έκανε κύκλους γύρω από αυτό, κλαίγοντας πικρά. Το δέντρο το καημένο ήταν ακόμα σκεπασμένο από χιόνι και παγωνιά, κι ο Βοριάς φυσούσε μανιασμένα πάνω του. «Σκαρφάλωσε, μικρό αγόρι!» έλεγε το Δέντρο, κι έγερνε τα κλαδιά του όσο πιο χαμηλά μπορούσε. Άδικος κόπος, το αγόρι ήταν πολύ μικροκαμωμένο.

Κοιτάζοντας έξω, ο Γίγαντας ένιωσε την καρδιά του να ραγίζει. «Τι εγωιστής που ήμουν!» είπε. «Τώρα καταλαβαίνω γιατί δεν ερχόταν η Άνοιξη εδώ. Θ' ανεβάσω τούτο το αγοράκι πάνω στο δέντρο κι ύστερα θα γκρεμίσω τον τοίχο, κι ο κήπος μου θα 'ναι για πάντα ο παιχνιδότοπος των παιδιών». Στ' αλήθεια, είχε πολύ στενοχωρηθεί για ό,τι είχε κάνει.

Κι έτσι, κατέβηκε τις σκάλες, άνοιξε απαλά την πόρτα και βγήκε στον κήπο. Όμως, σαν τον είδαν τα παιδιά φοβήθηκαν τόσο πολύ, που έτρεξαν μακριά και στον κήπο ξαναγύρισε ο Χειμώνας. Μονάχα το μικρό αγόρι δεν έτρεξε να σωθεί, γιατί τα μάτια του ήταν τόσο γεμάτα δάκρυα, που δεν είδε το Γίγαντα που πλησίαζε. Ο Γίγαντας ζύγωσε στα κλεφτά, το πήρε τρυφερά στο χέρι του και το ακούμπησε πάνω στο δέντρο. Κι ευθύς το δέντρο άνοιξε και τα πουλιά ήρθαν να κελαηδήσουν στα κλαδιά του, και το μικρό αγόρι άνοιξε τα δυο του χέρια, αγκάλιασε το λαιμό του Γίγαντα και τον φίλησε. Και τ' άλλα

παιδιά, σαν είδαν πως ο Γίγαντας δεν ήταν πια κακός, γύρισαν πίσω τρέχοντας και μαζί τους γύρισε κι η Άνοιξη. «Δικός σας είναι πια τούτος ο κήπος, παιδιά μου» είπε ο Γίγαντας, και μ' ένα τεράστιο τσεκούρι γκρέμισε τον τοίχο. Και το καταμεσήμερο, που πήγαιναν οι άνθρωποι στην αγορά, είδαν το Γίγαντα να παίζει με τα παιδιά στον πιο όμορφο κήπο που είχαν δει ποτέ τους.

Έπαιζαν όλη μέρα, και το απόγευμα έτρεξαν κοντά στο Γίγαντα για να τον αποχαιρετήσουν.

«Μα, πού είναι ο μικρός σας φίλος;» ρώτησε εκείνος. «Το αγόρι που απίθωσα στο δέντρο». Ο Γίγαντας το αγαπούσε για κείνο το γλυκό φιλί που του είχε δώσει. «Δεν ξέρουμε» είπαν τα παιδιά «χάθηκε». «Πρέπει να του πείτε να φροντίσει αύριο να είν' εδώ» είπε ο Γίγαντας. Όμως τα παιδιά είπαν πως δεν ήξεραν πού ζούσε, και ποτέ στη ζωή τους δεν το είχαν ξαναδεί. Ο Γίγαντας ένιωσε απέραντη θλίψη.

Κάθε απόγευμα, όταν τέλειωναν το σχολείο, τα παιδιά έρχονταν κι έπαιζαν με το Γίγαντα. Όμως το μικρό αγόρι, που τόσο αγαπούσε ο Γίγαντας, δεν ξαναφάνηκε ποτέ. Ο Γίγαντας ήταν πολύ τρυφερός με όλα τα παιδιά, κι όμως νοσταλγούσε το μικρό του φίλο. «Πώς θα 'θελα να τον ξανάβλεπα!» έλεγε συχνά.

Τα χρόνια πέρασαν, κι ο Γίγαντας γέρασε κι έσβησε η δύναμή του. Δεν μπορούσε πια να παίζει, κι έτσι καθόταν σε μια τεράστια πολυθρόνα, έβλεπε τα παιδιά να παίζουν και θαύμαζε τον κήπο του. «Έχω τόσα όμορφα λουλούδια» είπε «κι όμως, τα παιδιά είναι τα πιο όμορφα απ' όλα τα λουλούδια».

Ένα χειμωνιάτικο πρωινό, καθώς ντυνόταν, κοίταζε έξω από το παράθυρό του. Τώρα πια δε μισούσε το Χειμώνα, γιατί ήξερε πως ο Χειμώνας ήταν απλώς ο ύπνος της Άνοιξης, και πως τα λουλούδια ξεκουράζονταν. Ξάφνου, έτριψε κατάπληκτος τα μάτια του και κοίταξε, μην μπορώντας να πιστέψει αυτό που έβλεπε. Ήταν στ' αλήθεια ένα υπέροχο θέαμα. Στην απομακρυσμένη γωνιά του κήπου ήταν ένα δέντρο φορτωμένο υπέροχα κατάλευκα λουλούδια. Τα κλαδιά του ήταν ολόχρυσα, κι ασημένια φρούτα κρέμονταν ανάμεσά τους. Κι από πάνω στεκόταν το μικρό αγόρι που είχε τόσο αγαπήσει.

Ο Γίγαντας έτρεξε κάτω με απεριήραπτη χαρά και βγήκε στον κήπο. Διέσχισε βιαστικά το γρασίδι και πλησίασε το παιδί. Κι όταν έφτασε πολύ κοντά του, το πρόσωπό

του φούντωσε από θυμό κι είπε: «Ποιος τόλμησε να σε πληγώσει;». Στα χέρια του παιδιού ήταν τα σημάδια από δυο καρφιά και στα μικρά ποδαράκια πάλι σημάδια από καρφιά.

«Ποιος τόλμησε να σε πληγώσει;» φώναζε ο Γίγαντας. «Πες μου, κι εγώ θα βγάλω το μεγάλο μου σπαθί και θα τον μακελέψω». «Όχι! Μη!» απάντησε το παιδί «αυτές εδώ είν' οι πληγές της Αγάπης». «Ποιος είσαι;» είπε ο Γίγαντας, κι ένα αλλόκοτο δέος τον τύλιξε καθώς έπεφτε μπροστά στα πόδια του παιδιού. Το παιδί χαμογέλασε στο Γίγαντα και του είπε: «Κάποτε μ' άφησες να παίζω στον κήπο σου, γι' αυτό και σήμερα θα 'ρθεις μαζί μου στο δικό μου κήπο, στον Παράδεισο».

Κι όταν τα παιδιά έτρεξαν το απόγευμα στον κήπο, βρήκαν κάτω από το δέντρο το Γίγαντα νεκρό, σκεπασμένο με κατάλευκα λουλούδια.»

Δραστηριότητα 3^η: «Συνειδησιακή διεξοδος»¹³(15')

Η ομάδα σχηματίζει δύο παράλληλες σειρές, αφήνοντας έναν μικρό διάδρομο ανάμεσά τους, από όπου θα περάσει το παιδί που υποδύεται τον Γίγαντα. Την ώρα που ο «Γίγαντας» περνά ανάμεσα στα παιδιά, εκείνα του λένε θετικά ή αρνητικά λόγια για τη στάση και τη συμπεριφορά του.

Δραστηριότητα 4^η : Ζωγραφική απεικόνιση του «Γίγαντα»¹⁴(10')

Τα μέλη της ομάδας παρουσιάζουν σε ένα χαρτί τον «Γίγαντα» χρησιμοποιώντας λέξεις που τον χαρακτηρίζουν από την αρχή έως το τέλος της ιστορίας, διευρύνοντας στάσεις, σχέσεις και αισθήματα.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ 8^{ης} ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ – ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ

Δραστηριότητα 1^η : «Μνήμη ελέφαντα» (15')

¹³ Τσιάρας, Α. (2005) *Το Δράμα και το Θέατρο στην Εκπαίδευση*. Αθήνα.

¹⁴ Τσιάρας, Α. (2005) *Το Δράμα και το Θέατρο στην Εκπαίδευση*. Αθήνα.

Η εμπυχωτρία δίνει ως θέμα της ιστορίας που θα ακολουθήσει τη λέξη «εκδρομή». Οι μαθητές κάθονται σε κύκλο και ο πρώτος ξεκινά να λέει μια ιστορία για μια εκδρομή. Η εμπυχωτρία τον διακόπτει και ζητά από τον διπλανό του να επαναλάβει την ιστορία του προηγούμενου προσθέτοντας καινούρια στοιχεία. Το παιχνίδι ολοκληρώνεται όταν το τελευταίο μέλος του κύκλου επαναλάβει ολόκληρη την ιστορία προσθέτοντας φυσικά και τις δικές του ιδέες. Έχουν τα παιδιά μνήμη ελέφαντα;

Δραστηριότητα 2^η : Αφήγηση ιστορίας «Ο ΑΛΥΣΟΔΕΜΕΝΟΣ ΕΛΕΦΑΝΤΑΣ»¹⁵(10')

«Δεν μπορώ» του είπα. «Δεν μπορώ!»

«Σίγουρα;» με ρώτησε αυτός.

«Ναι. Πολύ θα ήθελα να μπορούσα να σταθώ μπροστά της και να της πω τι νιώθω... Ξέρω, όμως, ότι δεν μπορώ!!!»

Ο Χόρχε κάθισε σαν το Βούδα πάνω σ' εκείνες τις φριχτές μπλε πολυθρόνες του γραφείου του.

Χαμογέλασε, με κοίταξε στα μάτια και, χαμηλώνοντας τη φωνή όπως έκανε κάθε φορά που ήθελε να τον ακούσουν προσεκτικά, μου είπε:

«Να σου πω μια ιστορία...»

Και χωρίς να περιμένει να συμφωνήσω, ο Χόρχε άρχισε να αφηγείται: Όταν ήμουν μικρός μου άρεσε πολύ το τσίρκο, και στο τσίρκο μου άρεσαν πιο πολύ τα ζώα..

Μου έκανε τρομερή εντύπωση ο ελέφαντας που, όπως έμαθα αργότερα, είναι το αγαπημένο ζώο όλων των παιδιών.

Στην παράσταση, το θεόρατο ζώο έκανε επίδειξη του τεράστιου βάρους του, του όγκου και της δύναμής του...

Όμως, μετά την παράσταση και λίγο προτού επιστρέψει στη σκηνή, ο ελέφαντας στεκόταν δεμένος συνεχώς σ' ένα μικρό ξύλο μπηγμένο στο έδαφος.

Μια αλυσίδα κρατούσε φυλακισμένα τα πόδια του.

Ωστόσο, το ξύλο ήταν αληθινά μικροσκοπικό κι έμπαινε σε ελάχιστο βάθος μέσα στο έδαφος.

¹⁵ Μπουκάι Χόρχε.(2008). Ο αλυσοδεμένος ελέφαντας. Εκδόσεις: Όπερα.

Μολονότι η αλυσίδα ήταν χοντρή και ισχυρή, μου φαινόταν ολοφάνερο ότι ένα ζώο που μπορούσε να ξεριζώνει δέντρα με τη δύναμη του, θα μπορούσε εύκολα να λυθεί και να φύγει.

Το θεωρούσα αληθινό μυστήριο.

Μα τι τον κρατάει;

Γιατί δεν το σκάει;

Όταν ήμουν πέντε ή έξι ετών ετών πίστευα ακόμα στη σοφία των μεγάλων. Ρώτησα τότε κάποιον δάσκαλο, τον πατέρα μου ή ένα θείο μου, για το μυστήριο του ελέφαντα.

Κάποιος μου εξήγησε ότι ο ελέφαντας είναι δαμασμένος.

Έκανα τότε την προφανή ερώτηση: «Κι αφού είναι δαμασμένος, γιατί τον αλυσοδένουν;» Δε θυμάμαι να πήρα κάποια ικανοποιητική απάντηση.

Με τον καιρό, ξέχασα το μυστήριο του ελέφαντα με το παλούκι, και το θυμόμουν μόνο όταν βρισκόμουν με κάποιους που είχαν αναρωτηθεί κάποτε πάνω στο ίδιο θέμα. Πριν από μερικά χρόνια ανακάλυψα – ευτυχώς για μένα – ότι κάποιος είχε αρκετή σοφία ώστε ν' ανακαλύψει την απάντηση.

Ο ελέφαντας του τσίρκου δεν το σκάει γιατί τον έδεναν σ' ένα παρόμοιο παλούκι από τότε που ήταν πολύ, πολύ μικρός.

Έκλεισα τα μάτια και φαντάστηκα το νεογέννητο ανυπεράσπιστο ελέφαντα δεμένο στο παλούκι. Είμαι βέβαιος ότι τότε το ελεφαντάκι είχε σπρώξει, τραβήξει και ιδρώσει πασχίζοντας να λευτερωθεί. Μα, παρόλες τις προσπάθειές του, δεν τα είχε καταφέρει, γιατί το παλούκι ήταν πολύ γερό για τις δυνάμεις του. Φαντάστηκα ότι θα κοιμόταν εξαντλημένο και την επόμενη μέρα θα προσπαθούσε ξανά, και τη μεθεπόμενη το ίδιο...

...Όσπου μια μέρα, μια φρικιά μέρα για την ιστορία του, το ζώο θα παραδεχόταν την αδυναμία του και θα υποτασσόταν στη μοίρα του.

Αυτός ο πανίσχυρος και θεόρατος ελέφαντας που βλέπουμε στο τσίρκο δεν το σκάει γιατί νομίζει ότι δεν μπορεί, ο δυστυχής.

Η ανάμνηση της αδυναμίας που ένωσε λίγο μετά τη γέννησή του είναι χαραγμένη στη μνήμη του.

Και το χειρότερο είναι ότι ποτέ δεν αμφισβήτησε σοβαρά αυτή την ανάμνηση.

Ποτέ μα ποτέ δεν ξαναπροσπάθησε να δοκιμάσει τις δυνάμεις του...

«Έτσι είναι, Ντεμιάν. Όλοι είμαστε λίγο – πολύ σαν τον ελέφαντα του τσίρκου.

Περιδιαβαίνουμε τον κόσμο δεμένοι σε εκατοντάδες παλούκια που μας στερούν την ελευθερία.

Ζούμε πιστεύοντας ότι «δεν μπορούμε» να κάνουμε ένα σωρό πράγματα , απλώς επειδή μια φορά, πριν από πολύ καιρό, όταν είμαστε μικροί, προσπαθήσαμε και δεν τα καταφέραμε.

Πάθαμε τότε το ίδιο με τον ελέφαντα.

Χαράξαμε στη μνήμη μας αυτό το μήνυμα: «Δεν μπορώ, δεν μπορώ και ποτέ δε θα μπορέσω.»

Ο Χόρχε έκανε μια μεγάλη παύση. Ύστερα πλησίασε, κάθησε στο πάτωμα μπροστά μου και συνέχισε:

«Αυτό σου συμβαίνει, Ντέμι. Ζεις μέσα στα όρια της ανάμνησης ενός Ντεμιάν που δεν υπάρχει πια, εκείνου που δεν τα κατάφερε.

Ο μοναδικός τρόπος να μάθεις εάν μπορείς, είναι να προσπαθήσεις πάλι με όλη σου την ψυχή...Με όλη σου την ψυχή!»

Δραστηριότητα 3^η: «Παγωμένη εικόνα»¹⁶(20')

Τα μέλη της ομάδας χωρίζονται σε υποομάδες και χρησιμοποιώντας τα σώματά τους δημιουργούν μια εικόνα που τους έκανε εντύπωση από την παραπάνω ιστορία. Τους δίνεται η ευκαιρία να βάλουν και ήχο στην παγωμένη τους εικόνα σε περίπτωση που τους ακουμπήσει κάποιος.

Δραστηριότητα 4^η: Αναστοχασμός(10')

Τα μέλη της ομάδας συζητούν σε κύκλο τη συμπεριφορά του ελέφαντα. Όπως ο ελέφαντας της ιστορίας, έτσι και όλοι εμείς παραμένουμε υποσυνείδητα δεμένοι με τις ψυχολογικές μας αλυσίδες από την πιο τρυφερή μας ηλικία, τραυματίζοντας την **αυτοεκτίμηση** και την εμπιστοσύνη προς τον εαυτό μας.

¹⁶ Τσιάρας, Α. (2005) *Το Δράμα και το Θέατρο στην Εκπαίδευση*. Αθήνα.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ 9^{ης} ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ – ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ

Δραστηριότητα 1^η: «Τι κοινό έχουμε»¹⁷(10΄)

Το κάθε παιδί γράφει σε ένα χαρτί πέντε ονόματα των συμμαθητών του. Συζητώντας μαζί τους επιδιώκει να εντοπίσει και να γράψει δίπλα σε κάθε όνομα δύο στοιχεία που έχει ίδια με αυτούς και ένα στοιχείο στο οποίο είναι εντελώς αντίθετοι.

Δραστηριότητα 2^η : Αφήγηση παραμυθιού «Ο ΜΙΚΡΟΣ ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ»¹⁸(10΄)

«Αλλά ήρθε η στιγμή που ο μικρός πρίγκιπας, αφού πολύ περπάτησε στην άμμο, στους βράχους και στα χιόνια, ανακάλυψε επιτέλους ένα δρόμο.

Κι όλοι οι δρόμοι οδηγούν στους ανθρώπους.

«Καλημέρα», είπε. Ήταν ένας ανθισμένος κήπος με τριαντάφυλλα.

«Καλημέρα», είπαν τα τριαντάφυλλα.

Ο μικρός πρίγκιπας τα κοίταζε. Έμοιαζαν όλα στο λουλούδι του.

«Τι είσαστε;», τα ρώτησε έκπληκτος.

«Είμαστε τριαντάφυλλα», είπαν τα τριαντάφυλλα.

«Α!» έκανε ο μικρός πρίγκιπας... Κι αισθάνθηκε πολύ δυστυχισμένος. Το λουλούδι του του 'χε πει, πως ήταν το μοναδικό στο σύμπαν. Και να που υπήρχαν πέντε χιλιάδες, όλα τους όμοια, μέσα σ' έναν μόνο κήπο. «θα αισθανόταν πολύ προσβεβλημένο, αν το 'βλεπε αυτό», σκέφτηκε, «θα 'βηγε πολύ και θα 'κανε πως πεθαίνει, για ν' αποφύγει τη γελοιοποίηση. Και θα 'μωνα υποχρεωμένος να κάνω, πως το φροντίζω, γιατί αλλιώς για να με ταπεινώσει κι εμένα, θ' άφηνόταν στ' αλήθεια να πεθάνει...» Μετά σκέφτηκε κι αυτό: «Νόμιζα, πως έχω τον πλούτο ενός μοναδικού στον κόσμο λουλουδιού και δεν έχω παρά ένα συνηθισμένο τριαντάφυλλο. Αυτό και τα τρία μου ηφαίστεια, που μου φτάνουν ως το γόνατο και που το ένα τους ίσως να 'χει σβήσει για πάντα, δεν με κάνουν να και κανένα μεγάλο πρίγκιπα...» Και ζάπλωσε στα χορτάρια κι έκλαψε.

Τότε είναι που παρουσιάστηκε η αλεπού.

¹⁷ Νίκος Γκόβας, Για ένα νεανικό δημιουργικό θέατρο: ασκήσεις – παιχνίδια – τεχνικές για εκπαιδευτικούς, εμπυχωτές νεανικών ομάδων,

¹⁸ Antoine De Saint-Exupery, Ο Μικρός Πρίγκιπας, μετ. Στρατής Τσίρκας, Ηριδανός, Αθήνα χ.χ.

«Καλημέρα», είπε η αλεπού.

«Καλημέρα», απάντησε ευγενικά ο μικρός πρίγκιπας, που στράφηκε μα δεν είδε τίποτα.

«Εδώ είμαι», είπε η φωνή, «κάτω απ' τη μηλιά...»

«Ποια είσαι;», είπε ο μικρός πρίγκιπας. «Είσαι πολύ όμορφη...»

«Είμαι μια αλεπού», είπε η αλεπού.

«Έλα να παίζεις μαζί μου», της πρότεινε ο μικρός πρίγκιπας. «Είμαι τόσο λυπημένος...».

«Δεν μπορώ να παίζω μαζί σου», είπε η αλεπού. «Δεν είμαι εξημερωμένη».

«Α! συγγνώμη» έκανε ο μικρός πρίγκιπας. Αλλά μετά από σκέψη πρόσθεσε: «Τι σημαίνει «εξημερώνω»;» (...)

«Είναι κάτι πολύ ξεχασμένο», είπε η αλεπού. «Σημαίνει “δημιουργώ δεσμούς”».
«Δημιουργώ δεσμούς;»

«Βέβαια», είπε η αλεπού. «Για μένα, ακόμα δεν είσαι παρά ένα αγοράκι εντελώς όμοιο με εκατό χιλιάδες άλλα αγοράκια. Και δεν σ' έχω ανάγκη. Και δεν μ' έχεις ανάγκη ούτε κι εσύ. Για σένα, δεν είμαι παρά μια αλεπού όμοια με εκατό χιλιάδες αλεπούδες. Όμως, αν μ' εξημερώσεις, θα 'χουμε ανάγκη ο ένας τον άλλο. Θα 'σαι για μένα μοναδικός στον κόσμο, θα 'μαι για σένα μοναδική στον κόσμο...»

«Αρχίζω να καταλαβαίνω», είπε ο μικρός πρίγκιπας. «Υπάρχει ένα λουλούδι... νομίζω ότι με έχει εξημερώσει...»

«Μπορεί», είπε η αλεπού. (...) Αλλά η αλεπού ξαναγύρισε στην ιδέα της: «Η ζωή μου είναι μονότονη. Κυνηγώ κότες, οι άνθρωποι με κυνηγούν. Όλες οι κότες μοιάζουν μεταξύ τους, κι όλοι οι άνθρωποι μοιάζουν μεταξύ τους. Έτσι πλήττω λιγάκι. Αλλά αν μ' εξημερώσεις, η ζωή μου θα 'ναι σα φωτισμένη απ' τον ήλιο. Θ' αναγνωρίζω έναν ήχο βημάτων πού θα 'ναι διαφορετικός απ' όλους τους άλλους. Τ' άλλα βήματα με κάνουν να ξαναγυρνάω κάτω απ' τη γη. Τα δικά σου θα με καλούν σα μουσική να βγω απ' την υπόγεια φωλιά μου. Και μετά, κοίτα! Βλέπεις εκεί κάτω τους κάμπους με το στάρι; Εγώ δεν τρώω ψωμί. Το στάρι εμένα μου είναι άχρηστο. Οι κάμποι του σταριού δεν μου θυμίζουν τίποτα. Κι αυτό είναι θλιβερό. Αλλά έχεις μαλλιά χρυσαφιά. Έτσι θα 'ναι θαυμάσια, αν μ' εξημερώσεις! Το στάρι, που είναι χρυσαφί, θα με κάνει να σε θυμάμαι. Και θα μ' αρέσει ν' ακούω τον άνεμο στα στάρια...» Η αλεπού σώπασε και κοίταζε για πολύ το μικρό πρίγκιπα: «Σε παρακαλώ ...εξημέρωσε με!», είπε. (...)

Έτσι ο μικρός πρίγκιπας εξημέρωσε την αλεπού. Κι όταν πλησίασε η ώρα της αναχώρησης: «Α!» είπε η αλεπού... «θα κλάψω».

«Εσύ φταις», είπε ο μικρός πρίγκιπας, «εγώ δεν ήθελα καθόλου το κακό σου, αλλά θέλησες να σ' εξημερώσω».

«Ναι σίγουρα», είπε η αλεπού.

«Αλλά θα κλάψεις!», είπε ο μικρός πρίγκιπας.

«Ναι σίγουρα», είπε η αλεπού.

«Τότε δεν κερδίζεις τίποτα!»

«Κερδίζω», είπε η αλεπού, «εξ αιτίας του χρώματος που έχει το στάρι.» Μετά πρόσθεσε.

«Πήγαινε να ζαναδείς τα τριαντάφυλλα, θα καταλάβεις ότι το δικό σου είναι μοναδικό στον κόσμο, θα ζανάρθεις να μ' αποχαιρετήσεις, κι εγώ θα σου χαρίσω ένα μυστικό.»

Ο μικρός πρίγκιπας πήγε να δει τα λουλούδια (...) και ζανάρθε στην αλεπού: «Αντίο» είπε. «Αντίο», είπε η αλεπού.

«Να το μυστικό μου. Είναι πολύ απλό: μόνο με την καρδιά βλέπεις καλά. Την ουσία δεν την βλέπουν τα μάτια.»

«Την ουσία δεν την βλέπουν τα μάτια», επανέλαβε ο μικρός πρίγκιπας, για να το θυμάται.

«Ο χρόνος που έχασες για το τριαντάφυλλό σου αυτός είναι που κάνει το τριαντάφυλλό σου τόσο σημαντικό.»

«Ο χρόνος που έχασα για το τριαντάφυλλό μου...», έκανε ο μικρός πρίγκιπας, για να το θυμάται.

«Οι άνθρωποι ξέχασαν αυτή την αλήθεια», είπε η αλεπού. «Αλλά εσύ δεν πρέπει να το ξεχάσεις. Γίνεσαι για πάντα υπεύθυνος γι' αυτό που έχεις εξημερώσει. Είσαι υπεύθυνος για το τριαντάφυλλό σου...»

«Είμαι υπεύθυνος για το τριαντάφυλλό μου», επανέλαβε ο μικρός πρίγκιπας, για να το θυμάται.»

Δραστηριότητα 3^η: «Η ανακριτική καρέκλα»¹⁹(15')

¹⁹ Νίκος Γκόβας, Για ένα νεανικό δημιουργικό θέατρο: ασκήσεις – παιχνίδια – τεχνικές για εκπαιδευτικούς, εμπυχωτές νεανικών ομάδων,

Η εμψυχώτρια τοποθετεί στο κέντρο της αίθουσας μια καρέκλα, όπου κάθεται ο το παιδί που υποδύεται τον "Μικρό Πρίγκιπα». Η ομάδα τον ανακρίνει για τα όσα έζησε, πώς τα αντιμετώπισε, γιατί απέκτησε τη συγκεκριμένη θέση, πώς ένιωθε ο "Μικρός Πρίγκιπας» στα διάφορα γεγονότα που προαναφέρθηκαν.

Δραστηριότητα 4^η: «Ένα γράμμα στον φίλο μου»(15')

Οι μαθητές γράφουν μια επιστολή και τη δίνουν στον αγαπημένο τους φίλο, με σκοπό να του εκφράσουν τα συναισθήματά τους και τον σημαντικό ρόλο που παίζει στη ζωή τους.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ 10^{ης} ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ – ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ

Δραστηριότητα 1^η: «Τα μουσικά στεφάνια»(10')

Τα μέλη της ομάδας με τον ρυθμό της μουσικής υπόκρουσης τρέχουν γύρω από τα στεφάνια που βρίσκονται διάσπαρτα στον χώρο. Τα στεφάνια είναι κατά ένα λιγότερα σε αριθμό από όσους συμμετέχουν. Τη στιγμή που η μουσική σταματήσει όλοι προσπαθούν να βρουν ένα άδειο στεφάνι. Όποιος μένει εκτός στεφανιού βγαίνει από το παιχνίδι, η εμψυχώτρια βάζει πάλι τη μουσική και το παιχνίδι ξαναρχίζει.

Δραστηριότητα 2^η: Αφήγηση παραμυθιού «Η ΧΙΟΝΑΤΗ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΤΑ ΝΑΝΟΙ»(10')²⁰

«Μια φορά και έναν καιρό σε μια πολύ μακρινή χώρα ζούσε μια βασίλισσα. Μια μέρα σαν όλες τις άλλες, η βασίλισσα κάθονταν στο δωμάτιό της και δούλευε δίπλα στο παράθυρο. Όμως καθώς κοιτούσε έξω που χιόνιζε, τρύπησε κατά λάθος το δάκτυλό της. Τότε τρεις σταγόνες αίμα έπεσαν από το δάκτυλό της πάνω στο χιόνι. Η βασίλισσα κοίταξε το αίμα και είπε: "Θέλω όταν γεννηθεί η κόρη μου να είναι άσπρη σαν το χιόνι, κόκκινη σαν το αίμα και μαύρη σαν το ξύλο από το παράθυρό μου!"

Και έτσι έγινε. Όταν γεννήθηκε η κόρη της βασίλισσας είχε λευκό δέρμα σαν το χιόνι, κόκκινα μάγουλα σαν το αίμα και τα μαλλιά της ήταν μαύρα σαν το ξύλο του παραθύρου. Γι' αυτό ονόμασαν το κορίτσι "Χιονάτη".

²⁰ Grimm, (1994). Τα παραμύθια των αδερφών Γκριμ, τ. Α', εισαγωγή Μ. Robert. Μτφρ. Αγγελίδου, Μ. Αθήνα: Άγρα

Μια μέρα όμως η βασίλισσα πέθανε και ο βασιλιάς σύντομα παντρεύτηκε μια καινούρια βασίλισσα που ήταν πολύ όμορφη αλλά και πολύ κακιά και δεν ήθελε καμιά να είναι ομορφότερη από αυτήν.

Η κακιά βασίλισσα είχε έναν μαγικό καθρέφτη τον οποίο κοιτούσε και τον ρωτούσε:

"Καθρέφτη, καθρεφτάκι μου, πες μου ποια είναι η πιο όμορφη από όλες τις γυναίκες;"

Και ο καθρέφτης απαντούσε: "Εσύ βασίλισσά μου είσαι η ομορφότερη από όλες!"

Όμως όσο η Χιονάτη μεγάλωνε γίνονταν όλο και πιο όμορφη και μόλις έγινε εφτά χρονών ήταν το ίδιο όμορφη με την βασίλισσα.

Τότε μια μέρα όταν η βασίλισσα ρώτησε τον καθρέφτη ποια είναι η πιο όμορφη ο καθρέφτης απάντησε:

"Βασίλισσά μου μπορεί να είσαι πολύ όμορφη, αλλά η Χιονάτη είναι ομορφότερη από εσένα!"

Όταν η βασίλισσα το άκουσε αυτό χλώμιασε και θύμωσε πολύ. Τότε φώναξε έναν υπηρέτη της και του είπε: "Πήγαινε τη Χιονάτη βαθιά μέσα στο δάσος και φρόντισε να μην την ξαναδώ."

Ο υπηρέτης υπάκουσε και οδήγησε την Χιονάτη στο δάσος αλλά την τελευταία στιγμή την λυπήθηκε και δεν μπόρεσε να της κάνει κακό.

"Δεν θα σε πειράξω κοριτσάκι" της είπε και την άφησε. Αν και ήταν σίγουρος ότι τα άγρια ζώα του δάσους θα την σκότωναν, ένιωσε καλά με την απόφασή του να μην της κάνει κακό αλλά να την αφήσει στην τύχη της.

Η Χιονάτη περιπλανιόταν μόνη της στο δάσος και ήταν πολύ φοβισμένη από τα άγρια ζώα που ζούσαν εκεί. Μόλις έφτασε το βράδυ, για καλή της τύχη βρήκε μια καλύβα και μπήκε μέσα να ξεκουραστεί και να προστατευθεί.

Όλα τα πράγματα μέσα στην καλύβα ήταν καθαρά και νοικοκυρεμένα. Το τραπέζι ήταν στρωμένο με ένα λευκό τραπεζομάντηλο και επάνω σ' αυτό υπήρχαν εφτά μικρά πιάτα με εφτά μικρά καρβέλια ψωμί και εφτά ποτήρια με κρασί. Επίσης υπήρχαν εφτά μαχαίρια και εφτά πηρούνια τακτοποιημένα δίπλα στα πιάτα. Η Χιονάτη είδε ακόμη ότι στο βάθος δίπλα στον τοίχο υπήρχαν εφτά μικρά κρεβάτια.

Η Χιονάτη ήταν κουρασμένη και πεινούσε πολύ. Έφαγε λοιπόν ένα κομμάτι από το κάθε καρβέλι ψωμί και ήπια μια γουλιά από το κάθε ποτήρι κρασί. Μετά θέλησε να κοιμηθεί. Ξάπλωσε λοιπόν σε ένα από τα κρεβάτια, όμως ήταν πολύ μακρύ, ενώ ένα άλλο ήταν πολύ κοντό και έτσι δοκίμασε όλα τα κρεβάτια ώσπου στο τέλος το έβδομο ήταν στα μέτρα της. Εκεί ξάπλωσε και αποκοιμήθηκε.

Μόλις πέρασε λίγη ώρα, γύρισαν οι ιδιοκτήτες της καλύβας. Ήταν επτά νάνοι που ζούσαν μέσα στο δάσος και έσκαβαν το βουνό για να βρουν χρυσάφι.

Μόλις μπήκαν στην καλύβα άναψαν τις επτά λάμπες τους και αμέσως είδαν ότι κάτι δεν πήγαινε καλά.

Ο πρώτος είπε: "ποιος κάθισε στο σκαμνάκι μου;"

Ο δεύτερος είπε: "ποιος έτρωγε από το πιάτο μου;"

Ο τρίτος: "ποιος έφαγε από το ψωμί μου;"

Ο τέταρτος: "ποιος χρησιμοποίησε το κουτάλι μου;"

Ο πέμπτος είπε: "ποιος έφαγε με το πιρούνι μου;"

Ο έκτος: "ποιος έκοψε με το μαχαίρι μου;"

Ο έβδομος είπε: "ποιος ήπια από το κρασί μου;"

Τότε ο πρώτος κοίταζε τριγύρω και είπε: "ποιος ξάπλωσε στο κρεβάτι μου;" Και τότε όλοι παρατήρησαν ότι κάποιος είχε χρησιμοποιήσει τα κρεβάτια τους. Ο έβδομος όμως είδε την Χιονάτη και φώναζε τα αδέρφια του να έρθουν να δουν. Τότε όλοι πήραν τα φαναράκια τους και πλησίασαν να κοιτάζουν την Χιονάτη. "Ω, τι όμορφο κοριτσάκι είναι αυτό!", είπαν όλοι οι νάνοι και συνέχισαν να την κοιτάζουν φροντίζοντας να μην την ζυπνήσουν. Τότε αποφάσισαν να κοιμηθούν μέχρι να έρθει το πρωί ενώ ο έβδομος νάνος κοιμήθηκε από μία ώρα στα κρεβάτια των αδελφών του.

Το πρωί που ζύπνησαν όλοι η Χιονάτη είδε τους νάνους και τους είπε τι της είχε συμβεί. Οι νάνοι που ήταν καλοί, της είπαν να μην στεναχωριέται και ότι μπορεί να μείνει μαζί τους. Έτσι συμφώνησαν να πηγαίνουν αυτοί στη δουλειά τους κι εκείνη να τους μαγειρεύει και να τους βοηθάει στις δουλειές του σπιτιού.

Έπειτα οι νάνοι έφυγαν για να πάνε να ψάξουν χρυσάφι στο βουνό. Πριν όμως φύγουν είπαν στην Χιονάτη να προσέχει και να μην ανοίγει σε κανέναν γιατί φοβόντουσαν ότι η βασίλισσα θα ανακάλυπτε ότι μένει μαζί τους.

Η βασίλισσα που πίστευε ότι η Χιονάτη είχε πεθάνει, ήταν πλέον σίγουρη ότι αυτή είναι η πιο όμορφη και έτσι πήγε στον μαγικό καθρέφτη και τον ρώτησε:

"Καθρέφτη, καθρεφτάκι μου, πες μου από όλες τις γυναίκες ποια είναι η πιο όμορφη;"

Και ο καθρέφτης απάντησε: "Εσύ βασίλισσά μου είσαι η πιο όμορφη σε όλη αυτή τη χώρα. Όμως μακριά, πέρα από τους λόφους, βαθιά μέσα στο δάσος, εκεί που μένουν οι επτά νάνοι, εκεί κρύβεται η Χιονάτη που είναι πολύ πιο όμορφη από εσένα!"

Τότε η βασίλισσα, που ήξερε ότι ο καθρέφτης δεν έλεγε ποτέ ψέματα, θύμωσε πάρα πολύ και κατάλαβε ότι ο υπηρέτης της την είχε προδώσει και δεν ότι δεν είχε σκοτώσει την Χιονάτη.

Αποφάσισε λοιπόν να μεταμφιεστεί σε γριούλα πωλήτρια και να πάει να βρει τη Χιονάτη.

Όταν έφτασε στο σπίτι των νάνων χτύπησε την πόρτα και είπε:

"Πουλάω όμορφα πράγματα."

Η Χιονάτη, που ήταν εκείνη τη στιγμή μόνη της στο σπίτι, κοίταζε έξω από το παράθυρο και είδε τη γριά γυναίκα.

"Καλημέρα καλή κυρία, τι έχεις να πουλήσεις;" ρώτησε.

"Καλά πράγματα, όμορφα πράγματα!" απάντησε η μεταμφιεσμένη βασίλισσα, "έχω κορδόνια και κορδέλες σε όλα τα χρώματα".

Η Χιονάτη σκέφτηκε: "Θα αφήσω την γριούλα να μπει, φαίνεται καλή κυρία» και ξεκλείδωσε την πόρτα.

"Να 'σαι καλά", είπε η γριούλα, "ω! πόσο άσχημα είναι δεμένος ο κορσές σου! Κάτσε να στον δέσω όμορφα με έναν από τα κορδόνια μου." Η Χιονάτη, που δεν κατάλαβε ότι αυτή ήταν η κακιά βασίλισσα, στάθηκε μπροστά της για να της δέσει τον κορσέ. Τότε η γριούλα έπιασε γρήγορα τα κορδόνια από τον κορσέ και τα έσφιξε τόσο δυνατά που η Χιονάτη δεν μπορούσε να πάρει ανάσα και έπεσε κάτω σαν να είχε πεθάνει. "Αυτό είναι το τέλος της ομορφιάς της" είπε η κακιά βασίλισσα και έφυγε.

Το βράδυ που γύρισαν οι επτά νάνοι είδαν την Χιονάτη πεσμένη στο πάτωμα και πίστεψαν ότι είχε πεθάνει. Όμως, μόλις πήγαν να σηκώσουν το σώμα της, είδαν την κορδέλα που την έσφιγγε και κατάλαβαν τι είχε συμβεί. Γρήγορα έκοψαν τα κορδόνια του κορσέ και αμέσως η Χιονάτη άρχισε να αναπνέει και σύντομα ξαναβρήκε το χρώμα της.

Οι επτά νάνοι είπαν στη Χιονάτη: "Η γριούλα που είδες ήταν η κακιά βασίλισσα, γι' αυτό από εδώ και μπρος να προσέχεις και να μην ανοίγεις σε κανέναν όσο λείπουμε."

Όταν η βασίλισσα γύρισε σπίτι ρώτησε πάλι τον καθρέφτη της ποια είναι η πιο όμορφη και ο καθρέφτης της απάντησε ξανά η Χιονάτη!

Η βασίλισσα κατάλαβε ότι η Χιονάτη ζει ακόμη, και θύμωσε πάρα πολύ. Μεταμφιέστηκε λοιπόν πάλι, διαφορετικά όμως από την προηγούμενη φορά, πήρε μαζί της ένα δηλητηριασμένο χτένι και πήγε πάλι στο σπίτι των νάνων.

Μόλις έφτασε χτύπησε και είπε: "Πουλάω όμορφα πράγματα."

Όμως η Χιονάτη που στεκόταν στο παράθυρο απάντησε: "Δεν ανοίγω σε κανέναν."

Τότε η βασίλισσα είπε: "Δε χρειάζεται να ανοίξεις καλή μου κοπέλα, μόνο κοίτα τι ωραία χτένια πουλάω" και έδωσε το δηλητηριασμένο χτένι στην Χιονάτη από το παράθυρο.

Το χτένι ήταν τόσο όμορφο που το κορίτσι αποφάσισε να το βάλει στα μαλλιά της για να το δοκιμάσει.

Μόλις όμως το χτένι άγγιξε το κεφάλι της, το δηλητήριο που ήταν πολύ δυνατό την έριξε κάτω αναίσθητη. "Εκεί κάτω να μείνεις", είπε η βασίλισσα και έφυγε.

Για καλή τύχη της Χιονάτης οι νάνοι γύρισαν πιο νωρίς στο σπίτι εκείνο το βράδυ και μόλις είδαν το κορίτσι αναίσθητο κατάλαβαν τι είχε συμβεί.

Σύντομα βρήκαν το δηλητηριασμένο χτένι και μόλις το έβγαλαν η Χιονάτη συνήλθε και τους διηγήθηκε όλα όσα είχαν συμβεί.

Τότε οι νάνοι προειδοποίησαν για άλλη μια φορά την Χιονάτη να μην ανοίγει σε κανέναν όταν λείπουν.

Στο μεταξύ η βασίλισσα πήγε στο σπίτι της και ρώτησε αμέσως τον καθρέφτη της την ίδια ερώτηση. Όταν ο καθρέφτης της απάντησε και πάλι ότι η πιο όμορφη είναι η Χιονάτη, η βασίλισσα άρχισε να τρέμει από την οργή της και είπε: "Η Χιονάτη θα πεθάνει ακόμη και αν μου κοστίσει την ζωή μου."

Τότε πήρε ένα μήλο, πήγε σε ένα μυστικό δωμάτιο του παλατιού και έβαλε μέσα στο μήλο δηλητήριο. Από έξω το μήλο φαινόταν πολύ ωραίο και γευστικό, όμως όποιος το δοκίμαζε θα πέθαινε αμέσως. Μετά μεταμφιέστηκε σαν γυναίκα χωρικού και ξαναπήγε στο σπίτι των νάνων.

Μόλις χτύπησε την πόρτα η Χιονάτη έβγαλε το κεφάλι της από το παράθυρο και είπε: "Οι καλοί νάνοι με συμβούλεψαν να μην ανοίξω σε κανέναν." "Κάνε όπως θέλεις" είπε η γυναίκα, "πάρε όμως αυτό το ωραίο μήλο, σου το κάνω δώρο". "Όχι, δεν το θέλω" είπε η Χιονάτη. Η βασίλισσα όμως που ήταν πονηρή της είπε: "Ανόητο κορίτσι! Τι φοβάσαι; Μήπως είναι δηλητηριασμένο; Έλα, εσύ θα φας από την μια μεριά και εγώ από την άλλη."

Το μήλο όμως ήταν έτσι φτιαγμένο που η μια του πλευρά ήταν δηλητηριασμένη ενώ η άλλη όχι! Η Χιονάτη που είχε μπει στον πειρασμό να δοκιμάσει το μήλο, γιατί φαινόταν πολύ νόστιμο, μόλις είδε την γυναίκα να τρώει από τη μια μεριά, δεν μπόρεσε να κρατηθεί άλλο και δάγκωσε κι αυτή από την άλλη.

Μόλις όμως δάγκωσε το μήλο έπεσε κάτω και φαινόταν σαν νεκρή. "Αυτή την φορά τίποτα δεν θα σε σώσει" είπε η βασίλισσα και γύρισε πίσω στο σπίτι της.

Τότε ρώτησε πάλι τον καθρέφτη της ποια είναι η πιο όμορφη και επιτέλους ο καθρέφτης της απάντησε:

"Εσύ βασίλισσα μου είσαι η ομορφότερη από όλες" και τότε η κακιά βασίλισσα χάρηκε πολύ.

Όταν ήρθε το βράδυ, οι νάνοι γύρισαν στο σπίτι τους και βρήκαν την Χιονάτη ξαπλωμένη στο πάτωμα. Δεν ανέπνεε καθόλου και φοβήθηκαν ότι είχε πεθάνει. Την σήκωσαν, χτένισαν τα μαλλιά της, έπλυναν το πρόσωπό της με κρασί και νερό όμως δεν μπόρεσαν να την κάνουν καλά.

Τότε την ξάπλωσαν πάνω σε ένα κρεβάτι και την θρηνούσαν για τρεις ολόκληρες μέρες. Σκέφτηκαν να την θάψουν όμως τα μάγουλά της ήταν ακόμη κόκκινα και το πρόσωπό της έμοιαζε όπως όταν ήταν ζωντανή.

Τότε είπαν: "Ποτέ δεν θα την θάψουμε στο κρύο έδαφος".

Την έβαλαν λοιπόν σε ένα γυάλινο κουτί για να μπορούν να την βλέπουν και έγραψαν με χρυσά γράμματα το όνομά της και ότι ήταν κόρη βασιλιά. Μετά τοποθέτησαν το κουτί πάνω σε ένα λόφο και κάθε μέρα ένας κάθονταν εκεί ένας-ένας με τη σειρά για να την προσέχει. Τα πουλιά ήρθαν και αυτά για να θρηνήσουν την Χιονάτη. Πρώτο απ' όλα ήρθε μια κουκουβάγια, μετά ένα κοράκι και τελευταίο ένα περιστέρι.

Έτσι η Χιονάτη έμεινε ξαπλωμένη για πολλά, πολλά χρόνια και έμοιαζε σαν να κοιμάται γιατί το δέρμα της ήταν ακόμη λευκό σαν το χιόνι, τα μάγουλά της κατακόκκινα και τα μαλλιά της μαύρα.

Μια μέρα έφτασε στο σπίτι των νάνων ένας πρίγκιπας. Είδε το κουτί με την κοπέλα μέσα και διάβασε απ' έξω τα χρυσά γράμματα που έγραφαν ότι την έλεγαν Χιονάτη και ότι ήταν κόρη βασιλιά. Του πρίγκιπα του άρεσε πολύ η Χιονάτη και πρόσφερε στους νάνους λεφτά για να την πάρει μαζί. Εκείνοι όμως του απάντησαν: "Δεν θα την αποχωριστούμε ούτε για όλο το χρυσάφι του κόσμου."

Με τα πολλά και αφού κατάλαβαν ότι ο πρίγκιπας ήταν καλός και ότι θα προσέχει τη Χιονάτη, στο τέλος οι νάνοι τον λυπήθηκαν και του έδωσαν το κουτί με την κοπέλα. Την στιγμή όμως που πήγε να σηκώσει το κουτί για να το πάρει μαζί του, το μήλο έπεσε από το στόμα της Χιονάτης και ζύπνησε! Τότε εκείνη ρώτησε: "Πού βρίσκομαι;" Και ο πρίγκιπας απάντησε: "Είσαι ασφαλής μαζί μου." Έπειτα της εξιστόρησε τι είχε συμβεί και είπε: "Σε αγαπώ περισσότερο από όλο τον κόσμο. Έλα μαζί μου στο παλάτι του πατέρα μου και θα γίνεις γυναίκα μου." Η Χιονάτη συμφώνησε και πήγε μαζί με τον πρίγκιπα στο παλάτι όπου άρχισαν οι προετοιμασίες για τον γάμο τους. Ανάμεσα στους καλεσμένους του γάμου ήταν και ο παλιός εχθρός της Χιονάτης, η κακιά βασίλισσα. Καθώς ντύνονταν με ωραία φορέματα γύρισε στον καθρέφτη της και ρώτησε: "Καθρέφτη, καθρεφτάκι μου, πες μου ποια είναι η πιο όμορφη από όλες;" Και ο

καθρέφτης απάντησε: "Εσύ κυρά μου είσαι η πιο όμορφη εδώ, όμως η ομορφότερη από όλες είναι αυτή που θα παντρευτεί τον πρίγκιπα και θα γίνει νέα βασίλισσα."

Όταν το άκουσε αυτό, η κακιά βασίλισσα ένιωσε οργή. Όμως η ζήλια της και η περιέργειά της ήταν τόσο μεγάλες που ήθελε να πάει να δει την νύφη. Μόλις έφτασε στο γάμο και είδε ότι η νύφη ήταν η Χιονάτη που νόμιζε ότι είχε σκοτώσει τότε έσκασε από το κακό της και πέθανε.

Η Χιονάτη και ο πρίγκιπας έζησαν και βασίλεψαν ευτυχισμένοι για πολλά, πολλά χρόνια!»

Δραστηριότητα 3^η: Το clip και το trailer της Χιονάτης(15')

Η ομάδα χωρίζεται σε υποομάδες. Η κάθε υποομάδα παρουσιάζει την ιστορία της Χιονάτης μέσα σε 20 δεύτερα αρχίζοντας και τελειώνοντας με μια παγωμένη εικόνα. Στα δευτερόλεπτα (τα ελάχιστα) που μπορεί να περισσέψουν βάζουν λόγο. Η εμπυχωτέρα βιντεοσκοπεί την προσπάθεια και... το κλιπ είναι έτοιμο!

Δραστηριότητα 4^η: «Η ψυχοσύνθεση» (15')

Ένα παιδί υποδύεται τον ρόλο της Χιονάτης κι ένα άλλο τον ρόλο της μάγισσας και αποκαλύπτουν δημόσια τις ιδιωτικές σκέψεις του ρόλου τους σε συγκεκριμένες στιγμές του παραμυθιού. Έτσι συγκρίνουμε τις συμπεριφορές τους με την εσωτερική τους ψυχοσύνθεση.